

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการย่อย

เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร

โดย ว่าที่ ร.ต.จักราวุธ บุษดี

สิงหาคม 2559

สัญญาเลขที่ RDG5740033

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร

ว่าที่ ร.ต.จักราวุธ บุษดี

ชุดโครงการ

การพัฒนาหลักสูตรวัฒนธรรมดนตรีผู้ไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

และ กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย วช.สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

ชื่อเรื่อง	เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร
ผู้วิจัย	ว่าที่ ร.ต.จักรารุธ บุษดี
มหาวิทยาลัย	วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ปีที่พิมพ์	2559
คำสำคัญ	เอกลักษณ์/ดนตรีผู้ไทย/จังหวัดมุกดาหาร

บทคัดย่อ

เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่การศึกษาภาคสนาม กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร ระหว่างปีพุทธศักราช 2556-2557 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบริบทของดนตรีผู้ไทยและวิเคราะห์เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร

ผลการวิจัยพบว่า ชาวผู้ไทยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพจากแคว้นสิบสองจุไทย อาศัยอยู่ตามหัวเมืองต่างๆ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย วัฒนธรรมที่ถือเป็นเอกลักษณ์คือ ภาษาผู้ไทย การลำผู้ไทย และพิธีกรรม อาทิ พิธีกรรมเหยา มีหมอลำและหมอแคน ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ยึดเหนี่ยวในสังคมชาวผู้ไทยในเรื่องความเชื่อและการเคารพผีบรรพบุรุษ

มีเพียง แคน เครื่องเป่าลมไม้ประเภทลิ้นอิสระ จากการวิเคราะห์บทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเหยาซึ่งจะใช้บรรเลง 1 ลาย คือ ลายลำผู้ไทย จากการวิเคราะห์พบว่ามีโครงสร้างทำนองหลักของบทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเหยามีความเป็นอิสระในทำนองเพลง โดยทำนองเปลี่ยนไปตามคำร้องหรือการลำ หรือกลอนหัวเดียว ในรูปแบบของการดันสด

โครงสร้างบทเพลงแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ท่อนนำ เป็นท่อนที่แคนเกริ่นนำเพื่อตั้งเสียง แล้วท่อนทำนองเป็นท่อนที่แคนดันทำนองไปตามคำร้องหมอลำทำนองเดิม และมีความเป็นอิสระในทำนองเพลงและท่อนจบเป็นท่อนที่จะบรรเลงพร้อมกันแล้วค่อยๆ จบลง

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญภาพ	ง
บทที่ 1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	3
คำถามในการวิจัย	3
ความสำคัญของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
ความรู้เกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม	5
ความรู้เกี่ยวกับชนเผ่าผู้ไทย	7
ความรู้เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม คติความเชื่อ	10
บริบทพื้นที่ทำการวิจัย	12
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	17
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	21
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	27
ขอบเขตการวิจัย	27
ขอบเขตด้านเนื้อหา	27
ระยะเวลาของการวิจัย	28
วิธีการวิจัย	28
พื้นที่ทำการวิจัย	28
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	28
วิธีดำเนินการวิจัย	28
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	28
การเก็บรวบรวมข้อมูล	29
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	30
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	30

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ 4 บริบทของดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร	31
ความเป็นมาของชาวผู้ไทย	31
พิธีกรรมและความเชื่อของชาวผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร	40
นักดนตรีและหมอลำชาวผู้ไทยตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร	53
บทที่ 5 วิเคราะห์เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทย	58
โครงสร้างบทเพลง (Form)	58
ทำนอง (Melody)	58
ผิวพรรณหรือพื้นผิว (Texture)	59
ทิศทางการเดินทำนอง	59
ความหมายของบทร้อง	61
บทที่ 6 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	64
สรุปผลการวิจัย	64
อภิปรายผล	65
ข้อเสนอแนะ	66
บรรณานุกรม	67
ภาคผนวก	70

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 1 แผนที่จังหวัดมุกดาหาร	14
ภาพที่ 2 แผนที่จังหวัดมุกดาหาร2	32
ภาพที่ 3 แผนที่จังหวัดมุกดาหาร3	33
ภาพที่ 4 ป้ายทางเข้าหมู่บ้าน	36
ภาพที่ 5 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านดงมอน	36
ภาพที่ 6 แต่ละหมู่บ้านจะแบ่งออกเป็นคุ้ม	37
ภาพที่ 7 เส้นทางเข้าหมู่บ้านทางทิศเหนือ มีห้วยคำเต่าเป็นแนวกั้นหมู่บ้าน	37
ภาพที่ 8 บ่อน้ำผุดบริเวณใต้ห้วยคำเต่าที่ชาวบ้านและชุมชนใกล้เคียงใช้ในการบริโภค ซึ่งน้ำในบ่อไหลตลอดทั้งปี	38
ภาพที่ 9 สภาพบ้านเรือนในปัจจุบัน	38
ภาพที่ 10 สภาพบ้านเรือนสมัยก่อนที่อยู่ท่ามกลางบ้านเรือนในปัจจุบัน	39
ภาพที่ 11 สภาพบ้านเรือนสมัยก่อน	39
ภาพที่ 12 ดาบ	45
ภาพที่ 13 ดอกไม้ เทียนแต่งขันห้า พลุ หมาก เมี่ยง	46
ภาพที่ 14 หมอนขิด สำหรับรองขันห้า	46
ภาพที่ 15 ขันใส่น้ำ	47
ภาพที่ 16 เหล้าขาว	47
ภาพที่ 17 ไช้ไก่	47
ภาพที่ 18 ร่ม	48
ภาพที่ 19 เครื่องกายสำหรับนักดนตรี	48
ภาพที่ 20 เครื่องแต่งกายนักดนตรี	49
ภาพที่ 21 เครื่องแต่งกายหมอเหยา	49
ภาพที่ 22 การเสี่ยงทาย ในพิธีกรรมเหยาเลี้ยงผี	50
ภาพที่ 23 การเสี่ยงทาย ในพิธีกรรมเหยาเลี้ยงผี	51
ภาพที่ 24 การรำผีฟ้า ในพิธีกรรมเหยาเลี้ยงผี	51
ภาพที่ 25 การรำผีฟ้า ในพิธีกรรมเหยาเลี้ยงผี	51
ภาพที่ 26 การรำผีฟ้า ในพิธีกรรมเหยาเลี้ยงผี	52
ภาพที่ 27 การเสี่ยงทาย ในพิธีกรรมเหยาคนป่วย	52
ภาพที่ 28 พิธีกรรมเหยาคนป่วย	52
ภาพที่ 29 พิธีกรรมเหยาคนป่วย	53
ภาพที่ 30 นายสวຍ ปัญญาวงศ์	53
ภาพที่ 31 นายสุณี สุวรรณทิพย์	53
ภาพที่ 32 นายถวิล ภาคภูมิ	54

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า	
ภาพที่ 33	นายสมร รูปคม	54
ภาพที่ 34	นายนันท์วัฒน์ บุญญาพิทักษ์	54
ภาพที่ 35	นางเฮียง สารชาติ	55
ภาพที่ 36	นางเลี่ยน ว่องไว	55
ภาพที่ 37	นางแดง ปัญญาวงศ์	55
ภาพที่ 38	นางคำมา ภาคภูมิ	56
ภาพที่ 39	นางทองพูน วรินสา	56
ภาพที่ 40	นางทอน ศิริกาล	56
ภาพที่ 41	นางธง สารชาติ	57
ภาพที่ 42	นางหัน ภาคภูมิ	57
ภาพที่ 43	ไน้ตแคน ลำผู้ไทย	58
ภาพที่ 44	ไน้ตแคน ลำผู้ไทย(ต่อ)	59
ภาพที่ 45	ทิศทางของทำนอง	60

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ดนตรีเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ปรุงแต่งขึ้น และได้เป็นเพื่อนทางจิตใจของมนุษย์มาช้านานแล้ว และยังมีส่วน มีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์ โดยไม่จำกัดเพศ วัย ระดับการศึกษา หรือฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ดนตรีจะมีส่วนเสริมสร้างความเข้มแข็ง สุขุม ความสนุกสนาน เพื่อให้คลายจากความกลัว ความกังวล ความเหน็ดเหนื่อย หรือความทุกข์ทั้งหลาย ดนตรีนั้นว่ามีคุณค่าต่อมนุษย์อย่างมากมาย จะเห็นว่าการดำเนินชีวิตของคนไทยจะมีความสัมพันธ์กับ ดนตรีเรื่อยมา

ดนตรีเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งและเป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นชาติไทย ที่มีมาตั้งแต่ ในอดีตจวบจนถึงปัจจุบัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นมรดกทางสังคมที่ได้สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษสู่รุ่นลูก รุ่นหลาน เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งเมื่อสังคมเจริญขึ้นมนุษย์ได้จัดเสียงต่าง ๆ เหล่านั้น รวบรวมกันเป็นระเบียบ มีจังหวะบังคับที่แน่นอน ก่อให้เกิดดนตรีที่ให้เกิดเสียงที่สามารถ แปลความหมายโดยอาศัยจินตนาการ หรือความคิดคำนึงอันละเอียดอ่อนอย่างยิ่งดุจเดียวกับภาษาพูด ที่มีความหมายอย่างลึกซึ้ง (วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์. 2548 : 22)

ดนตรีพื้นบ้านอีสานเป็นศิลปวัฒนธรรมแขนงหนึ่งกำเนิดจากกลุ่มชนต่างๆ ในอดีต และได้ สร้างสมสืบทอดติดต่อกันมาเป็นเวลานาน จนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ซึ่งมีอยู่ในแถบภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอีสานของประเทศไทยในสมัยโบราณ อาจกล่าวได้ว่า ภาคอีสานเป็น ดินแดนที่อยู่ของชนชาวพื้นเมืองหลายกลุ่มชนที่ได้อพยพผสมกับชาวพื้นเมืองเดิม โดยการนำเอา ศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งการขับร้องการละเล่นและการดนตรีต่างๆ ติดตามมาตั้งแต่สมัยอาณาจักร ล้านนาและล้านช้าง โดยยึดเอาแนวลำโขงเป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำอันสำคัญจากเหนือลงสู่ใต้ ดังนั้นบริเวณที่ราบลุ่มสองฝั่งแม่น้ำโขงจึงเป็นแหล่งอารยธรรมดั้งเดิมของชาวพื้นเมืองสมัยนั้น แต่ เนื่องจากมีเทือกเขาสูงเป็นแนวกั้นทำให้ไม่สามารถติดต่อกันได้ง่าย ระหว่างอาณาจักรล้านนาล้านช้าง กับอาณาจักรสยาม (ประเทศไทย) เทือกเขาสูงนี้ คือเทือกเขาเพชรบูรณ์และเทือกเขาตองพญาเย็นที่ เต็มไปด้วยป่าไม้ไผ่ป่าชุกชุม มีสัตว์ป่านานาชนิดที่ดุร้าย เป็นอันตรายต่อการเดินทางติดต่อไปมาหาสู่ กันอย่างที่สุดจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ขาดการติดต่อสัมพันธ์กันทั้งสองฝ่าย (บุญเลิศ จันทร, 2531)

ภาคอีสานตอนบนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดมุกดาหารมีกลุ่มชาติพันธุ์มากถึง 8 เผ่า ได้แก่ ผู้ไท ส่วย ย่อ กะเลิง กะโซ่ ไทแสก และข่า (บูร) กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เหล่านี้มีวัฒนธรรมที่โดดเด่นเช่น ภาษาพูด ประเพณี พิธีกรรม และการประกอบอาชีพ ความเป็นอยู่ทางด้านสังคม ที่เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะ ผู้ไทเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถิ่นฐานเดิม ของชาวผู้ไทอยู่ในแคว้นสิบสองจุไท และแคว้นสิบสองปันนา (ดินแดนส่วนเหนือของลาวและเวียดนาม ซึ่งติดต่อกับดินแดนภาคใต้ของจีน) โดยอพยพเข้ามาในรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อเจ้าอนุ วงษ์เวียงจันทร์เป็นกบฏต่อกรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ.2369 เมื่อกองทัพไทยยกขึ้นไปปราบปรามจน สงบราบคาบ ทางกรุงเทพมหานครมีนโยบายจะอพยพพวผู้ไท ข่า กะโซ่ กะเลิง จากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง

ให้มาตั้งบ้านเมืองอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง (ภาคอีสานปัจจุบัน) เพื่อมิให้เป็นกำลังแก่เวียงจันทน์และญวนอีก จึงได้กวาดต้อนชาวผู้ไทจากเมืองวัง เมืองเซโปน เมืองพิน เมืองนอง เมืองคำอ้อคำเขียว ให้อพยพข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาตั้งบ้านเมืองในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ สกลนคร นครพนม และมุกดาหาร (สุรจิตต์ จันทรสาขา, 2498)

กลุ่มของชาวผู้ไทในภาคอีสานจะอยู่กันกระจัดกระจายในหลายพื้นที่ เช่น อำเภอรณนคร อำเภอนาแก อำเภอธาตุพนม และอำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม อำเภอดงหลวง และอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร อำเภอพรรณานิคม อำเภอวาริชภูมิ อำเภอดงหลวง และอำเภอวังสามหมอ จังหวัดสกลนคร อำเภอภูพาน อำเภอวังสามหมอ อำเภอคำม่วง และอำเภอเสถียร อำเภอศรีธาตุ และกิ่งอำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี และกิ่งอำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นต้น แต่ละท้องถิ่นก็ยังมีการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามที่สืบทอดกันมาจากรบรรพบุรุษจนถึงทุกวันนี้ เอกลักษณะที่โดดเด่นและเห็นได้ชัดอีกอย่างก็คือ ดนตรีของชาวผู้ไท ไม่ว่าชาวผู้ไท ที่อาศัยอยู่ตามที่แตกต่างกัน ของประเทศไทยในภาคอีสาน หรือแม้แต่ชาวผู้ไทในภาคอื่นๆ รวมถึงชาวผู้ไทในต่างประเทศ ล้วนแล้วแต่มีดนตรีเป็นของตนเอง ลักษณะภาษาที่แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ แล้วยังมีการร้องรำ กับเครื่องดนตรีของชาวผู้ไทอีกด้วย นอกจากดนตรีเพื่อความบันเทิง จรรโลงใจแล้ว ดนตรีของชาวผู้ไท ยังเป็นดนตรีที่ใช้ประกอบกับพิธีกรรม ซึ่งพิธีกรรมที่กล่าวได้ว่า เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ พิธีกรรมความเชื่อในสิ่งลี้ลับ มองไม่เห็น ความเชื่อในเรื่องของผี บาปบุญคุณโทษต่างๆ ทำให้ดนตรีของชาวผู้ไท สามารถแยกได้สองส่วนคือ ดนตรีเพื่อความบันเทิง และดนตรีประกอบพิธีกรรม (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2540)

ดนตรีผู้ไท มีทั้งดนตรีที่ใช้ทั้งการบรรเลงอย่างเดียว และดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้มีหลายรูปแบบ เช่น พิธีกรรมเหยา การรักษาผู้ป่วย พิธีกรรมเหยาเพื่อคุ้มผีออก พิธีกรรมเหยาเลี้ยงผี และพิธีกรรมเหยาเพื่อเอารูปเอารอย และดนตรีบรรเลงประกอบการลำผู้ไท ดนตรีของชาวผู้ไทมีลักษณะเด่นที่แตกต่างจากดนตรีของภาคอีสานโดยทั่วไป กล่าวคือนอกจากจะมีเครื่องดนตรีประเภทแคนเป็นหลักแล้ว ก็ยังมีปี่ผู้ไท ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นมรดกอันมีค่ายิ่งต่อชาวผู้ไท เนื่องจากการสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนทำให้การวิจัยในครั้งนี้จะเน้นลักษณะดนตรีของชาวผู้ไทเป็นหลัก (สฤษฎี ดั่งบัง, 2550)

ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ส่งผลให้วัฒนธรรมดนตรีผู้ไท แบบดั้งเดิมที่ยังหลงเหลืออยู่ในความเป็นตัวของตัวเองไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่สามารถเข้าใจในดนตรีผู้ไท อย่างแท้จริงได้จากความสำคัญและลักษณะเด่น อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของดนตรีผู้ไท ที่สะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมชาวผู้ไทที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมล้วนแล้วเน้นให้เห็นประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อของชาวผู้ไทซึ่งมีให้เห็นใน กลุ่มของผู้ที่มีอายุเท่านั้น ซึ่งลูกหลานชาวผู้ไทไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทในจังหวัดมุกดาหารเพื่อศึกษาบริบทของดนตรีและวิเคราะห์เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทในจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นการสะท้อนเอกลักษณ์มรดกทางภูมิปัญญาในมิติของนักดนตรีชาวผู้ไท อันจะนำมาซึ่งแนวทางการพัฒนาในมิติต่างๆ ได้ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร
2. เพื่อศึกษาเอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร

คำถามในการวิจัย

1. บริบทของดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหารเป็นอย่างไร
2. เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหารเป็นอย่างไร

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ทราบถึงบริบทของดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร
2. ได้ทราบถึงเอกลักษณ์ของดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาบริบทของดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหารดังนี้
 - 1.1. ความเป็นมาของดนตรีผู้ไทย ได้แก่ เครื่องดนตรี วงดนตรี การบรรเลงและการขับร้อง
 - 1.2. นักดนตรีชาวผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร
 - 1.3. บทเพลงที่ใช้ในพิธีกรรมและโอกาสที่ใช้
2. วิเคราะห์เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร ดังนี้
 - 2.1. วิเคราะห์บทเพลงที่ใช้ในพิธีกรรม ได้แก่ บทเพลงที่ใช้ในพิธีเหยา
3. ทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้
 - 3.1. ทฤษฎีดนตรีสากล ได้แก่ โครงสร้างบทเพลง ทำนอง พื้นผิว และทิศทางของทำนอง
 - 3.2. ทฤษฎีทางมานุษยดนตรีวิทยา ได้แก่ ความกลมกลืนทางวัฒนธรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

เอกลักษณ์ หมายถึง ลักษณะโดดเด่นด้านภาษา ด้านปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย ด้านศิลปกรรม ได้แก่ ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ดนตรี และการละเล่น ด้านภูมิปัญญาในการป้องกันภัย และภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพ

เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทย หมายถึง ลักษณะโดดเด่นด้านดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร

ชาวผู้ไทย หมายถึง ชนกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยในจังหวัดมุกดาหาร

พิธีเหยา หมายถึง พิธีกรรมเกี่ยวกับการเชิญผีที่เป็นความเชื่อของชาวผู้ไทย

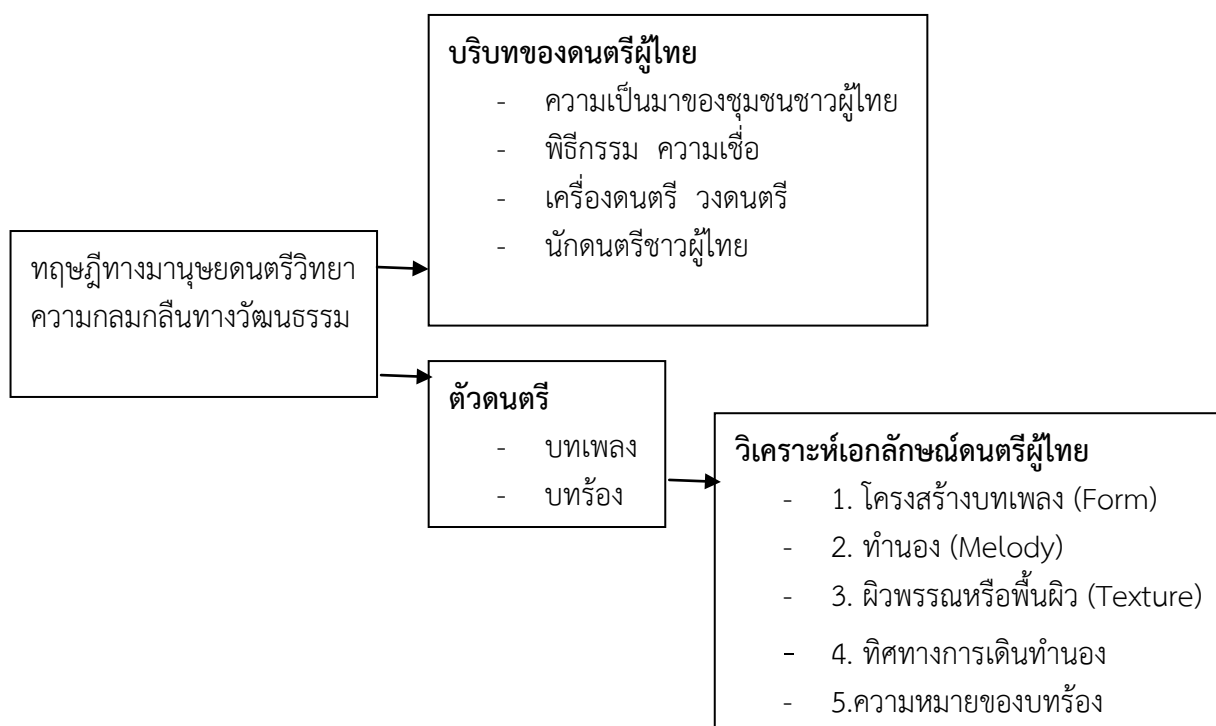
ลำผญา หมายถึง คำสุภาษิต เป็นคำพูดคล้องจอง ใช้ความรอบรู้ ไหวพริบสติปัญญา และความเฉลียวฉลาด ปราดเปรื่อง

ลำไ้ไทย หมายถึง การขับกลอนเป็นภาษาผู้ไทย โดยมีแคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบและ
ควบคุมจังหวะ

เครื่องคาย หมายถึง เครื่องสังเวทของผี และหมอแคน ใช้สำหรับนำมาประกอบพิธีเหยา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาเรื่องเอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดในการวิจัย
ครั้งนี้ ดังนี้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยได้จัดแบ่งหัวข้อเอกสารดังต่อไปนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม
2. ความรู้เกี่ยวกับชนเผ่าผู้ไทย
3. ความรู้เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม คติความเชื่อ
4. บริบทพื้นที่ทำการวิจัย
5. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 แนวคิดทางด้านสุนทรียศาสตร์
 - 5.2 แนวคิดและทฤษฎีทางมานุษยดนตรีวิทยา
 - 5.3 แนวคิดเกี่ยวกับความกลมกลืนทางวัฒนธรรม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. ความรู้เกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม

พระยาอนุนามราชชน (2515 : 111) แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสุภาพ เพื่อให้ได้อยู่ดีกินดี มีความสะดวกสบาย ในการครองชีพ วัฒนธรรมประเภทนี้ ได้แก่ สิ่งที่มีความจำเป็นเบื้องต้นในชีวิต คือปัจจัย 4 และสิ่งอื่นๆ เช่นเครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ ตลอดจนเครื่องอาวุธยุทธโปกรณ์ที่เป็นเครื่องป้องกันตัว

2. วัฒนธรรมทางจิตใจ หมายถึง สิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม ได้แก่ การศึกษาวิชาความรู้เป็นการบำรุงความคิดทางปัญญา ศาสนา ศิลปะ วรรณคดี กฎหมายและระเบียบประเพณี

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518 : 9) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. คติธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางด้านศาสนา และด้านจิตใจ ซึ่งเป็นเรื่องของแนวทาง หรือหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต
2. เนติธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี
3. วัตถุธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางด้านวัตถุ
4. สหธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางสังคม เช่น การติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มชนและมารยาทในสังคม

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2538 : 83-130) กล่าวว่า ถึงเวลาแล้วที่วัฒนธรรมไทยปัจจุบันจะต้องได้รับการปรับ ได้รับการพัฒนาเนื่องจาก

1. วัฒนธรรมไทยถูกละเลยทั้ง ๆ ที่วัฒนธรรมไทยนั้นมีอยู่ ดำรงอยู่แล้วในสังคมนึกคิดอย่างไร เพื่ออย่างไรก็แสดงออกอย่างนั้น แต่คิดตามอย่างใคร แสดงออกอย่างใคร คงจะเป็นสิ่งที่เรียกว่าเสแสร้งหลอกลวงจนการแสดงออกไม่สนิทสนมกลมกลืน ทำให้อาจจะเป็นสิ่งทีกีดขวาง

กระบวนการพัฒนา และอาจจะเป็นตัวที่สร้างความขัดแย้ง จนไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ ผู้พัฒนาไม่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจ และการใช้เทคโนโลยีเข้ากับพื้นเพวิถีชีวิตของตนเองได้ ทำให้เกิดการปรับตัวไม่ทัน เพราะชาววัฒนธรรมซึ่งจะต้องเป็นตัวเชื่อมประสาน นอกจากนั้นถ้าละเลยวัฒนธรรมยังทำให้วัฒนธรรมขาดกระแสความต่อเนื่องเกิดความระส่ำระสาย คุณค่าที่เป็นประเพณีเดิมเสื่อมสลายไป ภูมิธรรม ภูมิปัญญา ค่อย ๆ เสื่อมลงไปมรดกทางวัฒนธรรมที่เหลือจะอยู่ในลักษณะบกพร่องพิการ วัฒนธรรมจึงเกิดปัญหาในตัวเอง

2. การพัฒนาที่ละเลยวัฒนธรรม ทำให้มีการเติบโตทางวัตถุ ไม่มีการพัฒนาทางด้านจิตใจ เป็นการทำลายคุณค่าของมนุษย์ ทั้งในด้านศีลธรรม และจริยธรรมถูกละเลย

3. ในการพัฒนาที่ถูกต้อง ต้องนำวัฒนธรรมเป็นตัวเชื่อมประสาน ทำให้เกิดการสืบทอดและเปลี่ยนแปลงปรับตัวไปได้ด้วยดี โดยมีความประสานกลมกลืนอย่างดีเมื่อการพัฒนาต้องอาศัย วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือแล้ว ตัววัฒนธรรมเองก็ต้องได้รับการพัฒนาด้วย

สุนน อมรวิวัฒน์ (2537 : 31) ได้อธิบายบทบาทของโรงเรียน หรือสถานศึกษาทุกระดับว่ามี บทบาทในการสอน อบรม และเผยแพร่วัฒนธรรมทั้งที่เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมที่เป็นส่วน ร่วมกันของประเทศ ได้อย่างตัวอย่างการนำคุณค่าทางวัฒนธรรม ที่มีอยู่ในองค์ความรู้

5 ด้าน กำหนดโดยองค์การยูเนสโกมาเป็นแนวทางสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายละเอียด ขององค์ความรู้ทางวัฒนธรรม คือ

1. ศิลปกรรม ได้แก่ ภาษา วรรณคดี การละคร นาฏศิลป์ วิจิตรศิลป์ คดนตรี สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และศิลปะที่เกิดใหม่ด้านสื่อมวลชน

2. มนุษยศาสตร์ ได้แก่ ศาสนา จริยธรรม ประเพณี ค่านิยม ประเพณี อุดมการณ์ เจตคติของ คนในชาติ

3. การช่างฝีมือ ได้แก่ การทอ การแกะสลัก การเย็บปักถักร้อย การทำเครื่องเงิน เครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องถม เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน งานช่าง

4. การกีฬา และนันทนาการ ได้แก่ กีฬาพื้นบ้าน การละเล่น การต่อสู้ป้องกันตัว

5. คหกรรมศาสตร์ ได้แก่ อาหารการกิน เสื้อผ้า การแต่งกาย การตกแต่งบ้านเรือน การเลี้ยง และอบรมลูก มารยาทไทย ชีวิตครอบครัว

การศึกษาที่มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม ดังนี้

1. การศึกษาช่วยจรรโลงวัฒนธรรมในส่วนที่ดึกดำบรรพ์ เพื่อเป็นสมบัติกลางแก่พลเมืองต่อไป เพื่อ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นของชาติ หรือสอนให้รู้จักรักษาสถาธรมสมบัติ เช่น วัดวาอาราม เพื่อเป็นคู่ขวัญของประเทศสืบไป

2. การศึกษาช่วยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ในส่วนที่ควรแก่การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ให้ดีขึ้น วัฒนธรรมบางอย่างถ้ารักษาไว้แต่ไม่มีการปรับปรุงแก้ไขให้ก้าวหน้าทันเหตุการณ์หรือกาล สมัย หรือให้เกิดความเจริญงอกงามแล้ว ชาตินั้นก็เสื่อมโทรมในที่สุด เช่น ถ้าคนไทยปฏิบัติสืบทอดมา

จนเป็นเอกลักษณ์แห่งวัฒนธรรมไทยตามคำพังเพยที่ว่า “ทำอะไรตามใจคือไทยแท้” ประเทศไทยก็คงจะพัฒนาได้ยาก เพราะนั่นย่อมหมายถึงการขาดระเบียบวินัย

3. การศึกษาทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้ยืนยงต่อไป การศึกษาในลักษณะนี้ อาจเรียกได้ว่า กระบวนการสังคมปริทัศน์ คือ สังคมมีหน้าที่ถ่ายทอดการศึกษาให้กับสมาชิกในสังคมตามรูปแบบที่สังคมต้องการ เพื่อให้ดำเนินไปตามปทัสถานของสังคม ถ้าขาดการศึกษาก็คงยากที่วัฒนธรรมจะพัฒนาได้ วัฒนธรรมก็จะอยู่กับที่และเสื่อมโทรมในที่สุด

4. การศึกษาทำหน้าที่ปลูกฝังวัฒนธรรมอันดีงามให้แก่พลเมือง การศึกษามีใช้หน้าที่ถ่ายทอดคุณธรรมเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่ปลูกฝังให้พลเมืองเป็นพลเมืองดี ให้มีความรู้ ความสามารถมีคุณธรรมสูง และสุจริตปฏิบัติดีแก่สุขภาพ เป็นต้น

สรุปได้ว่า สังคมส่งผลต่อวัฒนธรรม ซึ่งเป็นชนบธรรมเนียมประเพณีเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปของสังคมที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ พิธีกรรม และกระบวนการทางความคิดและจิตใจของคน เพื่อดำเนินการให้เกิดความเจริญงอกงามทางสังคม

2. ความรู้เกี่ยวกับชนเผ่าผู้ไทย

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2466) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชาวผู้ไทย โดยได้ทรงพระนิพนธ์เกี่ยวกับพงศาวดารเมืองไล เมืองพง และเมืองแฉ่งไว้ว่า เจ้าพระยาฤทธิรงค์ธรรมา (สุข ชูโต) กับเจ้าเมืองพระยาสุรศักดิ์มนตรีได้ขึ้นไปพักที่เมืองทั้งสองแล้ว สอบปากคำพวกท้าวขุนเมืองทั้งสองนั้น ทรงเรียบเรียงไว้และได้ทรงอธิบายว่า คำว่า “สิบสองจุไทย” เดิมเรียกว่า “สิบสองเจ้าไทย” และพลเมืองที่อยู่ในดินแดนสิบสองจุไทยเรียกว่า ชาวผู้ไทย ต่อมาแยกหัวเมืองสิบสองจุไทยออกเป็นหัวเมืองที่ขึ้นตรงกับเจ้าเมืองเวียงจันทน์และหัวเมืองทั้งหกขึ้นตรงกับหัวเมืองหลวงพระบาง

ดำเนิน เลษะกุล (2505 : 17-27) ได้ศึกษาพงศาวดารล้านช้างและพงศาวดารเมืองแฉ่ง สรุปได้ว่า ในพงศาวดารกล่าวถึงแคว้นสิบสองจุไทย เมืองไล ซึ่งชาวผู้ไทยได้อพยพมาอยู่ และได้กล่าวถึงอุปนิสัยของชาวผู้ไทยดำ และผู้ไทยขาวว่า เป็นพวกที่ชอบอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน รักพวกพ้อง เชื่อผู้นำ มีนิสัยรักในการค้า นิยมผลิตสินค้าใช้เอง ไม่นิยมปะปนกับชนเผ่าอื่นเป็นกลุ่มชนที่มีความผูกพันกับพุทธศาสนาแบบชาวบ้านผสมกับการนับถือผี เชื่อในอำนาจสิ่งเร้นลับต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้เสนอสารคดีเกี่ยวกับชาวผู้ไทย โดยให้ความหมายคำว่า “ผู้ไทย” และ “ภูไท” ตลอดจนตำนานของชาวผู้ไทยในถิ่นฐานเดิม การแบ่งสาขาของพวกผู้ไทย สรุปได้ว่า แต่เดิมมีผู้แบ่งชาวผู้ไทยออกเป็นสาขา คือ ผู้ไทยขาว ผู้ไทยแดง ผู้ไทยดำ และผู้ไทยลาย ส่วนชาวผู้ไทยนั้นแยกกลุ่มของตนเองออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มผู้ไทยดำ และกลุ่มผู้ไทยขาว นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงการอพยพของชาวผู้ไทยว่าได้ข้ามมาจากฝั่งขวาแม่น้ำโขงมาตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณจังหวัดนครพนม กาฬสินธุ์ อุบลราชธานี ราชบุรี และเพชรบุรี โดยเฉพาะกลุ่มผู้ไทยที่มาตั้งอยู่ในจังหวัดเพชรบุรีนั้น เรียกตามลักษณะการแต่งกายว่า “ลาวโซ่ง” ทั้งยังได้กล่าวเปรียบเทียบความเป็นอยู่ของชาวผู้ไทยในแคว้นสิบสองจุไทยและหัวพันห้าทั้งหกกับชาวผู้ไทยในปัจจุบันว่า มีความเป็นอยู่และชนบธรรมเนียมวัฒนธรรมแตกต่างกันมาก

ถวิล เกษรราช (2512 : 1-13) ได้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับชาวผู้ไทย ตั้งแต่การโยกย้ายการตั้งบ้านเมือง โดยอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ สกลนคร และมุกดาหาร นอกจากนี้ยังมีในจังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดอุดรธานีอีกด้วย ถวิล จันลาวงค์ (2515 : 2-4) ได้ศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของชาวผู้ไทยว่า เมื่อราว พ.ศ. 400 ได้เริ่มอพยพลงมาจากดินแดนจีนตอนใต้ คือ มณฑลยูนนาน กุยจิ๋ว กวางไส กวางตุ้ง เมื่ออพยพลงมานั้น ไดแก้ม ยกก้นตั้งภูมิลำเนาเป็นสองพวกด้วยกัน กลุ่มแรกได้อพยพลงมาจากทิศตะวันออกเฉียงใต้ ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ในแถบลุ่มแม่น้ำคงคา (สาละวิน) เรียกกันว่า (เงี้ยว) ตั้งตัวเป็นอิสระได้ราว พ.ศ. 800 มีราชธานีตั้งอยู่เมืองพง มีอาณาเขตกว้างขวาง อีกกลุ่มหนึ่งอพยพมาจากทางใต้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองหนองแส (น่านเจ้า) ระหว่างแม่น้ำดำกับแม่น้ำแดง เนื่องจาก เป็น ที่อุดมสมบูรณ์แต่ก่อนมา ต่อมา กลุ่มนี้ได้อพยพโยกย้ายไปอีกหลายสาขา เช่นลงไปทางเมืองแสนหวี เมืองยะไข่ แถบลุ่มน้ำสาละวิน แม่น้ำอิรวดี ขึ้นไปทางแคว้นอัสสัมของอินเดีย โดยตั้งอยู่แถบแม่น้ำพรหมบุตร จัดเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมาก ซึ่งต่อมาได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือในหลายจังหวัด

ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ (2505 : 30-36) ได้เสนอสารคดี ท่องเที่ยวดินแดนชาวผู้ไทยได้เล่าถึงความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และประเพณีของชาวผู้ไทยเท่าที่ได้พบเห็น อาทิ เรื่องการแต่งงานของชาวผู้ไทย และการต้อนรับแขกของชาวเรณูนคร

หอสุมุดแห่งชาติ (2506 : 353-374) ได้รวบรวมเรื่องราวของชาวผู้ไทยโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับกำเนิดชาติเชื้อสาย การแต่งกาย และลักษณะของภาษา การถือผี ลัทธิศาสนา ภูมิลำเนาและเคหสถาน การอาชีพ สัตว์และยานพาหนะ

กัลยาณี ทองแสน (2513 : 55-58) ได้กล่าวถึงชาวผู้ไทยในจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอห้วยผึ้ง อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอสมเด็จ และอำเภอเขาวง โดยให้ข้อสังเกตว่าชาวผู้ไทยมีขนบธรรมเนียมการแต่งกายและสำเนียงการพูดตรงกัน มีความเชื่อและนับถือผีบรรพบุรุษชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม พร้อมทั้งกล่าวถึงนิสัยใจคอ และได้ให้คำศัพท์พร้อมความหมายของคำภาษาผู้ไทย ที่ใช้พูดกันไว้ในตอนสุดท้าย

พระโพธิวงศาจารย์ (อ้วน ติสโส) (2515 : 1-15) ได้ศึกษาเรื่องราวของชาวผู้ไทยไว้ค่อนข้างละเอียด โดยกล่าวถึงกำเนิด เชื้อสาย ภูมิลำเนา การโยกย้ายถิ่นฐาน การแต่งกายลักษณะภาษา ศาสนา การนับถือผี เคหสถาน อาชีพ สัตว์และพาหนะ เป็นต้น

ชนะ ประณมศรี (2517 : 46-56) ได้กล่าวถึงประวัติชาวผู้ไทยว่า เมื่อ พ.ศ. 400 ชาวผู้ไทยได้อพยพแยกสายออกเป็น 4 สาย คือสายที่ 1 อพยพลงมาจากตอนใต้ตามลุ่มแม่น้ำโขงมาตั้งบ้านเรือนที่เมืองไทยประชุม สายที่ 2 อพยพไปที่เมืองละโว้ สายที่ 3 อพยพไปที่เมืองเชียงรุ่ง และสายที่ 4 อพยพไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ตั้งเมืองแก่ง ซึ่งสายนี้เป็นเชื้อสายของกลุ่มผู้ไทยที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยในปัจจุบัน

จันทคุป (นามแฝง) (2523 : 76) ได้กล่าวถึงชนเผ่าผู้ไทยบ้านหนองสูงอำเภอคำชะอี ระบุว่าชนเผ่านี้สืบเชื้อสายบรรพบุรุษจากพวกเดียวกันกับกลุ่มชาวผู้ไทยเรณูนคร เมื่อข้ามฝั่งแม่น้ำโขงเข้ามาได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่เมืองหนองสูง ชาวผู้ไทยกลุ่มนี้ยังไม่ค่อยรู้จักกันแพร่หลาย เพราะเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในแดนไกลและกันดาร ฝ่ายชายส่วนใหญ่ทำไร่นา ฝ่ายหญิงทอผ้าอยู่กับบ้านเครื่องแต่งกาย

ของชาวผู้ไทยกลุ่มนี้ ฝ่ายชายนุ่งกางเกงและสวมเสื้อดำ ฝ่ายหญิงนุ่งผ้าซิ่นและสวมเสื้อแขนกระบอกสี ดำ มีผ้าสไบสีแดงเป็นสัญลักษณ์

ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ (2526 : บทคัดย่อ) กล่าวถึงชาวผู้ไทยว่าเป็นกลุ่มชนที่รักสงบกลุ่มหนึ่ง เนื่องจากสาเหตุทางสงครามจึงทำให้ชาวผู้ไทยต้องอพยพเป็นระยะ ๆ ตลอดมาจนกลายเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งในดินแดนไทย ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคอีสาน ปัจจุบันชาวผู้ไทยได้พัฒนาไปตามความเจริญของโลก แต่ประเพณีดั้งเดิมก็ยังคงอยู่ ชาวผู้ไทยชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ มีลักษณะเป็นหมู่บ้านรวมกลุ่ม บ้านเรือนหลังคาสูง ใต้ถุนสูงหลังคา ฝาใช้ไม้ไผ่สานขัดกันแล้วกันห้องเป็นห้องเล็ก ๆ พื้นเรือนปูด้วยฟากหรือกระดานไม้ มีใต้ถุนสูง แต่ในปัจจุบันความเจริญกำลังจะทำให้ชาวผู้ไทยเปลี่ยนแปลงการปลูกสร้างบ้านเรือน

จินตนา คงสว่าง (2528 : 21-25) ได้ศึกษาเรื่องการตั้งถิ่นฐานของชาวผู้ไทยว่ามีอยู่ใน 3 เขต จังหวัด คือ กาฬสินธุ์ นครพนม และสกลนคร เดิมชาวผู้ไทยมีอาณาจักรอยู่บริเวณอาณาจักรน่านเจ้า แล้วอพยพลงมาเรื่อย ๆ แยกเป็นหลายสาย กลุ่มที่เรียกว่า “ไทยน้อย” มาอยู่บริเวณสิบสองจุไทย มีเมืองแกลงเป็นราชธานี นอกจากนี้ได้กล่าวถึงรูปแบบการพ้องร่าของชาวผู้ไทยว่ามีลักษณะอ่อนช้อย สวยงามเป็นอย่างยิ่งนัก

ผู้ไทยแท้ (นามแฝง) (2528 : 21-25) ได้บรรยายถึงประวัติความเป็นมาของชาวผู้ไทยว่ากลุ่มชนชาวผู้ไทยเดิมมีภูมิลำเนาอยู่ในแคว้นเสฉวน ฮุนหน่า ทางตอนใต้ของประเทศจีน ต่อมาได้อพยพเข้าสู่ดินแดนประเทศลาว ครั้นสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ส่งพลมาปราบกบฏเจ้าชายอนุวงศ์ เมื่อได้รับชัยชนะได้ทรงรับสั่งให้แม่ทัพไปปราบกบฏในครั้งนั้น กวาดต้อนเอาครอบครัวชาวผู้ไทยที่เมืองวัง เมืองคำเกิด และเมืองคำม่วน ให้ข้ามแม่น้ำโขงมาอยู่ฝั่งไทย เพื่อตัดกำลังฝ่ายลาวและโปรตให้ตั้งบ้านเรือนทำมาหากินในท้องถิ่นต่าง ๆ เช่นที่ เมืองเรณูนคร เมืองคำชะอี เมืองกุดสิมนารายณ์ และเมืองหนองสูง เป็นต้น

ถวิล ทองสว่างรัตน์ (2530 : 1-282) ได้รวบรวมหลักฐานประวัติชาวผู้ไทยในประเทศไทยและลาว โดยเริ่มต้นที่เมืองแกลงหรือแคว้นสิบสองจุไทย ซึ่งเป็นที่ตั้งรกรากของชาวผู้ไทย โดยกล่าวถึงชาวผู้ไทยในภาคอีสานที่อยู่ในจังหวัดกาฬสินธุ์ นครพนม มุกดาหาร สกลนคร และจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งภาษาขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทย

สุรจิตต์ จันทรสาข (2530 : 68) กล่าวถึงถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวผู้ไทยอยู่ที่แคว้นสิบสองจุไทย บริเวณเมืองแถนหรือเดียนเบียนฟูของประเทศเวียดนามในปัจจุบัน กลุ่มชนชาวผู้ไทยแบ่งเป็นสองพวก คือ ผู้ไทยดำ นิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มีสีดำ อาศัยอยู่ในแปดเมือง และผู้ไทยขาว อาศัยอยู่ในสี่เมือง นิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีขาว รวม 12 เมือง เรียกว่า “สิบสองจุไทย” หรือ “สิบสองเจ้าไทย”

ไพโรจน์ เพชรสังหาร (2531 : 1-178) ได้ศึกษารูปแบบและโครงสร้างของการวางผังรูปเรือนตามประเพณีของชาวผู้ไทย พบว่า อาคารด้านกว้างหันไปทางทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตก อาคารด้านยาวหันไปทางทิศเหนือและทิศใต้ โดยคำนึงถึงทิศทางแดดและฝน การวางผังของแบบแปลนและรูปเรือนยังเป็นรูปทรงที่ตายตัว ไม่มีวิวัฒนาการมากนัก แต่ละครอบครัวจะปลูกเรือนให้เหมาะสมกับขนาดของครอบครัว มีการขยายเนื้อที่ใช้สอยบ้าง เช่น มีระเบียงเพิ่มจากเรือนใหญ่ตามฐานะทางเศรษฐกิจและทางสังคม เมื่อสมาชิกในครอบครัวแต่งงานจะแยกไปปลูกเรือนอีกหลังหนึ่งในบริเวณเดียวกันกับเรือนใหญ่ หากมีเนื้อที่จำกัดจะปลูกสร้างในบริเวณที่เป็นไร่นาและสวน

รัตนารณ ภัสดุ (2535 : 1-175) ได้ศึกษาถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวผู้ไทยโดยศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิตของชาวผู้ไทย อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค อีกทั้งศึกษาโครงสร้างทางสังคมของชาวผู้ไทยในด้านค่านิยม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ความเชื่อ ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี จากผลการศึกษาพบว่า อาหารได้จากแหล่งธรรมชาติและจากที่ผลิตขึ้นเองเป็นหลัก เกี่ยวกับที่อยู่อาศัยมีรูปแบบเฉพาะ 5 แบบ คือ เรือนแฝดทรงไทย เรือนเกยมีโข่ง เรือนเกยธรรมดาชนิดมีเรือนไฟและชนิดไม่มีเรือนไฟ เรือนชั่วคราว เกี่ยวกับเรื่องเครื่องแต่งกาย ชาวผู้ไทยมีเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เกี่ยวกับการรักษาโรคพบว่าสาเหตุของโรคเกิดจากภูตผีปีศาจ หมอปล้องและหมอเหยาเป็นผู้รักษาโรค เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมพบว่า ชาวผู้ไทยนิยมอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่เคารพนับถือผู้อาวุโส มีความเชื่อผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เชื่อเรื่องบุญกรรม ด้านเศรษฐกิจชาวผู้ไทยส่วนใหญ่ มีอาชีพกสิกรรม ด้านการปกครองเคยมีเจ้าเมืองและผู้ปกครองมาก่อน ด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี ชาวผู้ไทยเชื่อในสิ่งที่เหนือธรรมชาติเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า ชนเผ่าผู้ไทย เป็นบรรพบุรุษเก่าแก่ของไทยที่ส่วนใหญ่อพยพมาจากประเทศลาว โดยตั้งถิ่นฐานอยู่ในหลายท้องที่ในภาคอีสาน มีวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งด้านความเชื่อ พิธีกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ภาษาและการแต่งกาย

3. ความรู้เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม คติความเชื่อ

กิ่งแก้ว อุตถากร (2519 : 94) กล่าวถึงความสำคัญของประเพณีว่า ประเพณีที่สืบทอดกันมาจนเป็นที่ยอมรับของส่วนรวม ซึ่งเรียกว่าเอกลัทธิหรือพหุนิยม เช่น การแต่งงาน การเกิด การตาย การทำบุญ การรื่นเริง การแต่งกาย เป็นต้น หรือความประพฤติที่เรานำเอาของชาติอื่นมาปรับปรุงให้เข้ากับความเป็นอยู่ของเราเพื่อความเหมาะสมกับกาลสมัยและลักษณะของคนไทย ตามธรรมดา เรื่องของประเพณีนั้นบางอย่างต้องคงรักษาไว้เพื่อความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ บางอย่างต้องปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัย

กาญจนา ศิริวัฒนากุล (2526 : 1-20) ได้ศึกษาประเพณีการแต่งงานของชาวผู้ไทยว่ามีทั้งหมด 7 ขั้นตอน คือ การปัก การขอหรือการแปง การตกลงค่าสินสอด การหาพ่อแม่การโหมสาร การสร้างบ้าน การทำเครื่องสมมา และการชูสาวหรือประเพณีในวันแต่งงาน

ชัชวาล วงศ์ประเสริฐ (2526 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเหยาของชาวผู้ไทยว่าต้องประกอบด้วยหมอเหยา และหมอแคน พิธีเหยาเริ่มจากหมอแคนเป่าแคน หมอเหยาเริ่มพิธีโดยการบูชาครูด้วยขันห้าหรือขันหก พร้อมทั้งมัดศีรษะด้วยผ้าแดง ตบมือสามครั้งแล้วล่า เมื่อผีเข้าสิงแล้วหมอเหยาจะล่ากลอนดัน หมอแคนจะเป่าแคนไปเรื่อย ๆ การเหยาแบ่งเป็นการเหยาเรียกขวัญ การเหยารักษาผู้ป่วย การเหยาแก้บน เป็นต้น

พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ (2528 : 1-65) กล่าวถึงความเชื่อของชาวอีสานว่ามีความเชื่อสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ มีความเชื่อหลักคือเรื่องการครองเรือน และการทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ความเชื่อของชาวอีสานแยกได้ดังนี้ คือความเชื่อในเรื่องฤกษ์ยาม เรื่องผีสงนางไม้ เรื่องนางสังหรณ์ต่าง ๆ เรื่องประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่

ทรงวิทย์ ดลประสิทธิ์ (2529 : 49-50) กล่าวถึงงานบุญของชาวไทยซึ่งปฏิบัติตามฮีตสิบสองว่ามีความแตกต่างจากชาวอีสานทั่ว ๆ ไป เช่น ทุกงานบุญของชาวไทยจะมีการเทศน์กัณฑ์ ลอนซึ่งในความเชื่อทั่วไปนี้ กัณฑ์ลอนจะมีในงานบุญพระเวสเท่านั้น

จารุวัตร ธรรมวัตร (2530 : 190-191) กล่าวถึงพิธีกรรมในสังคมไทยว่า พิธีกรรมในสังคมไทยประกอบด้วยพิธีกรรมส่วนรวม ซึ่งมีแบบแผนการกระทำทั้งประเทศ และพิธีกรรมจำเพาะถิ่นที่มีแบบแผนการกระทำอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในถิ่นใดถิ่นหนึ่ง อันเกิดจากสภาพปัญหาเศรษฐกิจหรือภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมที่ทำให้แตกต่างไปจากถิ่นอื่น โดยแสดงออกในลักษณะของพิธีกรรมโดยส่วนรวม และพิธีกรรมเฉพาะท้องถิ่น

จรัส พัคฆราชศักดิ์ (2530 : 202-285) ได้เขียนถึงพิธีมงคลและประเพณีต่าง ๆ ของภาคอีสาน เกี่ยวกับประเพณีเลี้ยงลูกของภาคอีสาน ขวัญและการซ่อนขวัญ วัฒนธรรมการแต่งกายของชนดั้งเดิมในอีสาน ตลอดจนได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นพื้นฐานทางความเชื่อของชาวอีสาน ได้แก่ ความเชื่อในพิธีศพของชาวอีสาน ความเชื่อด้านประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นต้น

ปราณี วงษ์เทศ (2530 : 241-242) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพิธีกรรมว่ามนุษย์จะแสดงออกให้เห็นซึ่งความเชื่อทางศาสนาโดยดูจากพิธีกรรม เพราะการที่มนุษย์ทั้งหลายสร้างพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นมา ย่อมมีวัตถุประสงค์และมีความหมายตามความเข้าใจ อันเกิดจากพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาของตน ตัวพิธีกรรมนั้นแท้จริงก็คือพฤติกรรมของมนุษย์ที่พึงปฏิบัติต่อความเชื่อ ดังนั้นพิธีกรรมจึงหมายถึงพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรมของศาสนาความเชื่อนั้น พิธีกรรมที่ปฏิบัติกันโดยทั่วไปในสังคมไทยในรอบหนึ่งปีอาจจำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน 2) พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต 3) พิธีกรรมเกี่ยวกับชุมชนและสังคม พิธีกรรมประเภทต่าง ๆ เหล่านี้มีส่วนสำคัญทำให้เกิดเทศกาลต่าง ๆ ขึ้นมา ส่วนประกอบสำคัญของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาจะมีการเช้นบวงสรวงหรือทำบุญทำทาน การกินเลี้ยงการสนุกสนานรื่นเริงที่เป็นพิธีกรรมหรือเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม

สุเมธ เมธาวิทยกุล (2532 : 1-3) กล่าวถึงลักษณะของพิธีกรรมว่า พิธีกรรมเป็นการกระทำที่คนเราสมมุติขึ้นเป็นขั้นเป็นตอน มีระเบียบวิธี เพื่อให้เป็นสื่อหรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ ซึ่งทำให้เกิดความสบายใจและมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป พิธีกรรมมีลักษณะสำคัญอยู่สองประการคือ เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความจริง และเป็นเรื่องเกี่ยวกับจิตใจและความเชื่อ

สาร สารทัศนันทน์ (2534 : 1-15) กล่าวถึงประเพณีฮีตสิบสองของชาวอีสานที่ปฏิบัติกันในแต่ละเดือนจนครบสิบสองเดือนของแต่ละปี ซึ่งได้ปฏิบัติกันมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน มีดังนี้

- เดือนอ้าย บุญเข้ากรรม
- เดือนยี่ บุญคูณลาน
- เดือนสาม บุญข้าวเจี๋ย
- เดือนสี่ บุญพระเวส หรือบุญมหาชาติ
- เดือนห้า บุญสงกรานต์
- เดือนหก บุญบั้งไฟ
- เดือนเจ็ด บุญซำฮะ
- เดือนแปด บุญเข้าพรรษา

เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน

เดือนสิบ บุญข้าวสาก

เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา

เดือนสิบสอง บุญกฐิน

แสง จันทรงาม (2534 : 131-135) ได้กล่าวถึงคุณค่าของพิธีกรรมว่า การที่พิธีกรรมส่วนใหญ่ ยืนหยัดอยู่ได้ แสดงให้เห็นว่าพิธีกรรมเหล่านั้นมีคุณค่า และตามความจริงพิธีกรรมก็มีพิธีกรรมอยู่ไม่น้อยที่ถูกกลืนหายไป คุณค่าของพิธีกรรมคือเป็นการเสริมสร้างศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องสร้างสัมพันธกับเทพเจ้า เป็นเครื่องจรรโลงอารมณ์ เป็นเครื่องห่อหุ้มจริยธรรมและปรัชญาไว้ เป็นด่านแรกที่ดึงดูดจิตใจคนภายนอกให้มาสนใจ เป็นการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม โดยใช้ความศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องชักนำ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพิธีกรรมเป็นการปฏิบัติทางกาย วาจา ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาตามวันเวลาที่กำหนดไว้ และเป็นการปฏิบัติที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่ด้วย พิธีกรรมอาจจะกระทำเป็นประจำหรือเป็นครั้งคราวตามเหตุการณ์ ส่วนประเพณีนั้นมักจะทำเป็นประจำตามกำหนดเวลาที่แน่นอน พิธีกรรมบางอย่างอาจเป็นประเพณีด้วยก็ได้ คือมีทั้งส่วนที่เป็นประเพณี เช่น ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง ทอดกฐิน มีทั้งความศักดิ์สิทธิ์และความสนุกสนานผสมกันไป

มนัสกมล ทองสมบัติ (2536 : 1-26) ได้ศึกษาประเพณีพะซุของชาวผู้ไทย โดยได้ศึกษาถึงองค์ประกอบของงานพะซุว่ามีองค์ประกอบอยู่หลายอย่าง เช่น ด้านวัตถุที่เกี่ยวข้อง ด้านตัวบุคคล ด้านเวลา สถานที่ เป็นขั้นตอนได้แก่ การสูตรขวัญ การผูกข้อต่อแขน การเขียนเขย การสมมาและการเลี้ยงผี ซึ่งชาวผู้ไทยจะถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด ด้านคติความเชื่อพบว่ามีความเชื่อต่าง ๆ มากมาย เช่น ความเชื่อด้านวัตถุ ด้านเวลา ด้านสถานที่ และสิ่งเหนือธรรมชาติ

วิญญู ผลสวัสดิ์ (2536 : 1-73) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ของชาวผู้ไทย โดยศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ซึ่งประกอบด้วยเจ้าจำเทียมและชาวผู้ไทย เจ้าจำเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการประกอบพิธีกรรม ในด้านความสัมพันธ์ของชาวผู้ไทย พิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษมี 3 พิธีกรรม คือการเลี้ยงผีประจำปี การบำ (การบน) และการคอบ (แก้บน) ในด้านความเชื่อ มีความเชื่อว่าผีปู่เจ้านั้นเป็นวิญญาณของเจ้านายชั้นสูงระดับกษัตริย์ของชาวผู้ไทยในอดีต คอยคุ้มครองให้ชาวผู้ไทยอยู่เย็นเป็นสุข หากผู้ใดไม่เคารพบูชา เจ้าปู่จะโกรธและลงโทษผู้ผู้นั้นให้เจ็บป่วยหรือตายได้

สรุปได้ว่า ประเพณี พิธีกรรม คติความเชื่อ ได้สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ มีความเชื่อหลัก คือเรื่องการครองเรือน และการทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ส่งผลต่อการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องให้คุณค่าเสริมสร้างศรัทธาต่อบุคคล ชุมชน ด้วยการแสดงออกจาก พิธีกรรม การแสดง การละเล่น

4. บริบทพื้นที่ทำการวิจัย

ประวัติความเป็นมาของจังหวัดมุกดาหาร

เจ้าจันทรสุริยวงษ์และพรรคพวกได้ตั้งอยู่ที่บ้านหลวงโพนสิม ใกล้พระธาตุอิงฮังทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (ดินแดนลาว) ต่อมาอีกหลายสิบปี จนได้ถึงแก่กรรม เจ้าจันทกนิริ ผู้เป็นบุตร ได้เป็นหัวหน้าปกครองต่อมา จนถึง พ.ศ. 2310 ได้มีนายพรานคนหนึ่งข้ามโขงมาทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงปากห้วย

บังมุก ได้พบเมืองร้าง วัดร้างและพบต้นตาล 7 ยอดอยู่ริมฝั่งโขง เห็นว่าเป็นทำเลที่อุดมสมบูรณ์กว่าดินแดนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง อีกทั้งในแม่น้ำโขงตรงปากห้วยบังมุกมีปลาชุมชุมอีกด้วย จึงกลับไปรายงานให้เจ้าจันทกนิริหัวหน้าทราบ เจ้าจันทกนิริได้พาพรรคพวกข้ามโขงมาดูก่อนเห็นว่าคงเป็นที่ตั้งเมืองโบราณมาก่อน และเป็นทำเลที่อุดมสมบูรณ์กว่าทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง จึงได้พากันอพยพจากบ้านหลวงโพนสิมมาตั้งบ้านเรือนอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงปากห้วยบังมุก

เมื่อเริ่มสถาปนาหักร้างเพื่อตั้งเมืองขึ้นใหม่ ได้พบพระพุทธรูป 2 องค์อยู่ใต้ต้นโพธิ์ริมฝั่งโขง พระพุทธรูปองค์ใหญ่เป็นพระพุทธรูปก่ออิฐถือปูน ส่วนพระพุทธรูปองค์เล็กเป็นพระพุทธรูปโลหะหล่อด้วยเหล็กเนื้อดี จึงได้พร้อมกันสร้างวัดขึ้นใหม่ในบริเวณวัดร้างริมฝั่งโขง และขนานนามวัดที่สร้างขึ้นใหม่นี้ว่า วัดศรีมุงคุณ(ศรีมงคล) และได้ก่อสร้างกุฏิวิหารขึ้น ในบริเวณวัดพร้อมกับได้อัญเชิญพระพุทธรูปทั้งสององค์ที่อยู่ใต้ต้นโพธิ์ริมฝั่งโขงขึ้นไปประดิษฐาน บนพระวิหารของวัด ต่อมาปรากฏว่าพระพุทธรูปโลหะ (องค์เล็ก) เกิดปาฏิหาริย์กลับลงไปประดิษฐานอยู่ใต้ต้นโพธิ์ที่ตั้งเดิมอีกถึง 3-4 ครั้ง ในที่สุดพระพุทธรูปองค์เล็กนั้นก็ค่อยๆ จมหายลงไปใต้ดิน คงเห็นแต่ยอดพระเศียรโผล่ขึ้นมาให้เห็นอยู่ใต้ต้นโพธิ์ริมฝั่งโขง จึงได้พร้อมกันสร้างแท่นสักการะบูชาครอบไว้บริเวณนั้น และขนานนามพระพุทธรูปองค์นั้นว่า พระหลุบเหล็ก ปัจจุบันบริเวณที่พระหลุบเหล็กจมดินได้ถูกกระแสน้ำเซาะตลิ่งโขงพังลงไปหมดแล้ว (คงเหลือแต่แท่นสักการะบูชาที่ยกเข้ามาเก็บรักษาไว้หน้าพระวิหารของวัดศรีมงคลได้ในปัจจุบัน)

ส่วนพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่ก่ออิฐถือปูนและได้อัญเชิญขึ้นไปประดิษฐานอยู่บนพระวิหารของวัดศรีมุงคุณ ชาวเมืองได้ขนานนามว่า "พระเจ้าองค์หลวง" เป็นพระประธานของวัดศรีมุงคุณ ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนนามเป็น วัดศรีมงคลใต้ ตลอดมาจนถึงปัจจุบันเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองตลอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

เมื่อครั้งตั้งเมืองขึ้นใหม่ในเวลากลางคืน ได้มีผู้พบเห็นแก้วดวงหนึ่งสีสดใสเปล่งแสงเป็นประกายแวววาวเสด็จ(ลอย) ออกจากต้นตาล 7 ยอดริมฝั่งโขง ล่องลอยไปตามลำน้ำโขงแทบทุกคืน จวบจนใกล้รุ่งสว่างแก้วดวงนั้นจึงเสด็จ(ลอย) กลับมาที่ต้นตาล 7 ยอด เจ้าจันทกนิริจึงได้ขนานนามแก้วศุภนิมิตดวงนี้ว่า แก้วมุกดาหาร เพราะตั้งเมืองขึ้นริมฝั่งโขงตรงปากห้วยบังมุก อีกทั้งได้มีผู้พบเห็นไข่มุก อยู่ในหอยกาบ(หอยกี้) ในลำน้ำโขงอีกด้วย เจ้าจันทกนิริจึงให้ขนานนามเมืองที่ตั้งขึ้นใหม่นี้ว่า เมืองมุกดาหาร ตั้งแต่เดือน 4 ปีกุน จุลศักราช 1132(พ.ศ.2313) อาณาเขตเมืองมุกดาหารครอบคลุมทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงจนจรดแดนญวน (รวมเขตของแขวงสุวรรณเขตของดินแดนลาวด้วย) ครั้นถึงสมัยกรุงธนบุรีเมื่อพระเจ้าตากสินมหาราช ได้แผ่แสนยานุภาพขึ้นมาถึงแถบลุ่มแม่น้ำโขง จนถึง พ.ศ. 2321 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกฯ และเจ้าพระยาจักรียกกองทัพขึ้นมาตามลำน้ำโขง เพื่อปราบปรามและรวบรวมหัวเมืองใหญ่น้อยในสองฝั่งแม่น้ำโขงให้รวมอยู่ในข้าขอบขัณฑสีมาของกรุงธนบุรี และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ เจ้าจันทกนิริ เป็นพระยาจันทริศสุราชอุปราชามันธาตุราช เจ้าเมืองมุกดาหารคนแรกและได้พระราชทานนามเมืองว่า เมืองมุกดาหาร

ที่ตั้ง อาณาเขต

จังหวัดมุกดาหาร ตั้งอยู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน ตั้งอยู่เส้นรุ้งที่ ๑๖ – ๑๗ องศาเหนือ และเส้นแวงที่ ๑๐๔ – ๑๐๕ องศาตะวันออก มีพื้นที่ทั้งหมด ๔,๔๐๗ ตร.กม. หรือ ๒,๗๑๒,๔๐๐ ไร่ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ระยะทาง ๖๔๒ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอนาแก อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม และอำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร**ทิศใต้** ติดต่อกับอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร อำเภอขามุนาม จังหวัดอำนาจเจริญ และอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน **ทิศตะวันตก** ติดต่อกับอำเภอเขาวง อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และอำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

ภาพที่ 1 แผนที่จังหวัดมุกดาหาร

ทางทิศเหนือและทิศใต้ของจังหวัดเป็นที่ราบสูง ทางทิศตะวันตกมีเทือกเขาภูพาน มีลักษณะเป็นป่าไม้ บางแห่งเป็นป่าดิบ ส่วนทิศตะวันออกเป็นที่ราบสลับป่าไม้ และมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความยาวประมาณ ๗๒

กม. มีพื้นที่ราบ ร้อยละ ๒๐ ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มีพื้นที่ป่าไม้ ประมาณ ๙๕๓,๓๐๐ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๑๕ ของพื้นที่จังหวัด

ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ - กลางเดือนพฤษภาคม จะมีมวลอากาศเย็นหรือบริเวณความกดอากาศสูงแผ่ลงมาปะทะกับมวลอากาศร้อน ซึ่งจะทำให้บริเวณดังกล่าวเกิดพายุฝนฟ้าคะนองลมกระโชกแรง เกิดขึ้นได้หรือเรียกอีกอย่างว่า พายุฤดูร้อน ซึ่งจะสร้างความเสียหายเกิดขึ้นในบริเวณที่พายุเคลื่อนผ่านอยู่ในบริเวณแคบๆ

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม - กลางเดือนตุลาคม จะเกิดฝนทิ้งช่วงประมาณปลายเดือนมิถุนายน - ต้นเดือนกรกฎาคม ปริมาณฝนที่เกิดจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดเอาความชื้นเข้ามา และปริมาณฝนที่เกิดจากร่องฝนหรือร่องความกดอากาศต่ำ พาดผ่านในแนวตะวันออก-ตก ทำให้เกิดพายุฝนฟ้าคะนองเป็นบริเวณกว้าง ส่วนที่ปริมาณฝนมากที่สุดก็จะได้จากพายุหมุนเขตร้อนจากทะเลจีนตอนใต้เคลื่อนเข้ามาปีหนึ่งประมาณ ๒-๓ ลูก จะเกิดฝนตกเป็นบริเวณกว้าง

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม - กลางเดือนกุมภาพันธ์ จะมีมวลอากาศเย็นหรือบริเวณความกดอากาศสูงจากประเทศจีน แผ่ลงมาปกคลุมบริเวณดังกล่าวทำให้อากาศหนาวเย็นและแห้งโดยทั่วไป

ด้านสังคม

การศึกษา

จังหวัดมุกดาหารมีสถานศึกษา จำนวน ๓๑๓ แห่ง จำแนกตามสังกัดออกเป็น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ๒๔๖ แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (มุกดาหาร) ๓๐ แห่ง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการบริหารการศึกษาเอกชน ๑๐ แห่ง สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ๒ แห่ง สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ๘ แห่ง สังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๑ แห่ง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ๘ แห่ง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ๓ แห่ง สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ๒ แห่ง สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ๓ แห่ง มีนักเรียน/นักศึกษาตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับปริญญาตรี จำนวน ๗๓,๓๔๘ คน และมีครูผู้สอน จำนวน ๓,๘๓๑ คน อัตราเฉลี่ยนักเรียนต่อครู เท่ากับ ๑๙:๑

ศาสนา

จังหวัดมุกดาหาร มีผู้นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๘๐ ศาสนาอิสลาม ร้อยละ ๐.๒ ศาสนาคริสต์ ร้อยละ ๓ และมีศาสนสถานแยกได้ ดังนี้

ศาสนาพุทธ มีวัดในพระพุทธศาสนา จำนวน ๓๔๙ วัด ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา จำนวน ๑๘๓ แห่ง เป็นสำนักสงฆ์ ๑๖๘ แห่ง ที่พักรักษา ๒๑๐ แห่ง

ศาสนาคริสต์ มีโบสถ์คริสต์ ๙ แห่ง

ศาสนาอิสลาม มีมัสยิด ๑ แห่ง

ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

ประชาชนจังหวัดมุกดาหาร ยึดมั่นและสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอย่างเหนียวแน่นและต่อเนื่อง คนมุกดาหารเป็นคนใจดี กิริยามารยาท อ่อนน้อมถ่อมตน และเอื้อเฟื้อ ซึ่งกันและกัน ซึ่งจากหลักฐานที่ได้รวบรวมไว้มีปรากฏถึง ๘ ชนเผ่า ดังคำขวัญของมุกดาหาร ตอนหนึ่งว่า “แปดเผ่าชนพื้นเมือง” อันได้แก่ ชาวผู้ไท ชาวไทยญ้อ ชาวไทยข่า ชาวไทยโซ่ ชาวไทยกะเลิง ชาวไทยแสก ชาวไทยกุลา และชาวไทยอีสาน ชาวมุกดาหารส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญ และยังคงถือปฏิบัติสืบทอดกันมา คือ “ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่” และยังคงมีวัฒนธรรม ประเพณีของชนเผ่าที่ควรอนุรักษ์ พื้นฟู และยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ ประเพณีปิดบ้าน ประเพณีสงฆ์เฮือ ประเพณีแห่กัณฑ์หลอน พิธีกรรมโซ่ถั่งบั้ง พิธีเหยา พิธีบายศรีสู่ขวัญ การรำเตี้ยหัวดอนตาล การรำวงผู้ไท การลำผญา เป็นต้น

งานประเพณีที่สำคัญของจังหวัดมุกดาหาร ได้แก่ งานประเพณีแข่งเรือออกพรรษา ระหว่างจังหวัดมุกดาหารกับแขวงสะหวันนะเขต จัดขึ้นในวันขึ้น ๑๓ - ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปี งานกาชาดและงานประจำปีจังหวัดมุกดาหาร จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือนมกราคม

ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

มุกดาหารถือว่าเป็นแหล่งที่มีความงดงามทางด้านนาฏศิลป์และดนตรี โดยเฉพาะลำผญาถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของมุกดาหาร นอกจากนี้ยังมีฟ้อนผู้ไท ซึ่งจะมีอยู่ในเขตอำเภอคาชะอี และอำเภอนองสูง การแสดงโซ่ถั่งบั้ง อำเภอคงหลวง

ลำผญา

ลำผญา เป็นท่วงทำนองเพลงที่มีความไพเราะ เป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง เป็นการนาเอาสร้อยคา มาร้อยเรียงเป็นทำนองให้เกิดความไพเราะในเนื้อหา เน้นการเกี่ยวพาราสี คติพจน์ คาพังเพยสอนใจ ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมไปถึงเศรษฐกิจการเมือง เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย เป็นการประยุกต์ผสมผสานตามแบบภูมิปัญญาไทย อย่างลงตัว

การฟ้อนผู้ไท เป็นศิลปะการแสดงที่ขึ้นชื่อของชาวผู้ไท ซึ่งจะควบคู่ไปกับการลำผู้ไท การฟ้อนผู้ไท อาจใช้หญิงล้วนหรือทั้งชายและหญิง ขึ้นอยู่กับลักษณะเนื้อหาของท่าที่ฟ้อน และจำนวน ผู้ที่ฟ้อน ซึ่งอาจมีตั้งแต่สองคนขึ้นไป จนถึงจำนวนเป็นร้อยคน การแต่งกาย ฝ่ายหญิงประกอบด้วย เสื้อผ้าจีน ผ้าสไบ ดอกไม้ ตุ่มหู สร้อยสังวาล และเข็มขัด เสื้อฝ่ายหญิงเป็นเสื้อแขนกระบอกยาว หรือแขนสามส่วน สีคราม หรือดา คอรัด หรือคอธรรมดา ตรงปลายแขนหรือปลายคอเสื้อ อาจหาเป็นแถบสีหรือแถบผ้าขิดที่สวยงาม ผู้ที่ใส่ผ้าจีนที่แยกกับเสื้อ จำเป็นต้องใส่เข็มขัด เช่น เข็มขัดนาค หรือเข็มขัดเงิน ผ้าสไบหาเป็นสำหรับฝ่ายหญิง อาจเป็นผ้าขิด หรือผ้าถัก ใช้พาดไหล่ซ้าย หรือพันเฉียงไหล่ซ้าย หรือคล้องคอนอกจากนี้ยังนิยมใช้ดอกไม้สดแซมผม มีตุ้มหู และสร้อยสังวาลย์ การแต่งกายของฝ่ายชาย นิยมใส่เสื้อม่อฮ่อมสีคราม หรือสีดำแขนสั้น กางเกงขาก๊วยสีเดียวกับเสื้อ มีผ้าขาวม้าคาดเอว มีสร้อยสังวาลย์เช่นเดียวกับฝ่ายหญิง เครื่องดนตรี ที่สำคัญได้แก่ แคน และกลองหาง นอกจากนี้อาจมีพิณ กระจับปี ซอ ปี หมากกลิ้งกล่อม (โปงลาง) กลองตุ้ม ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง และพังกาฮาด (ผ่าง) เป็นต้น เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบ ไม่มีกำหนดแน่นอน แต่ส่วนใหญ่เป็นเพลงแคนลายผู้ไทน้อย การบรรเลงจะมีการขับร้องหรือไม่ก็ได้

โซ่ถ้างั้ง เป็นของชาวโซ่ อำเภอดงหลวง แสดงในโอกาสที่เป็นงานใหญ่ ๆ เช่น งานแต่งงาน หรืองานบุญ การเลี้ยงผีบ้านผีเรือน การแสดงโซ่ถ้างั้ง (ถ้าง แปลว่า กระทั่ง ถ้าง แปลว่า กระบอกไม้) ถือว่าเป็นการแสดงที่สำคัญที่สุด และเป็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ มีวิธีการไม่ซับซ้อน เดิมใช้ผู้ชายล้วนๆ จำนวน ๖ - ๑๐ คน แบ่งออกเป็นกลุ่มผู้เล่นดนตรีขับร้องและแสดงท่าฟ้อนรำ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวโซ่ โดยตรง เครื่องดนตรี มีไม้ไผ่สีสุก ขนาด ๑.๕ เมตร ครอบตามจำนวนผู้แสดงที่เป็นชาย ที่จะกระทุ้งให้เกิดเป็นเสียง ดนตรี กลองใช้ตีให้จังหวะ ฉิ่ง ฉาบ ซอ ซุง แคน เพื่อให้ประกอบเสียงดนตรีให้ไพเราะ และสามารถออกท่าร่ายได้อย่างสนุกสนาน เครื่องแต่งกาย เดิมการแสดงใช้ผู้ชายล้วน จะนุ่งห่มแบบโบราณ (นุ่งผ้าเตี่ยว) ไม่สวมเสื้อ มีอาวูธ เช่น หน้าไม้ มีเครื่องตีที่เป็นเหล็กหรืออู ปัจจุบันสตรีเข้าร่วมแสดง และมีการปรับปรุงการแต่งกาย โดยชายจะใส่เสื้อผ้าชุดผ้าฝ้าย ตัดเย็บเป็นชุดให้เหมือนกัน ผู้หญิงใช้ผ้าซิ่นและใช้ผ้าขาวม้ารัดหน้าอก มีผ้าโพกหัว

งานบุญสงฆ์เอื้อมุกดาหาร

ในช่วงเทศกาลออกพรรษาของทุกปี มีการจัดงาน ๒ - ๓ วัน ติดต่อกันคือ ในช่วงวันขึ้น ๑๓ - ๑๕ ค่ำ เดือนสิบเอ็ด เป็นงานที่จัดขึ้นตามความเชื่อ ความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง และเทพเจ้าแห่งลาน้ำโขงของกลุ่มคนทั้งสองฝั่งโขง ระหว่างเมืองมุกดาหารกับเมืองสะหวันนะเขต ถือได้เป็นประเพณีสองฝั่งโขง นอกจากจะจัดหาพิธีที่ฝั่งเมืองมุกดาหารแล้ว ยังมีการจัดหาพิธีที่เมืองสะหวันนะเขต อีกด้วย

พิธีตีช้างน่านอง

เป็นพิธีที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ในงานประเพณีแข่งเรือออกพรรษาของจังหวัดมุกดาหาร ก่อนเริ่มพิธีการแข่งขัน เรือทุกลำจะต้องเข้าร่วมขบวนเรือ ไปรวมกัน ณ ท่าหน้าจุดใดจุดหนึ่ง จากนั้นจะร่วมกันพายเรือล่องลงมาตามลาน้ำโขง ระหว่างการพายเรือก็จะให้ร้องเออาฤกษ์เออาชัย เคาะเกราะ ตีกลองเป็นจังหวะ ขณะที่พายจะวิดน้ำขึ้นบนฟ้า ฝอยน้ำจากไม้พายจะกระเซ็นขึ้นบนอากาศ คล้ายกับโซลข้างกาลังเล่นน้ำ จนทำให้บริเวณน้ำแห่งนั้นเป็นคลื่นใหญ่ ชัดเข้ากระทบฝั่ง น้ำล้นตลิ่งและเกิดเสียงดัง คนโบราณจึงเปรียบลักษณะดังกล่าวว่าเป็น พิธีตีช้างน่านอง

5. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

5.1 แนวคิดทางด้านสุนทรียศาสตร์

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับหลักสุนทรียศาสตร์ของแมเรียน บาร์เวอร์ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาทางดนตรี (Aesthetics in Music) ไว้ว่าดนตรีเป็นศาสตร์ความงามแห่งเสียงซึ่งมีรูปแบบ (Form) หลายรูปแบบ ดนตรีและเพลงแต่ละประเภทให้อารมณ์สะท้อนใจต่างกัน สามารถเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ลักษณะของดนตรีสามารถแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ (สดับพิน รัตนเรือง. 2539 : 1-6 ; อ้างอิงมาจาก Marion Bauer. 1975 : 20-25)

- 1) เสียงดนตรีที่เกิดจากการบรรเลงดนตรี
- 2) เสียงดนตรีที่เกิดจากการร้องเพลง

ส่วนแนวคิดที่เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากดนตรีของ ชอร์ท ไมเคิล (Michael Short) แปลโดย สดับพิน รัตนเรือง ได้กล่าวไว้ว่า (สดับพิน รัตนเรือง. 2539 : 1-6)

1) การนำดนตรีมาประกอบการทำงาน มีการนำเสียงเพลงมาประกอบการทำงานบางอย่าง เช่น การหว่านพืช การเก็บเกี่ยว การขนย้ายสิ่งของ จากการศึกษาพบว่าชาวนาหลายแห่งมักร้องเพลง ขณะทำงานซึ่งพบได้ทั่วโลก

2) การกล่อมเด็กด้วยดนตรีเป็นวิธีการที่มนุษย์ชาติใช้ตั้งแต่เล็ก ๆ ให้นอนสำหรับการขับ กล่อมด้วยเพลงร้องที่อ่อนโยนอาจกล่าวได้ว่าเพลงกล่อมเด็ก (Lullaby) เป็นดนตรีที่แสดงอารมณ์อัน ลึกซึ้งของมนุษย์ได้ดีที่สุดลักษณะหนึ่ง

3) การนำดนตรีมาใช้ในการสื่อสาร มนุษย์ใช้เครื่องดนตรีประเภทเคาะสำหรับสื่อสาร เช่น กลอง ฆ้อง ระฆัง เพื่อสื่อสารในการป้องกันภัย ในบางกรณีอาจใช้เนื้อเพลงร้องประสานกับเครื่อง ดนตรีเพื่อสื่อสารและปลุกกระตุ้นให้เกิดการกระทำร่วมกัน

4) การใช้เครื่องดนตรีเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เมื่อว่างจากภาระกิจการงานประจำวันมนุษย์ก็ยัง ใช้เครื่องดนตรีเพื่อพักผ่อนหย่อนใจซึ่งมีจุดประสงค์ที่แน่นอน บทเพลงจะถ่ายทอดพรรณนาเรื่องราวที่ ผู้เล่านายกจะสื่อ

5) การนำดนตรีมาใช้ในการพิธีกรรม และใช้ประกอบพิธีบูชาทางศาสนา มนุษย์รู้จักการนำเอา ดนตรีมาใช้ในการเช่นสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือในบางครั้งแต่งเนื้อเพลงสั่งสอนให้ผู้ที่อยู่ในลัทธิหรือ ศาสนาเดียวกันได้ปฏิบัติตาม

5.2 แนวคิดและทฤษฎีทางมานุษยดนตรีวิทยา

ปัญญา รุ่งเรือง (2546) ได้อธิบายความหมายของมานุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusicology) ในหนังสือหลักวิชามานุษยดุริยางควิทยา ว่า มานุษยดุริยางควิทยา ประกอบด้วยคำสองคำว่า Ethno กับคำว่า Musicology (Music + Logos) ความรู้เรื่องดนตรี หมายถึง การศึกษาดนตรีของผู้คน ซึ่งจะเป็นดนตรีของใครก็ได้ ที่ไหนก็ได้ แต่ต้องไม่ใช่ดนตรีแบบฉบับ ของตะวันตก เป็นศัพท์บัญญัติที่เกิดขึ้นในช่วงสมัยฝรั่งล่าเมืองขึ้น บรรดาผู้ล่าทั้งหลายที่ได้พบได้เห็น วัฒนธรรมต่างๆ ของผู้ถูกล่า ซึ่งแตกต่างจากวัฒนธรรมของตนเองว่าความแปลกประหลาดใน วัฒนธรรมเหล่านั้นน่าศึกษา น่าเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมทางดนตรี จึงคิดบัญญัติศัพท์ เฉพาะขึ้นมาใช้ โดยเอาคำว่า Musicology ที่มีอยู่แล้วขึ้นมาเป็นตัวตั้งแล้วเติม “อุปสรรค” คำว่า Ethno ซึ่งหมายถึง “เชื้อชาติ” หรือ “ชาติพันธุ์” หรือ “กลุ่มชน ที่มีขนบธรรมเนียมของตนเอง โดยเฉพาะ” นำหน้าเข้าไป

สุกรี เจริญสุข (2530) ได้ให้ความหมายของคำว่า Ethnomusicology ไว้ในบทความใน วารสารดนตรีว่า Ethnomusicology แปลเป็นไทยว่า “ดุริยางคศาสตร์ชาติพันธุ์” หมายถึง การศึกษาดนตรีใด ๆ ก็ตามที่รวมทั้งดนตรีและองค์ประกอบทางวัฒนธรรมเข้าไปด้วย เป็นการศึกษา ดนตรีของชาติพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งปัจจุบันแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. เป็นการศึกษาดนตรีใด ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่ดนตรีตะวันตก (Non-Western Music Art) ซึ่ง รวมทั้งดนตรียุโรปโบราณและที่อื่น ๆ ที่ยังคงเหลืออยู่

2. เป็นการศึกษาดนตรีทุกรูปแบบในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง ดนตรีพื้นเมือง ดนตรีของชนกลุ่ม น้อย ดนตรีสมัยนิยม ดนตรีเพื่อการค้า ฯลฯ

อานันท์ นาคคง (2538) กล่าวถึงการศึกษา ทางด้านมานุษยดุริยางควิทยา ไว้ โดยสรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาในด้านเทคนิควิธีของดนตรี
2. การศึกษาดนตรีในแง่พฤติกรรมของสังคม
3. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง มานุษยดุริยางควิทยา กับมานุษยวิทยา และวิทยาศาสตร์สังคม ซึ่งจะเป็นผลทำให้ นักมานุษยดุริยางควิทยาศึกษาค้นหาคำตอบและแสวงหาความรู้เกี่ยวกับดนตรีกับมนุษย์และสังคม ผลก็คือเป็นการศึกษาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์มากกว่าวิธีการทางศิลปศาสตร์

Merriam (1964) ได้ให้คำนิยามของวิชามานุษยดุริยางควิทยาไว้ในหนังสือ The Anthropology of Music ว่าวิชามานุษยดุริยางควิทยา เป็นการศึกษาวัฒนธรรมของดนตรี โดยเกิดจากการผสมผสานกันระหว่างการศึกษาของวิชาดุริยางควิทยาและมานุษยวิทยา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวล้วนเกิดจากความเชื่อและพฤติกรรมของคนในกลุ่มชน และได้แนะนำหลักการปฏิบัติในการศึกษาดนตรีภาคสนาม ไว้ดังนี้คือ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการตั้งสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งการออกแบบการวิจัยและเทคนิคในการวิจัยที่เป็นระบบ จะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในขณะที่มีการออกภาคสนามที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. นักมานุษยดุริยางควิทยา ต้องมีความรู้ในเรื่องภาษาศาสตร์ รู้จักวิธีการเขียนบรรยายข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการรวบรวม ไม่ว่าจะเป็นการบันทึกเสียงดนตรี ตลอดจนเครื่องมือในการถอดโน้ตเพลง รวมทั้งการวิเคราะห์โครงสร้างของบทเพลงจากภาคสนามให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุด ในรูปแบบของงานวิชาการได้

3. การวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากวิชามานุษยดุริยางควิทยา มีความแตกต่างจากการทำวิจัยในสาขาอื่น ๆ เนื่องจากมีเรื่องของเสียงมาเกี่ยวข้อง ดังนั้น ในการวิเคราะห์ข้อมูลสิ่งที่สำคัญคือการถ่ายทอดเสียงลงมาเป็นตัวโน้ตหรือสัญลักษณ์ เพื่อทำการวิเคราะห์โครงสร้างต่างๆ ของบทเพลงต้องมีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์สังคม และวิชามานุษยศาสตร์ด้วย โดยจะต้องพยายามหาความสัมพันธ์ของเหตุและผลให้ได้ และสิ่งสำคัญสำหรับนักมานุษยดุริยางควิทยา คือ การศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะต้องมีการค้นหาคำตอบใหม่ ที่สามารถนำมาโยงเข้าหาจุดมุ่งหมายของปัญหาได้ จะต้องศึกษาถึงลักษณะกายภาพของชุมชน ประวัติศาสตร์ทางสังคม ประวัติของมนุษย์บางที่ที่จะต้องศึกษาทุก ๆ ด้านด้วย รวมถึงศิลปะ วรรณคดี นาฏศิลป์ การละคร วรรณคดี รวมถึงปรัชญาและศาสนา โดยการศึกษาสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของมนุษย์ พฤติกรรมของคนในสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา และดนตรีเป็นผลผลิตที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของคนในสังคม โดยดนตรีเป็นรูปแบบของเสียง ซึ่งในแต่ละวัฒนธรรมย่อมมีความเข้าใจที่แตกต่างกัน ดังนั้น แนวทางการเข้าสู่ทฤษฎีทางด้านมานุษยดุริยางควิทยา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาในเรื่องของการเปลี่ยนแปลง โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์สังคมและการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งการศึกษาวิทยาศาสตร์ทางสังคม ได้แก่ การศึกษาวิชาสังคมวิทยา วัฒนธรรม และมานุษยวิทยานั้นเอง

Nettl (1964) ได้ให้ข้อเสนอแนะและแนวทางในการศึกษาทางด้านมานุษยดุริยางควิทยาไว้ในหนังสือ Theory and Method in Ethnomusicology ว่าการศึกษาภาคสนามเป็นหัวใจสำคัญของการ

การศึกษาทางด้านมานุษยดุริยางควิทยา การวิจัยเน้นศึกษาดนตรีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ทั้งเรื่องราวที่ได้ยินมา ที่ตั้งของชนเผ่า การหลอมรวมของชนเผ่า การผสมผสานทางวัฒนธรรมตลอดจนการศึกษาสภาพความเป็นจริงที่เป็นอยู่ของมนุษย์แต่ละเผ่าในช่วงเวลานั้น ในการศึกษา นักมานุษยดุริยางควิทยาจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างตัวเองกับบุคคลที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ดีที่สุดจากแหล่งข้อมูลนั้น ๆ ข้อมูลดิบที่ได้นั้นต้องมีการบันทึกและบางที่จำเป็นต้องเขียนโน้ตประกอบด้วย เมื่อภารกิจจากภาคสนามสิ้นสุดลง ก็ต้องนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนามมาวิเคราะห์ ตรวจสอบ หากข้อมูลไม่ครบถ้วน ก็จำเป็นต้องหาข้อมูลเพิ่มเติม

นอกจากนี้ในหนังสือ The New Grove Dictionary of Music and Musicians ได้ อธิบายเกี่ยวกับคำนิยามและคำศัพท์ วิชา Ethnomusicology (มานุษยดุริยางควิทยา) ว่าเป็นการศึกษาเกี่ยวกับดนตรีกับวัฒนธรรมของมนุษย์ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของทุกภูมิภาคของโลก ที่ไม่เป็นดนตรีคลาสสิกทางตะวันตก โดยการศึกษาดนตรีตามหลักวิทยาศาสตร์และเน้นการศึกษาภาคสนามเป็นหลักจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการหลายท่าน

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า มานุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusicology) หมายถึง การศึกษาดนตรีและวัฒนธรรมของมนุษย์โดยศึกษาตัวดนตรีในเชิงดนตรีวิทยา (Musicology) และศึกษาบทบาทหน้าที่ของดนตรีในสังคมในเชิงมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา นั่นก็คือ การศึกษาวิเคราะห์ดนตรีอันเป็นผลิตผลทางวัฒนธรรมของมนุษย์ การรวบรวมข้อมูลทางดนตรีที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของมนุษย์ วิธีการที่มนุษย์ดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม รวมถึงกิจกรรมและการสร้างสรรค์ร่วมกัน ตลอดจนความสัมพันธ์ทางดนตรีกับวัฒนธรรมอื่น ๆ วิธีการศึกษาด้านมานุษยดุริยางควิทยา เน้นการศึกษาภาคสนามเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการศึกษาที่ไม่ตายตัวและไม่มีวันจบสิ้น เนื่องจากดนตรีมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมอยู่เสมอ

การศึกษาภาคสนามถือเป็นหัวใจหลักของการศึกษาทางมานุษยดุริยางควิทยา มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการแสวงหาความรู้จากการศึกษาพฤติกรรมและผลิทธิกรรมของมนุษย์การพิจารณาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริง ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีการทำงานเป็นระบบ ในการศึกษาภาคสนามนั้นจะต้องมีการวางแผนที่ดี ต้องสอดคล้องในด้านขอบเขตการศึกษา ระยะเวลาและปัจจัยต่าง ๆ โดยสิ่งที่จำเป็นในการศึกษาภาคสนามนั้นจะต้องเรียนรู้เทคนิควิธีการเก็บข้อมูล เทคนิคในการใช้เครื่องมือ จะต้องฝึกฝนให้เกิดความชำนาญคล่องแคล่วเตรียมพร้อมและหาวิธีจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นเมื่อปฏิบัติการภาคสนามเสร็จสิ้น ขั้นตอนต่อไป คือ การนำข้อมูลที่ได้อาจจากการปฏิบัติงานภาคสนามมาจำแนก แยกแยะ จัดระบบ จัดประเภทของข้อมูลตามลำดับก่อนหลัง มีการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียดรอบคอบว่าครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใดแล้วบรรยาย สิ่งสำคัญในการศึกษาทางด้านมานุษยดุริยางควิทยาอีกอย่างหนึ่งก็คือ การถอดโน้ตเพลง (Transcription) และขั้นตอนสุดท้าย คือ การนำเสนอผลงานวิจัยเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาหรือเพื่อนำไปใช้ต่อไป

5.3 แนวคิดเกี่ยวกับความกลมกลืนทางวัฒนธรรม

5.3.1. ลักษณะของความกลมกลืนทางวัฒนธรรม

ความกลมกลืนทางวัฒนธรรม หรือการผสมผสานทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่ครอบคลุมถึงปรากฏการณ์ทั้งหลายที่เป็นผลเนื่องจากกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งมีวัฒนธรรมต่างกัน มีการติดต่อกันโดยตรง เป็นระยะต่อเนื่องกัน อันเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มหนึ่ง หรือทั้งสองกลุ่ม (สุเทพ สุนทรเภาสัช อ้างถึงใน เศรษฐพงศ์ ดำคง, 2544 : 20)

เศรษฐพงศ์ ดำคง (2544 : 21-22) กล่าวโดยสรุปว่า การผสมผสานทางวัฒนธรรม คือ กระบวนการในการร่วมกันของกลุ่มชนทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่ม ชนที่มีความแตกต่างกันด้าน วัฒนธรรมมาอยู่ร่วมกัน ในพื้นที่เดียวกัน ทำให้มีการปฏิสัมพันธ์ กันขึ้นทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่ง ก่อให้เกิดการเชื่อมต่อและการรับเอาวัฒนธรรม ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดลักษณะร่วมทางวัฒนธรรม ทั้ง ในแง่แบบแผนพฤติกรรม ความคิด ทศนคติ ค่านิยม และความเชื่อต่าง ๆ จนสามารถก่อให้เกิด ความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งมีส่วนในการช่วยลดความขัดแย้งในด้านต่าง ๆ ได้ อันส่งผลให้สามารถอยู่ ร่วมกันเป็นกลุ่มชนหรือสังคมได้อย่างสงบสุข

จากทัศนะของนักวิชาการ ที่ได้ให้ความหมายของความกลมกลืนหรือการผสมผสานทาง วัฒนธรรม ดังกล่าว สรุปได้ว่า ลักษณะของความกลมกลืนทางวัฒนธรรม คือกระบวนการร่วมของกลุ่ม คนในชุมชนที่มีความแตกต่างทางสังคม ประเพณี วิถีชีวิต และวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต มีการ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จนเกิดความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม อันนำไปสู่การเชื่อมต่อและรับเอา วัฒนธรรมซึ่งกันและกันได้อย่างไว้วางใจและสมานฉันท์ และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

5.3.2 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความกลมกลืนทางวัฒนธรรม

ได้มีผู้ศึกษาวิจัยปัจจัย ที่ก่อให้เกิดความกลมกลืน หรือผสมผสานทางวัฒนธรรมไว้หลายท่าน ดังนี้

ณรงค์ เส็งประชา (2539 : 84-91) ได้กล่าวถึงปัจจัยการผสมผสานทางวัฒนธรรม สรุปได้ว่า การผสมผสานทางวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ต่อไปนี้

- 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ
- 2) การเปลี่ยนแปลงของประชากร
- 3) การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกัน
- 4) ระบบชนชั้น
- 5) ทศนคติและค่านิยม
- 6) การเล็งเห็นความจำเป็น
- 7) นโยบายของผู้นำในสังคม
- 8) ระดับความรู้และเทคโนโลยี
- 9) ความล่าช้าทางวัฒนธรรม
- 10) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ
- 11) ปัจจัยทางอุดมการณ์

อุทัย หิรัญโต (2519 : 49-51) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการประสมประสานทางวัฒนธรรม กล่าวโดยสรุป ได้แก่ บุคคลและกลุ่มชนที่มีการติดต่อซึ่งกันและกัน ผู้คนต่างวัฒนธรรมมากระทบกัน เกิดการปรับตัวและยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน หรือบางครั้ง ก็อาจเกิดความขัดแย้งกัน

การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม เกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ ปัจจัยด้านภูมิประเทศ ปัจจัยด้านการศึกษา ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านการร่วมชาติพันธุ์ ปัจจัยด้านการอยู่ร่วมกันในสังคมเกษตรอย่างเดียวกัน ปัจจัยด้านการใช้สาธารณประโยชน์ร่วมกัน และปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความเจริญทางวิทยาการ (สุนทร นววิน, 2537 : 83-85)

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความกลมกลืนทางวัฒนธรรม ของกลุ่มคนในสังคมที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมและวิถีการดำเนินชีวิต ได้แก่ ปัจจัยด้านภูมิประเทศการศึกษา การเมือง การร่วมชาติพันธุ์ การอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน การใช้สาธารณประโยชน์ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความเจริญทางวิทยาการ ความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมระบบชนชั้นและการอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกัน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ ทำให้เกิดลักษณะร่วมทางวัฒนธรรม ทั้งในประเด็นแบบแผนพฤติกรรม ความคิด ทศนคติ ค่านิยม และความเชื่อต่าง ๆ จนก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งมีส่วนทำให้ช่วยลดความขัดแย้งทางสังคม

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่กล่าวถึงเรื่องดนตรีผู้ไทและชาวผู้ไท ที่สามารถเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่อง “เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทในจังหวัดมุกดาหาร” สามารถสรุปได้ดังนี้

6.1 งานวิจัยในประเทศ

ธรรมบุญ จิตตรีบุตร (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปี่หัดดนตรีของชนเผ่าลัวะ บ้านเตย จังหวัดน่าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสังคมวัฒนธรรมของชนเผ่าลัวะ บ้านเตย จังหวัดน่าน เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะทางกายภาพ และระบบเสียงของ “ปี่” และเพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะทางดนตรีของ “ปี่” ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางมานุษยดนตรีวิทยา โดยได้ข้อมูลจากงานเอกสาร ผลงานทางวิชาการ และการออกงานภาคสนาม ผลการศึกษาพบว่า ชนเผ่าลัวะเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่บริเวณจังหวัดน่านของประเทศไทย มีประเพณีความเชื่อและพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง คือพิธีกรรมโสร่ง “ปี่” เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงประกอบพิธีโสร่ง มีความสำคัญมากต่อวิถีชีวิตของชนเผ่าลัวะ เครื่องดนตรีชนิดนี้เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ดังนั้นจึงเสมือนว่าเป็นศูนย์รวมของชาวบ้านในการถ่ายทอดความรู้สึกทางวัฒนธรรม ลักษณะทางกายภาพของ “ปี่” พบว่า “ปี่” เป็นเครื่องดนตรีที่ผลิตจากไม้ไผ่ชนิดหนึ่งที่เรียกว่า ไม้เฮียะ มีทั้งหมด 10 ชุด สำหรับชุดที่มี 3 เสียงมี 5 ชุด ได้แก่ พระรด, ไธ, ฮี, จุมยุม และเมยเอา สำหรับชุด 2 เสียง มี 5 ชุด ได้แก่ อังกอมปี่พระรด, อังกอมปี่ไธ, อังกอมปี่ฮี, อังกอมปี่จุมยุม และอังกอมปี่เมยเอา แต่ละชุดมีเสียงที่ตายตัวแตกต่างกัน ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของ “ปี่” พบว่า รูปแบบเป็นเพลงที่มีรูปแบบเดียว มีลักษณะการบรรเลงที่เข้าไปเข้ามา โดยส่วนใหญ่แล้วเพลงที่บรรเลงโดย “ปี่” นั้นใช้กระสวนจังหวะที่เหมือนกันและใกล้เคียงกัน การเคลื่อนที่ของทำนองพบการเคลื่อนที่มีอยู่ 6 ลักษณะ คือ การเคลื่อนที่แบบซ้ำตัวโน้ต การเคลื่อนที่แบบสลับพัน

ปลา การเคลื่อนที่แบบขาลงและขาขึ้น การเคลื่อนที่แบบขาขึ้นและขาลง การเคลื่อนที่แบบขาขึ้น การเคลื่อนที่แบบขาลงทรงพล สุขุมวาท (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาดนตรีจีนแต่จิ๋ว กรณีศึกษาวงดนตรีคลองเตยเหลืองหลักฮึง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวงดนตรีคลองเตยเหลืองหลักฮึง การสืบเนื่องทางโครงสร้างของเพลงแต่จิ๋วและกลวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีวง ผลการศึกษาพบว่า วงดนตรีคลองเตยเหลืองหลักฮึงเป็นวงดนตรีประกอบชื่อจูนิดหนึ่ง เรียกว่า “วงหีซี” มีนักดนตรีเป็นชาวแต่จิ๋ว ที่เมืองไถยมาنان มีเครื่องดนตรีประเภทขลุ่ย ได้แก่ ห่วยเต็ก ถังเซียว ประเภทซอ ได้แก่ ยี่ฮี้ หยี่ฮู้ ตัวผ้า ประเภทพิณ ได้แก่ เอี่ยวคิม ประเภทพิน ได้แก่ ปี่แป้ มีบทเพลงหีซีที่เป็นชื่อผู้โบราณของแต่จิ๋ว และยังมีเล่นมาจนถึงปัจจุบัน เครื่องดนตรียี่ฮี้ถือเป็นเอกลักษณ์ของดนตรีหีซีแต่จิ๋ว การสืบเนื่องทางโครงสร้างของเพลงที่วงเล่นพบว่าเรเปอร์ทัวร์สำคัญของหีซีสืบมาจากฉวี่ไผ่ที่เป็นทำนองโบราณสำคัญ ลีวปิ่นและปาปิ่นเป็นชื่อเดียวกันของทำนอง ฉวี่ไผ่ที่มีโครงสร้าง 68 จังหวะ เถาฉวี่หรือเท้าแขก เป็นทำนองเพลงชุด มีลักษณะเหมือน suite ทางดนตรีตะวันตก มีวิธีการบรรเลงจากท่อนซ้ำก่อน ผ่านท่อนกลางแล้วไปท่อนสุดท้ายที่เร็วที่สุด แสดงจังหวะทำนองเพลงด้วยระบบปิ่นอันที่จัดจังหวะ (Beat) ให้อยู่ 4/4 ซึ่งโดยปกติสามารถระบุได้ด้วย Time Signature 4/4, 2/4 และ 1/4 บันไดเสียงคิงซาลัก ตั้งซาลัก อัวะซาโหวง คิงซาลัก และฮวงสั่ว ถือเป็นเอกลักษณ์ของดนตรีแต่จิ๋ว กลวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีวงหีซีมีขลุ่ย ซอ พิน และขิมนั้นมีเทคนิคต่าง ๆ เฉพาะตัว เช่น ขลุ่ยมีการปรับแต่งเยื่อที่ต้องจัดให้เยื่อเกิดรอยจีบย่นที่ละเอียดสม่ำเสมอ ซอมีการใช้คันชักที่ใช้หัวไหล่เป็นจุดหมุนส่งแรงและผ่อนแรง ขิมมีวิธีไม้ขิมซาเตียมเจ็กที่มีการตีเป็นทำนอง 3 ครั้ง สลับเสียงต่ำคู่แปด 1 ครั้ง เหล่านี้เป็นวิธีที่มีธรรมเนียมปฏิบัติสืบทอดกันมา

สนอง คลังพระศรี (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาหมอลำซึ่งกระบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมดนตรีของหมอลำในภาคอีสาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนากาของหมอลำในภาคอีสาน องค์ประกอบดนตรีการแสดงหมอลำซึ่ง บทบาทหมอลำซึ่งในบริบทสังคมและวัฒนธรรมอีสาน กระบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมดนตรีของหมอลำในภาคอีสาน ปัญหาและแนวโน้มในการแสดงหมอลำซึ่ง โดยใช้วิธีการทางมานุษยวิทยาในการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2540 พร้อมทั้งตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า หมอลำมีประวัติและพัฒนากา 3 ทาง คือ พัฒนามาจากลัทธิบูชาแถนหรือผีฟ้า พัฒนามาจากประเพณีความเชื่อในพระพุทธศาสนา และพัฒนามาจากประเพณีเกี่ยวพาราสิระหว่างหนุ่มสาว ในด้านองค์ประกอบดนตรีและการแสดงหมอลำซึ่ง พบว่า หมอลำซึ่งพัฒนาขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2529 โดยแนวคิดของหมอลำสุนทร ชัยรุ่งเรือง และหมอลำราตรี ศรีวิไล ที่ได้นำเอาเครื่องดนตรีตะวันตกประเภทวงสตริงมาบรรเลง และนำทางเครื่องมาเต้นประกอบการแสดงหมอลำกลอนทำนองขอนแก่น ส่วนบทบาทหมอลำซึ่งในบริบทสังคมและวัฒนธรรมอีสานพบว่า มีบทบาทเฉพาะในด้านความบันเทิงเท่านั้น ในด้านกระบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมดนตรีของหมอลำ พบว่าเกิดจากปัจจัยหลายด้าน โดยเฉพาะด้านความเชื่อและการเมืองการปกครองจากรัฐบาลส่วนกลางมีผลต่อกระบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมดนตรีของหมอลำในภาคอีสาน ปัญหาและแนวโน้มของหมอลำซึ่ง พบว่า หมอลำซึ่งได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งในกลุ่มผู้ฟัง คือ กลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ เนื่องจากทั้งสองกลุ่มรสนิยมไม่ตรงกัน ทำให้คาดการณ์ได้ว่าแนวโน้มของหมอลำซึ่งในอนาคตอาจจะไม่หลงเหลือร่องรอยของหมอลำกลอนตามแบบฉบับเดิม

อมรินทร์ แร่งเพชร (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวงปีไม้แมนดนตรีในพิธีเสนของชาวลาวโซ่ง ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติพัฒนาการและองค์ประกอบ ทางดนตรีของวงปีไม้แมน และบทบาทหน้าที่ของวงปีไม้แมนที่มีต่อพิธีเสนและต่อสังคมชาวลาวโซ่ง ตลอดจน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อวงปีไม้แมนซึ่งเป็นดนตรีในพิธีเสนของชาวลาวโซ่งในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี การศึกษครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงมานุษยวิทยาการดนตรี ผลการศึกษาพบว่า วงปีไม้แมนเป็นดนตรีใช้บรรเลงประกอบพิธีเสน ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนับถือผีผดของชาวลาวโซ่งในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรีที่ได้สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และยังผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตของชาวลาวโซ่งจนถึงปัจจุบัน วงปีไม้แมนประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าเท่านั้น ไม่มีเครื่องจังหวะหรือเครื่องดนตรีอื่น ๆ ประกอบ ในขณะที่บรรเลงมีการขับบทสวดของหมอมดควบคู่ไปด้วยความหมายในเชิงพิธีกรรม วงปีไม้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับผีในพิธีเสน เพื่อก่อให้เกิดความศรัทธาและความเชื่อมั่นในความสำเร็จของการทำพิธีเสน ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวมีบทบาทหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางด้านความมั่นคงทางจิตใจต่อชาวลาวโซ่ง เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังจริยธรรม ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม และเป็นสัญลักษณ์ในการแสดงชนชั้นทางสังคมของชาวลาวโซ่ง บทบาทหน้าที่ที่กล่าวมาได้อาจทำให้เกิดความ เป็นระเบียบเรียบร้อยและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมชาวลาวโซ่งภายใต้การนับถือผีเดียวกัน แต่ในปัจจุบันนี้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทำให้พิธีเสนและวงปีไม้แมนเริ่มลดบทบาทลงไปจากวิถีชีวิตของชาวลาวโซ่ง เนื่องจากชาวลาวโซ่งรุ่นใหม่ได้รับเอาวัฒนธรรมและค่านิยมแบบสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันมากขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตแบบเดิมที่เคยผูกพันอยู่กับความเชื่อเรื่องผีและพิธีเสน เมื่อพิธีเสนลดบทบาทหน้าที่ลงวงปีไม้แมนซึ่งเป็นดนตรีประกอบพิธีเสนก็ต้องลดบทบาทหน้าที่ตามไปด้วย ประกอบกับวงปีไม้แมนเป็นดนตรีที่ใช้สำหรับทำพิธีกรรมเท่านั้น ในเวลาปกติจะนำมาเล่นไม่ได้ทั้งนักดนตรีก็ต้องเป็นผู้ที่มีสถานภาพพิเศษคือ หมอมดไม่ใช่บุคคลธรรมดาทั่วไป ดังนั้นจึงเป็นข้อจำกัดของการสืบทอดดนตรีปีไม้แมน ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวอาจทำให้วงปีไม้แมนสูญหายไปจากสังคมของชาวลาวโซ่งได้ในอนาคต

ศศิธร นกปี (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเพลงพื้นบ้านตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารวบรวมและจัดหมวดหมู่เพลงพื้นบ้าน ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย เพื่อวิเคราะห์ทำนองและเนื้อร้องเพลงพื้นบ้านวังลึก และเพื่อศึกษาหาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย การศึกษครั้งนี้เป็นการศึกษาทางมานุษยวิทยาการดนตรี ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก ประกอบด้วยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และสังเกต รวมทั้งการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การศึกษครั้งนี้ดำเนินงานตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2541 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2541 แล้วจึงนำผลการศึกษาที่ได้มาเขียนพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า เพลงพื้นบ้านตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ที่รวบรวมได้ครั้งนี้มีจำนวน 67 เพลง จำแนกหมวดหมู่ออกตามลักษณะโอกาสที่ใช้ได้ 5 ประเภท คือ (1) เพลงกล่อมลูก (2) เพลงพิธีกรรม (3) เพลงประกอบการละเล่น (4) เพลงปฏิพากย์ และ (5) เพลงร่ำวง มีผลการวิเคราะห์ด้านดนตรีและด้านภาพสะท้อนทางสังคม และวัฒนธรรมของเพลงทั้ง 5 ประเภท ดังนี้ ผลการวิเคราะห์หลักและทำนองเสียงระดับทำนองเสียงหลักมีความเรียบง่ายไม่ซับซ้อน เป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นเป็นเพลงท่อนเดียวหรือ

เพลงทำนองเดียว ส่วนทำนองเสียงระดับเป็นการขับร้อง ซึ่งผู้ขับร้องสามารถบดแต่งให้ไพเราะขึ้น โดยไม่ทิ้งทำนองเสียงหลัก ส่วนวิธีการขับร้องมีการซ้ำคำ ซ้ำวรรคซ้ำท่อน มีร้องสร้อย มีลูกคู่ และมีการร้องที่ไม่มีลูกคู่ช่วย ผลการวิเคราะห์ด้านภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรม พบว่า ต่าบลวงส์ลีก เป็นสังคมเกษตรกรรม สิ่งแวดล้อมยังมีความเป็นธรรมชาติอยู่มาก ชีวิตต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อปากท้อง ทางด้านวัฒนธรรมของชาวตำบลวังลึกนั้น พบว่า มีความเชื่อทางศาสนาพุทธเป็นหลัก มีค่านิยมในการรักนวลสงวนตัว มีประเพณีการแต่งงานที่ฝ่ายชายต้องขอสู่ขอฝ่ายหญิง และยังคงมีลักษณะนิสัยของคนไทยที่รักสนุกสนาน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ บทบาทของเพลงพื้นบ้านในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยรับใช้สังคม ให้ความบันเทิง สนุกสนาน และเป็นเครื่องมือควบคุมสังคมในการรวมกลุ่มกัน กลายมาเป็นเพียงนำมาแสดงเพื่อการอนุรักษ์ โดยเล่นเฉพาะในโอกาสที่ได้รับเชิญไปแสดงในงานของจังหวัด แนวโน้มในอนาคตเพลงพื้นบ้านตำบลวังลึกอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย คงเป็นเพียงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่อนุรักษ์ไว้เพียงเป็นสัญลักษณ์ของชาวตำบลวังลึกเท่านั้น

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Yang (2002 : abstract) การศึกษาพบว่าไตสุ คือชาติพันธุ์หนึ่งของชนชาติจีนเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ในชีวันปันนา ไตสุได้ปกครองตนเองและเคชอง จิงปอสู-ไตสุอยู่ทางตะวันตกตอนใต้ของยูนนานในประเทศจีน เขาได้แยกตัวออกจากตอนใต้ของทวีปเอเชียรวมทั้งประเทศไทย เวียดนาม และลาว วัฒนธรรมของชาวไตเลื่อมใส คือ ธรรมยุติกายของศาสนาพุทธ ชาวไตได้ฝึกฝนพิธีกรรมทางศาสนาเท่า ๆ กับงานฉลองเวอลิกะ และสานกาน เนื่องจากเหตุผลทางสภาพเศรษฐกิจส่วนใหญ่ของการประกอบพิธีกรรม และงานฉลองนี้ได้เปลี่ยนแปลงเป็นกิจกรรมของโลกไปแล้ว อย่างไรก็ตาม ยังคงเป็นสิ่งที่รอดมาได้คือศาสนาอย่างเดียวนั้น และเต็มไปด้วยเนื้อหาของขนบธรรมเนียมประเพณีดนตรีที่ได้ถูกรักษาไว้อย่างดี ผลที่ได้จากจากวิทยานิพนธ์นี้ ประกอบด้วย 1) สรุปผลเชิงพรรณนาเกี่ยวกับประสบการณ์ทำงานภาคสนามและรัฐที่ใช้ในการวิจัยในพื้นที่ของสาขาวิชาที่เรียน 2) การพรรณนาเกี่ยวกับชาติพันธุ์และขนบธรรมเนียมประเพณีของงานฉลองไต 3) การวิเคราะห์บทดนตรีและลักษณะพิเศษของงานฉลองเวอลิกะ 4) อภิปรายความสัมพันธ์ของประวัติประเพณีพื้นเมืองและประเพณีของคนในสมัยโบราณ 5) การค้นพบข้อเท็จจริงของความสัมพันธ์ประเพณีดนตรีของชนกลุ่มน้อย คือ แบลน คิน และอาแคนอภิปรายถึงการถ่ายทอดดนตรีพื้นฐานของชาวไตเกี่ยวกับชาวพุทธและการผสมผสานความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง 6) วิเคราะห์ขบวนการและองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ภูมิศาสตร์ กับการยึดติดประเพณีของชาวพุทธในประเทศพม่าสมัยเก่ากับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ยึดติดกับประเพณีพื้นบ้านของไทย และ 7) อภิปรายแนวทางการใช้ความพยายามของประเพณีพื้นบ้าน เวอลิกา โดยสังคมร่วมสมัยและสภาพเศรษฐกิจสมัยใหม่

Tung (1983 : abstract) ศึกษาถึงความไพเราะของเครื่องดนตรีฉาง (ซี เอ พุทธศตวรรษที่ 16-11) 2 ใน 3 ราชนวงศ์ ที่มีความโดดเด่นในการที่จะเริ่มเขียนประวัติศาสตร์จีน 4 รูปแบบของเครื่องดนตรี ได้ถูกเปิดเผยและกล่าวถึง : กิง (หินที่ถูกตั้งเรียงกันเป็นกลุ่ม 3-4 ก้อน) กลอง ระฆังหิน (ใช้เป็นกลุ่ม 3-5 ก้อน) และ ชัน (เครื่องดนตรีประเภทเป่า : ฟลูตที่มีรูปกลมทำด้วยดินเหนียว หิน หรือกระดูก) การนำเครื่องมือนี้ออกแสดงนั้น ไม่ได้เกิดจากการปกป้องความร่วมมือร่วมใจ คือ ได้พิสูจน์ความจริงทางอ้อม โดยดูได้จากหินที่ถูกจารึกไว้ที่ตำหนักของราชวงศ์ฉาง มีสิ่งที่อ้างอิงชนิดของกลอง (รวมถึง กลองที่ด้วยมือและกลองไฟฟ้า) ชลุ่มตั้ง 2 ชั้น เม้าท์-ออร์แกน และเครื่องดนตรีที่มีสายและ

ขลุ่ยแฉว 103 สัญลักษณ์ ได้ถูกรวมเป็นภาพอธิบายรูปร่าง , การตกแต่ง, และการพัฒนาการของฉาง และก่อนดนตรีฉาง กว่า 40 ภาพสัญลักษณ์บนก้อนหิน ก่อนมีการเข้าใจผิดหรือละเลย ได้มีนักดนตรี ในดนตรีชนิดนี้มีเหตุผลในการอ่านมากบนคำทำนายกระดุกและทองสำริด การถ่ายทอดมากกว่า 150 ของการจารึกในชาวจีนและอังกฤษสมัยใหม่ในการแสดงหน้าที่หลักของการบรรเลงในเวลาของฉางคือ ความเลื่อมใส อย่างไรก็ตามทั้งนี้ทั้งนั้น ความเป็นไปได้เหมือนกัน เครื่องดนตรีประเภทเคาะจังหวะ กล่าวคือ กิ่ง กลอง ระฆังให้จังหวะ ได้ถูกนำมาใช้กับทางทหาร และเป็นการให้สัญญาณ ชื่อของเครื่องดนตรีบางชิ้น เรียกว่ายู (ดาตรีโบราณ เกี่ยวกับการดนตรีและการพอร่า) ถูกเอ่ยถึงใช้เป็นรูปแบบใน เวลาต่อมา คือการจารึกไว้ในตำนานดนตรี รวมทั้งเขา และ ฮู ยังคงอยู่ การทดสอบระดับเสียงของ เครื่องดนตรีฉาง เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า อัตราของดนตรีฉาง อาจจะยากและซับซ้อนกว่าการคาดหวังไว้ แต่ก่อนดูเหมือนว่า การแก้ไขให้ถูกต้องในการสรุปวัฒนธรรมของเครื่องดนตรีของราชวงศ์ฉางยากแก่ การพัฒนา บางพิธีกรรมของราชวงศ์ฉาง ได้รวมตัวเข้ากับกลุ่มพอร่าของเขา (ระบำนกระบำฝน และ พิธีกรรมไล่ผี) ก็ได้มีผู้ที่ศึกษาไว้เช่นกัน

Peseye (2003 : abstract) ศึกษาพบว่า นากา เป็นชนเผ่าหนึ่งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ ของประเทศอินเดีย มีประชากรมากเป็นพิเศษ ประมาณ 60 ล้านคน และมีผู้คนอาศัยอยู่ในจุดเชื่อม ต่อกับประเทศจีน อินเดีย และพม่า มาหลายสหัสวรรษ การเปลี่ยนแปลงความเชื่อของชาวนากาถึงศาสนา นิกรชน ได้ถูกมองโดยผู้และได้ปฏิบัติประวัติศาสตร์ของเขาเอง ชาวอเมริกันมีการล้างบาปด้วยศีลจุ่ม ในศาสนาคริสต์โดยหมอสอนศาสนา คือ 1. เริ่มจากจิตใจที่เป็นอิสระตั้งแต่เนิ่น ๆพร้อมกับผู้เผยแพร่ ศาสนาแสดงธรรม โดยคำสอนของพระเยซูคริสต์กับความศรัทธาอย่างแรงกล้า ข้อความของเขาคือการ เพิ่มความดีและภายใต้การนั่งกับบทเพลงและกลอนสวดสรรเสริญพระเจ้านากา เป็นความ กระตือรือร้นของนักดนตรี และเป็นมรดกที่ร่ำรวยทางดนตรี กับกิจกรรมของศาสนาคริสต์ อย่างไรก็ตาม เขาได้เริ่มความศรัทธาต่อดนตรีอย่างชัดเจนในการใช้ภาษาตะวันตกในบางขณะเหมือนกัน การ สงสัยว่าคนเรายังมีความผิด หรือการเหยียดหยามบทเพลงแบบลูกทุ่งเมื่อเร็ว ๆ นี้ ถึงกระนั้น เกี่ยวกับ เพลงพื้นเมืองหรือบทสวดมนต์ของชาวชนบท ได้เริ่มต้นขยายออกไปและได้รับการยอมรับในชาวคริสต์ เดียนนากามากเท่า ๆ กับเพลงตะวันตก การรวมกันของเพลงเหล่านี้พร้อมกับการสักการะของชาวคริสต์ เดียน คือ ความเป็นไปได้ในสิ่งที่คาดการณ์เอาไว้ในอนาคต ใน 2 บทแรก เป็นการศึกษาเกี่ยวกับภูมิ หลังของข้อมูล รวมทั้งประวัติความเป็นมาของชาวนากา วัฒนธรรมและอิทธิพลของดนตรีในการ สักการะในคริสตศาสนิกชน บทที่ 3 เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประเภทเพลงเองกามี นากา นั่นคือ ใน ปัจจุบันทำให้รู้ว่า เขาทั้งหลายเป็นอย่างไรการวิเคราะห์การจัดหาบางอย่าง เกี่ยวกับดนตรีของชน พื้นเมืองเองกามีมีกำเนิดมาจากประเภทนี้ในบทนี้ มีการแบ่งประเภทของความไพเราะของประเภท ดนตรีนากาด้วย ตลอดจนการใช้ดนตรีประเภทเครื่องเป่า และ 2 บทสุดท้าย เป็นการฝึกพัฒนาทักษะ บทสวดของเพลงของชนพื้นเมืองนากานั่นเอง ความคงอยู่ของดนตรีสมัยใหม่ได้ถูกค้นหา และอธิบาย ความมีเหตุผลในการใช้พิธีสักการะพระเจ้าของชาวนา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อศึกษาเกี่ยว บริบทของดนตรีผู้ไทยและ เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร โดยใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีทางด้านต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study) โดยแท้จริง เพื่อทำการรวบรวมข้อมูลโดยทำการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่ม และนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ซึ่งมีขอบเขตและขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตการวิจัย
 - 1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 1.2 ระยะเวลาของการวิจัย
 - 1.3 วิธีการวิจัย
 - 1.4 พื้นที่ทำการวิจัย
 - 1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. วิธีดำเนินการวิจัย
 - 2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - 2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.3 การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 2.4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตของการวิจัย

1. เนื้อหา

- 1.1.ศึกษาบริบทของดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหารดังนี้
 - 1.1.1.ความเป็นมาของดนตรีผู้ไทย ได้แก่ เครื่องดนตรี วงดนตรี การบรรเลงและการขับร้อง
 - 1.1.2.นักดนตรีชาวผู้ไทยบ้านดงมอน ตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร
 - 1.1.3.บทเพลงที่ใช้ในพิธีกรรมและโอกาสที่ใช้
- 1.2.วิเคราะห์เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร ดังนี้
 - 1.2.1.วิเคราะห์บทเพลงที่ใช้ในพิธีกรรม ได้แก่ บทเพลงที่ใช้ในพิธีเหยา
- 1.3.ทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้
 - 1.3.1.ทฤษฎีดนตรีสากล ได้แก่ โครงสร้างบทเพลง ทำนอง พื้นผิว และทิศทางของทำนอง
 - 1.3.2.ทฤษฎีทางมานุษยดนตรีวิทยา ได้แก่ ความกลมกลืนทางวัฒนธรรม

2. ระยะเวลาของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร ในครั้งนี้ได้เริ่มทำการวิจัย ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2556 เป็นต้นไป และได้แบ่งเวลาในการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ

2.1 ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ทั้งที่เป็นเอกสารและข้อมูลภาคสนามเพื่อนำมาจัดทำเค้าโครงวิทยานิพนธ์

2.2 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเชิงลึก เพื่อนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2.3 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

3. วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามจากเครื่องมือวิจัยคือ แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม นำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามจุดประสงค์ และนำเสนอรายงานการวิเคราะห์ตามลำดับ

4. พื้นที่ทำการวิจัย

พื้นที่ทำการศึกษาคือ พื้นที่ตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประกอบด้วย บุคลากรผู้ให้ข้อมูล (Key-informants) คัดเลือกจากกลุ่มบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลสำคัญได้ตามลักษณะข้อมูลที่ต้องการศึกษาดังนี้

5.1 กลุ่มผู้รู้ คือ ประชาชนชาวบ้านผู้ไทย ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของชุมชนตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

5.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ

5.2.1 กลุ่มศิลปินหมอลำ ที่มีอาชีพในการแสดงหมอลำหรือเคยแสดงหมอลำผู้ไทย ของชุมชนชาวผู้ไทยตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

5.2.2 ศิลปินนักดนตรีผู้ไทยตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

5.3 กลุ่มบุคคลทั่วไป

5.3.1 ผู้สนใจดนตรีพื้นบ้าน หรือ ผู้ที่มีความสนใจในดนตรีผู้ไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ประกอบด้วย

1.1 แบบสำรวจ (Basic Survey) เป็นการสำรวจเพื่อหาข้อมูลเบื้องต้น ทางดนตรีและนักดนตรีในชุมชนในพื้นที่ทำการวิจัย

1.2 แบบสังเกต (Observation) ใช้สำหรับสังเกตสภาพทั่วไปภายในชุมชน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี ดนตรี การแสดง และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

1.3 แบบสัมภาษณ์

1) แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interviews) เพื่อใช้สัมภาษณ์นักดนตรีและชาวบ้านในชุมชน ชาวผู้ไทยในหมู่บ้านที่เลือกศึกษาประกอบด้วย 3 ตอนคือ (ทรงคุณ จันทจร.2549 : 28-31)

ตอนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับเพศ สถานภาพ วุฒิการศึกษา อาชีพหลัก

ตอนที่ 2 เป็นคำถามด้านความรู้เกี่ยวกับดนตรีผู้ไทย

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับพิธีกรรมของชาวผู้ไทย

2) แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview Guide) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Instructured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์ กลุ่มผู้รู้ที่มีประเด็น คำถามเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของบุคคล กลุ่มคน และชุมชน ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับดนตรี

1.4 แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focused Group Guideline) ใช้สำหรับจัดกลุ่มการสนทนาในกลุ่มผู้นำ พระภิกษุ ครู ปรมาจารย์และนักดนตรี เพื่อศึกษาบริบทของดนตรีและเอกลักษณ์ของดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาภาคสนามเริ่มตั้งแต่วันที่เดือนพฤษภาคม 2557 เป็นต้นไป ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูล ยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัย สามารถตอบคำถามของการวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งมีวิธีเก็บข้อมูลเป็น 2 ลักษณะคือ

1. การเก็บข้อมูลจากเอกสารเป็นการศึกษาจากเอกสารที่มีการบันทึกเอาไว้หรือที่มีการศึกษาไว้ในเรื่องที่เป็นประวัติศาสตร์ความเป็นมาของ ชาวผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม และดนตรีของชาวผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร โดยทำการค้นคว้าจากเอกสาร จากหน่วยราชการ สถาบันการศึกษา หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ อินเทอร์เน็ต ประชาชนและบุคคลต่าง ๆ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามแบบสำรวจ ใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) การสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) และไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)และไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) และการสนทนากลุ่ม (Focused Group) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับกลุ่มนักดนตรีในจังหวัดมุกดาหาร

2.2 ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้ แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้างกับกลุ่มผู้รู้ด้วยวิธีสุ่มแบบหิมะ (Snowball Sampling) โดยการถามจากผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับดนตรี เพื่อให้บอกชื่อนักดนตรีที่รู้จักและมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องดนตรีและพิธีกรรม

2.3 ใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ใช้กับกลุ่มประชาชนในชุมชนภาคอีสาน เป็นการสังเกตทั่วไป

ภายในชุมชน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี ดนตรี การแสดง และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

2.4 ใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม โดยใช้กับกลุ่มคนในชุมชน ได้แก่ นักดนตรีและชาวบ้านในชุมชนชาวผู้ไทย

3. การจัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนคือ

3.1. การจัดทำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ดังนี้ คือ

3.1.1. นำข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล

3.1.2. นำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

3.1.3. นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ให้เรียบร้อยเพื่อให้ง่ายและสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4. สรุปข้อมูลจากเครื่องมือแต่ละกลุ่มแยกไว้เป็นหมวดหมู่หลังจากมีการจัดทำ

ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว

4. การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบเรียบร้อยแล้วมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ซึ่งมี 4 ขั้นตอนดังนี้

4.1. ตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือทุกประเภท เช่นแบบสำรวจ แบบสังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

4.2. นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์

4.3. สรุปและวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละกลุ่มจากเครื่องมือ

4.4. นำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์และสรุปผลแล้วมาเรียบเรียงตามความมุ่งหมายในการศึกษาการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้นำผลของการวิเคราะห์มาเรียบเรียงผลจากการวิจัยตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

บทที่ 4

บริบทของดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร

การศึกษาเรื่อง เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยได้จัดแบ่งหัวข้อเอกสารดังต่อไปนี้

- 1.ความเป็นมาของชาวผู้ไทย
- 2.พิธีกรรมและความเชื่อของชาวผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร
- 3.นักดนตรีและหมอลำชาวผู้ไทยตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

1. ความเป็นมาของชาวผู้ไทย

ผู้ไทย คือ กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ทางภาคอีสานตอนบนของประเทศไทยแถบดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขง คำ “ผู้ไทย” มีเขียนกันหลายอย่าง คือ ผู้ไท พูไทย ภูไท และภูไทย ในที่นี้ผู้วิจัยขอใช้คำว่า “ผู้ไทย”

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2530) กล่าวถึงประวัติของชาวผู้ไทย ว่า เป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้ภูเขามืออาชีพเกษตรกรรม เมื่อประมาณ 1200-1300 ปีที่ผ่านมาชาวผู้ไทยได้รวมกลุ่มกันอยู่ที่อาณาจักรหนองแสงหรือน่านเจ้า แล้วแยกย้ายกันไปอยู่ในสถานที่อยู่ต่างๆทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และมีชื่อเรียกกลุ่มชนของตนเองไปแตกต่างกัน ได้แก่

1. กลุ่มที่อพยพมาทางตะวันตกเฉียงใต้ รวมกับกลุ่มของชาวไทยใหญ่ที่เมืองพง มีเมืองบริวาร 19 เมือง เรียกกลุ่มนี้ว่า สิบเก้าเจ้าฟ้า หรือสิบเก้ามิ่งกุญ
2. กลุ่มที่อพยพมาทางใต้ ในดินแดนสิบสองจุไท เรียกว่า พวกไทยน้อย
3. ในแขวงพงสาลี แขวงหลวงพระบาง และแขวงหัวพัน ของประเทศลาว เรียกผู้ไทขาว
4. ในแขวงหัวพัน (คนละกลุ่มกับผู้ไทขาว) แขวงเชียงขวาง แขวงคำม่วน แขวงสุวรรณเขต แขวงสาร์วัน และเมืองเวียงจันทน์ ประเทศลาว เรียกผู้ไทดำ
5. บริเวณลำน้ำแดงในประเทศเวียดนาม กับบางส่วนของแขวงหัวพัน เรียกว่า ผู้ไทแดง
6. ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ในจังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดยโสธร จังหวัดสกลนคร จังหวัดกาฬสินธุ์ เรียก ผู้ไท

การตั้งถิ่นฐานของชาวผู้ไทยในประเทศไทยนั้น ที่ปรากฏว่ามีการอพยพย้ายถิ่นมาเป็นจำนวนมากเกิดจากการถูกกวาดต้อนมาในการสงคราม ในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชต่อกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในการนั้นกลุ่มชาวผู้ไทยที่ถูกกวาดต้อนมาอยู่ที่ประเทศไทย มาจากสถานที่ต่างกัน ได้แก่ จากเมืองวังเวียง เมืองเซโปน เมืองพิน เมืองห่อง ประเทศลาว

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว คราวสงครามปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ ชาวผู้ไทยในประเทศลาว ได้ถูกกวาดต้อนมาไว้ที่ประเทศไทยอีกกลุ่มหนึ่ง จากเมือง ๓ เมือง คือ เมืองคำอ้อ เมืองคำเกิด และเมืองคำม่วน โดยโปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในประเทศไทย ที่เมืองเรณูนคร เมืองคำชะอี เมืองกุศสินารายณ์ และเมืองหนองสูง

ที่ตั้ง

จังหวัดมุกดาหาร เป็นจังหวัดชายแดน อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนบนของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 642 กิโลเมตร เดิมเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดนครพนม

ภาพที่ 2 แผนที่จังหวัดมุกดาหาร2

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดสกลนครและจังหวัดนครพนม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับแขวงสุวรรณเขต ประเทศลาว โดยมีแม่น้ำโขงไหลกั้นพรมแดน

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดยโสธร และจังหวัดร้อยเอ็ด

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดกาฬสินธุ์

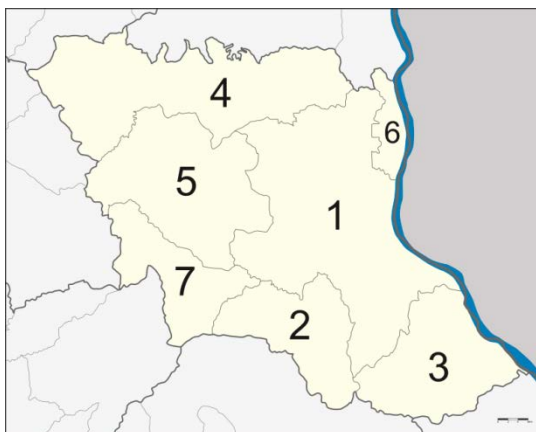
สภาพทางภูมิศาสตร์

ด้านตะวันออกเป็นที่ราบสลับป่าไม้ ด้านตะวันตกเป็นผืนป่าบนทิวเขาภูพาน ด้านตะวันออกมีแม่น้ำโขงทอดยาวกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับลาว

หน่วยการปกครอง

การปกครองแบ่งออกเป็น 7 อำเภอ 53 ตำบล 493 หมู่บ้าน

- 1.อำเภอเมืองมุกดาหาร
- 2.อำเภอนิคมน้ำอ้อย
- 3.อำเภอดอนตาล
- 4.อำเภอดงหลวง
- 5.อำเภอคำชะอี
- 6.อำเภอหว้านใหญ่
- 7.อำเภอหนองสูง

ภาพที่ 3 แผนที่จังหวัดมุกดาหาร3

ประชากรในจังหวัดมุกดาหาร

กลุ่มชาติพันธุ์ที่พบในจังหวัดมุกดาหารมีมากมาย ซึ่งสามารถรวบรวมกลุ่มชาติพันธุ์ได้ทั้งหมด 8 กลุ่มดังนี้

1. ชาวไทยอีสาน เป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของจังหวัดสืบเชื้อสายมาตั้งแต่อาณาจักรน่านเจ้า อาณาจักรล้านช้าง จนถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย ชาวไทยอีสานได้อพยพลงมาตามลำแม่น้ำโขง ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๒๓๑ แล้วแผ่ขยายไปจนถึง ลำน้ำมูล ลำน้ำชี และลำน้ำอื่นๆ จนตั้งเป็นเมืองอุบลราชธานี ยโสธร สุวรรณภูมิ ร้อยเอ็ด ขอนแก่น และมหาสารคาม เป็นต้น

2. ชาวข่า มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในแขวงสุวรรณเขต แขวงสาละวัน และแขวงอัตปือของลาว ได้อพยพเข้ามาอยู่ในเขตจังหวัดมุกดาหารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในจังหวัดมุกดาหาร เขตอำเภอเมือง ยังคงมีชาวไทยเชื้อสายข่าอาศัยอยู่ที่บ้านพังคอง และบนนาเสื่อหลาย ในเขตอำเภอดอนตาล อาศัยอยู่ที่บ้านบาท ในเขตอำเภอดงหลวง อาศัยอยู่ที่ตำบลกกตูม บ้านสำนั้ว บ้านคำฝักกูด บ้านปากช่อง และบ้านหินกอง ซึ่งอยู่เขตภูพานต่อกับเขตจังหวัดกาฬสินธุ์และจังหวัดสกลนคร

3. ไทยกะโซ่ มาจากคำว่า “ซาโซ่” หมายถึง ข่าพวกหนึ่งในกลุ่มมอญเขมร มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองมหาชัย แขวงคำม่วน และแขวงสุวรรณเขตของลาว และอีกกลุ่มหนึ่งอพยพจากแขวงอัตปือ ของลาวไปอยู่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ เรียกว่าพวกส่วย หรือกุ่มไทยกะเลิง มาจากคำว่า ข่าเลิง เป็นข่าพวกหนึ่งในตระกูลมอญเขมร มีถิ่นกำเนิดอยู่ในแขวงคำม่วน และแขวงสุวรรณเขตของลาว ได้อพยพข้ามโขงเข้ามาอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ในสมัยรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังจากปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์แล้ว ส่วนใหญ่อยู่ในเขตจังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร

4. ไทยแสก มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองแสก ซึ่งปัจจุบันเป็นเมืองร้างอยู่บริเวณบ้านหมาด บ้านตอง ในแขวงคำม่วนประเทศลาว ซึ่งอยู่ห่างจากชายแดนเวียดนามประมาณ ๒๐ กิโลเมตร ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ให้ชาวไทยอพยพข้ามแม่น้ำโขงมาอยู่ในเขตเมืองนครพนม ชาวไทยแสก อยู่กระจัดกระจายในจังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร

5. ไทยกะเลิง มาจากคำว่า ข่าเลิง เป็นชาวพวกหนึ่งในตระกูลมอญเขมร ภาษาพูดอยู่ในตระกูลออสโตร อาเซียติก ถิ่นกำเนิดไทยกะเลิง อยู่ในแขวงคำม่วน และแขวงสุวรรณเขตของลาวได้อพยพข้ามโขงเข้ามาอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ หลังจากการปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์แล้ว ส่วนใหญ่อยู่ในเขตจังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร ชาวกะเลิง มีผิวกายดำคล้ำ ผมหยิกเช่นเดียวกับพวกข่า และกะโซ่ อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์มองโกลอย

6. ไทยย้อ มักเรียกตัวเองว่าชาวย้อ มีอาศัยอยู่ในจังหวัดสกลนคร ที่ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ในอำเภอนาคู จังหวัดนครพนม และที่ตำบลดงเย็น อำเภอเมืองกับอำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร ภาษาและสำเนียงของชาวย้อจะผิดเพี้ยนไปจากชาวไทยอีสานทั่วไปบ้างเล็กน้อย ถิ่นฐานเดิมของชาวย้อยู่ในแคว้นสิบสองปันนา หรือยูนนาน ต่อมาชาวย้อบางส่วนได้อพยพลงมาตามลำน้ำโขง มาตั้งรกรากอยู่ที่เมืองหงสา (ในแขวงไชยบุรีของลาว) ซึ่งเคยอยู่ในราชอาณาจักรไทยมาก่อน

7. ไทยกุลา คำว่า กุลา มาจากภาษาพม่า แปลว่า คนต่างถิ่น กุลาคือพวกไทยใหญ่ หรือเงี้ยวหรือตองซู่ ในรัฐไทยใหญ่ของพม่า เมื่อพวกนี้เดินทางมาค้าขายในภาคอีสาน จึงถูกชาวอีสานเรียกว่าพวกกุลา คำว่า กุลา หมายถึง ผู้ที่มาจากเมืองบังกล่า (บังคลาเทศ) ต่อมาเมื่อเห็นพวกไทยใหญ่หรือเงี้ยวรูปร่างสูงใหญ่โปกศิระชะ นุ่งกางเกงขายาวปลายบาน เข้ามาค้าขายในภาคอีสาน เลยเข้าใจผิดคิดว่าเป็นพวกเดียวกับพวกแขกบังกลาเทศ ชาวกุลาชอบเร่ร่อนค้าขายโดยนำเอาผ้าแพรพรรณหรือเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต ตลอดจนเครื่องทองเหลือง เช่น ฆ้อง มีด ดาบ ฯลฯ มาเร่ขายแล้วซื้อวัวควายกลับไปพม่า กุลาบางพวกแต่งงานแล้วตั้งรกรากอยู่ในอีสาน ผู้ชายชาวกุลามักมีรูปร่างสูงใหญ่ ชอบนุ่งโจรสรงแบบพม่าหรือนุ่งกางเกงขายาวปลายบาน และโปกศิระชะ

8. ชาวผู้ไท มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทย และแคว้นสิบสองปันนา ซึ่งอยู่ทางเหนือของลาวและเวียดนาม ติดต่อกับภาคใต้ของจีน ไทยได้เสียดินแดนสิบสองจุไทยซึ่งอยู่ในเขตของลาวให้แก่ฝรั่งเศส เมื่อปี พ.ศ. 2431 ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาฯ ที่ 2 (เจ้าองค์หล่อ) แห่งอาณาจักรเวียงจันทน์ มีหัวหน้าชาวไทยผู้หนึ่งชื่อพระศรีวรราช มีความดีความชอบที่ได้ช่วยปราบกบฏในนครเวียงจันทน์ กษัตริย์เวียงจันทน์ได้พระราชทานธิดาชื่อเจ้านางข่อยฟ้า ให้เป็นภรรยา ต่อมาได้ตั้งบุตรของพระศรีวรราชกับนางข่อยฟ้า รวม 4 คน แยกย้ายกันไปปกครองหัวเมืองชาวผู้ไท คือ เมืองสบแอก เมืองเชียงค้อ เมืองวัง และ เมืองตะโปน (เซโปน) พร้อมกับอพยพชาวผู้ไทลงใต้ของอาณาจักรเวียงจันทน์ ต่อมาชาวผู้ไทได้แยกย้ายออกไปตั้งเมืองพิน เมืองนอง เมืองพ้อง เมืองพลาน ฯลฯ ปัจจุบันอยู่ในแขวงสุวรรณเขตของประเทศลาว

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์เป็นกบฏต่อกรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2369 เมื่อกองทัพไทยยกไปปราบกบฏแล้ว ทางกรุงเทพฯ ได้มีนโยบายอพยพพวกผู้ไท ข่า กะโซ่ กะเลิง ฯลฯ จากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้มาตั้งบ้านเมืองอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง เพื่อมิให้เป็นกำลังแก่ทางเวียงจันทน์และญวนอีก จึงได้กวาดต้อนชาวผู้ไทจากเมืองวัง เมืองเซโปน เมืองพิน เมืองนอง เมืองอ้อคำเขียว ฯลฯ ให้อพยพข้ามลำน้ำโขงมาตั้งบ้านเรือนในเขตเมืองกาฬสินธุ์ สกลนคร นครพนม และมุกดาหาร

จังหวัดมุกดาหารมีชาวผู้ไทอาศัยอยู่ในอำเภอต่างๆ ดังนี้

1. อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เป็นผู้ไทเกือบทั้งหมด ทั้ง 6 ตำบล ได้แก่

- ไทยทั้งหมด
- 1.1.ตำบลหนองสูง
 - 1.2.ตำบลโนนยาง
 - 1.3.ตำบลภูวง มีบางหมุ่มบ้าน เป็นผู้ลาว (บ้านบุงกับบ้านผาขาม) นอกนั้นเป็นผู้
 - 1.4.ตำบลบ้านเป้า
 - 1.5.ตำบลหนองสูงใต้
 - 1.6.ตำบลหนองสูงเหนือ
 - 2.อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ได้แก่
 - 2.1.ตำบลคำชะอี
 - 2.2.ตำบลคำบก
 - 2.3.ตำบลบ้านเหล่า (เฉพาะบ้านแมด)
 - 3.อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร ได้แก่
 - 3.1.ตำบลนาสะเม้ง (บ้านสะเม้ง บ้านโคก บ้านหนองกะยั้ง)
 - 3.2.ตำบลบ้านแก้ง (บ้านแก้ง บ้านภูวง บ้านดง)
 - 3.3.ตำบลโพธิ์ไทร (บ้านโพธิ์ไทร บ้านนาสะโน บ้านหนองหล่ม บ้านนาโพธิ์)
 - 3.4.ตำบลบ้านบาก (บ้านบาก บ้านนายาง บ้านหนองบอน บ้านภูล้อม)
 - 3.5.ตำบลป่าไร่ (บ้านป่าไร่ บ้านป่าชาติ บ้านหนองเม็ก บ้านนามน)
 - 3.6.ตำบลเหล่าหมี (บ้านเหล่าหมี บ้านนาซิง บ้านห้วยไผ่ บ้านป่าแถม บ้านโคกสว่าง บ้านป่าพะยอม บ้านนายอ)
 - 4.อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร ได้แก่
 - 4.1.ตำบลบ้านแก้ง
 - 4.2.ตำบลไทร
 - 4.3.ตำบลอุดม
 - 5.อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ได้แก่
 - 5.1.ตำบลหนองบัว
 - 5.2.ตำบลหนองแคน
 - 5.3.ตำบลพังแดน (บางหมุ่มบ้าน)
 - 5.4.ตำบลกกตูม (บางหมุ่มบ้าน)
 - 6.อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร ได้แก่
 - 6.1.ตำบลนาโสก
 - 6.2.ตำบลดงมอน

สภาพบ้านเรือนของชาวผู้ไทยตำบลดงมอนในปัจจุบัน

ภาพที่ 4 ป้ายทางเข้าหมู่บ้าน

ภาพที่ 5 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านดงมอน

ภาพที่ 6 แต่ละหมู่บ้านจะแบ่งออกเป็นคุ่ม

ภาพที่ 7 เส้นทางเข้าหมู่บ้านทางทิศเหนือ มีห้วยคำเฒ่าเป็นแนวกันหมู่บ้าน

ภาพที่ 8 บ่อน้ำผุดบริเวณใต้ห้วยคำเต่าที่ชาวบ้านและชุมชนใกล้เคียงใช้ในการบริโภค
ซึ่งน้ำในบ่อไหลตลอดทั้งปี

ภาพที่ 9 สภาพบ้านเรือนในปัจจุบัน

ภาพที่ 10 สภาพบ้านเรือนสมัยก่อนที่อยู่ท่ามกลางบ้านเรือนในปัจจุบัน

ภาพที่ 11 สภาพบ้านเรือนสมัยก่อน

2. พิธีกรรมและความเชื่อของชาวผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร

ชาวผู้ไทย เป็นชาวไทยอีกกลุ่มหนึ่งที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมชัดเจน แต่ชาวผู้ไทยก็ยังยึดถือ วัฒนธรรม ความเชื่อตามแบบบรรพบุรุษสืบเนื่องต่อมา ดังนั้นความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นหรือที่เรียกว่า เป็นการนับถือภูตผี ชาวผู้ไทยก่อนการอพยพ จะมีนับถือผีก่อนการนับถือพระพุทธศาสนา ชาวผู้ไทยจะ เรียก สิ่งที่น่ากลัวว่า “หิ้งผี” โดยเชื่อว่าถ้าไปไหน ก็จะต้องมีหิ้งผี อยู่ด้วยเพื่อช่วยให้ปกป้อง ขจัดปัดเป่า สิ่งไม่ดี ออกไปไม่ได้ได้รับความเดือนร้อน ตลอดจนการประกอบสัมมนาอาชีพต่างๆ ก่อนที่ พระพุทธศาสนาจะเข้ามามีบทบาท ให้การนับถือของชาวผู้ไทย ถึงอย่างไรก็ตามถึงกระนั้นก็ดี ในการนับ ถือพระพุทธศาสนา ก็ยังต้องมีการนับถือผีควบคู่กันไป ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นประเพณีทางพุทธศาสนา ก็ยังมีประเพณีที่เกี่ยวกับการนับถือผีนี้อยู่ด้วย ดังจะเห็นได้จากพิธีกรรมเหยาที่ ยังคงมีการเคารพนับถือผี มาโดยตลอด สุรัตน์ วรารัตน์ (2524)

นอกจากชาวผู้ไทยจะนับถือผีแล้ว ยังศรัทธาเทวดาอีกด้วย โดยปฏิบัติบูชา อัญเชิญ หรือ เช่น สรวงต่อผีและเทวดาด้วยพิธีกรรมต่างๆ เป็นประจำ ทั้งในด้านโชคลาง ฤกษ์ยาม เชิญผี ไล่ผี ตลอดจน การเลี้ยงผี และเทวดา เป็นต้น ชาวผู้ไทยมีความเชื่อในเรื่องผี เรื่องบาปบุญ ซึ่งได้รับเป็นมรดกทาง วัฒนธรรมสืบทอดมาตั้งแต่บรรพชน ถึงแม้ว่าชาวผู้ไทยจะยังนับถือและเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอยู่ก็ ตาม (สังเกตเห็นได้จากบ้านของหมอยาซึ่งจะมีที่สำหรับตั้งพระพุทธรูปไว้ในบ้านด้วย เรียกว่าหิ้ง พระพุทธ และได้แยกบริเวณสำหรับตั้งเครื่องใช้ในพิธีเหยาไว้ต่างหาก โดยจะมีทั้งสองอย่างคือหิ้งพระ พุทธ และหิ้งหมอยาในบ้านเดียวกัน) ชาวผู้ไทยส่วนใหญ่จะออกไปประกอบอาชีพในท้องที่ต่างๆ เช่น ในไร่ นา ต้องผ่านลำห้วย หนอง ป่า เขา อาจจะไปล่วงเกินหรือกระทำความผิดผีไว้ ซึ่งหาที่พึ่งทางใจคือการ นับถือผีนั่นเอง ขณะเดียวกันในเรื่องของศาสนาที่ยังคงเคารพนับถืออยู่เช่นเคยในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากสภาพสังคมดั้งเดิมไม่มีสถานพยาบาลที่จะให้การรับรองรักษาผู้ป่วย หรือจากความทรมานดาร ของเส้นทางคมนาคม จำเป็นต้องค้นร่นหาที่พึ่งยามไข้ได้ป่วยซึ่งส่วนใหญ่ก็ใช้สมุนไพรรักษา แต่ยังมี โรคภัยบางชนิดที่รักษาไม่หาย ซึ่งทำให้ชวนเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของผี จึงต้องให้หมอยามาทำ เหยาเสี่ยงทายดูว่าจะรักษาอย่างไร หรือจะมีวิธีแก้ไขอย่างไรผู้ป่วยจึงจะหายจากโรคภัยไข้เจ็บ

ชาวผู้ไทยเชื่อว่า ผี มีความสัมพันธ์กับคนตั้งแต่เกิดจนตาย แสดงออกด้วยการเคารพบูชาทาง แหน ย่าเเกรง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผีประเภทต่างๆ เช่น ผีบ้าน ผีเรือน ผีบรรพบุรุษ ผีปู่ตา เป็นต้น

ชาวผู้ไทยจะปฏิบัติตนตามฮีตสิบสองครองสิบสี่อย่างเคร่งครัด เพราะถ้าประพฤติดิฉันตนเอง คลองทำ ก็จะมีผี และผีจะลงโทษให้มีอันเป็นไปต่างๆ นาๆ และถ้าหากเป็นผู้ประพฤติดิฉันก็จะให้คุณ โดยบันดาลให้ชีวิตตนและครอบครัวประสบแต่ความสุข ความเจริญ นอกจากนั้น ผียังติดตามไป คุ่มครองพิทักษ์รักษาให้ปลอดภัยอีกด้วยความเชื่อในเรื่องผียังผูกพันเกี่ยวข้องไปถึงการสู่ขวัญอีกด้วย ชาวผู้ไทยเชื่อว่าขวัญและกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงชีพ เป็นต้นว่า ถ้ามีญาติมิตร หรือผู้ที่นับถือ จากถิ่นอื่น มาเยี่ยมเยียนหรือมาสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่น ชาวผู้ไทยจะต้อนรับด้วยการบายศรีสู่ ขวัญ โดยมีความเชื่อว่าขณะที่เดินทางมาถิ่นผู้ไทยนี้ ขวัญได้แวะเยี่ยมตามสถานที่ต่างๆ ตามที่เดิน ทางผ่านมาเพลินยังไม่รู้ทิศกลับ จึงต้องเรียกขวัญ เพื่อให้ขวัญกลับมาอยู่กับเนื้อกับตัว ทำให้อยู่เย็น เป็นสุข โดยจะผูกข้อมือด้วยฝ้าย (ด้ายมงคล) โดยเชื่อว่าด้ายที่ผูกนั้น จะเป็นสะพานเชื่อมโยง และมีความผูกพันระหว่างขวัญกับคน และรวมไปถึงการการป้องกันภัยอันตรายที่จะเข้ามาใกล้ทำลาย ตลอดจนผีร้ายทั้งปวง

พุทธศาสนากับชาวผู้ไท ยังไม่พบบาทสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นพิธีที่เกี่ยวกับทางศาสนา หรืองาน ประเพณีต่างๆ การเริ่มนับพุทธศาสนาไปพร้อมๆ กับการนับถือผี ดังจะเห็นได้จากผู้ชายชาวผู้ไทเริ่มมี การบวชพระ ถ้าใครที่ได้บวชเรียนแล้วจะได้รับการยกย่องนับถือ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาสนาที่ชาวผู้ไท ถือปฏิบัติกันมาเรียกกันว่า “ฮีดลีสอง” ซึ่งเป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับวัน เดือน ปีที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ “ฮีดลีสอง” เป็นการกำหนดพิธีกรรมในแต่ละเดือน ดังนี้คือ

เดือนอ้าย เป็นบุญเข้ากรรม พิธีทำบุญโดยให้พระภิกษุที่อาบัติสังฆาทิเสสต้องเข้าปฏิบัติพิธี เข้ากรรม ต้องให้พระสงฆ์เข้าไปอยู่ในเขตจำกัด เพื่อทรมานร่างกายให้หายจากกรรม หรือพ้นจาก อาบัติที่ได้กระทำและเป็นการชำระจิตใจ

เดือนยี่ บุญคุณลาน เป็นการทำบุญเปิดยั้งข้าวซึ่งแต่ละครอบครัวจะกำหนดวันประกอบพิธี ตามความเชื่อเพื่อเป็นสิริมงคลให้การประกอบอาชีพทำนา

เดือนสาม บุญข้าวจี หลังจากเปิดยั้งข้าวแล้ว ชาวบ้านจะนำข้าวมาทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศล ให้ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว ตลอดจนอุทิศให้ผีไร้ญาติ โดยการนำเอาข้าวเหนียวมาชุบไขแล้วปิ้งให้ สุก แล้วนำไปถวายพระ เรียกข้าวที่ปิ้งสุกแล้วว่า “ข้าวจี” บางทีมีการนำเอาน้ำอ้อยใส่ลงไปในข้าวจี ด้วย

เดือนสี่ บุญมหาชาติ เป็นงานที่ยิ่งใหญ่ประจำปี จะมีการฟิงเทศน์มหาชาติทั้งวัน บุญนี้จะทำ อยู่ 3-4 วัน มีการเตรียมงานและมีการแห่ขบวนเป็นผ้า เรียก “ผ้าพระเวส” จะเขียนเรื่องราวพุทธ ประวัติของพระพุทธเจ้า ซึ่งการเทศน์นอกจากเทศน์มหาชาติแล้วยังมีการเทศน์เสี่ยงทายอีกด้วย ลักษณะคล้ายการเทศน์แห่

เดือนห้า บุญสงกรานต์ ในวันที่ 13 เมษายน มีการสรงน้ำพระพุทธรูป สรงน้ำปูตา (ศาลพระ ภูมิ) รดน้ำดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่ ในการสรงน้ำพระสงฆ์ชาวบ้านจะทำรางเป็นรูปพญานาค ให้น้ำไหลไป ทางพระสงฆ์ทางพญานาค

เดือนหก ชาวผู้ไททำบุญตักบาตรบ้าน เลี้ยงพระ เลี้ยงปูตา (ศาลพระภูมิ) ให้คุ้มครองชาวผู้ไท ให้อยู่เย็นเป็นสุขฝนตกต้องตามฤดูกาล โดยจะมีหมอเหยาเป็นผู้ประกอบพิธีและเสี่ยงทายเดือนเจ็ด พิธีขอฝน โดยจะกระทำในปีที่เปิดฝนแล้งไม่ตกต้องตามฤดูกาล นอกจากนั้นยังมีการเลี้ยงผีตาแฮกนา เพื่อให้คุ้มครองดูแลข้าวในไร่นา ตลอดจนชาวบ้านและวัว ควาย เพื่อให้ทำนาให้ได้ผลดี

เดือนแปด บุญเข้าพรรษา ตักบาตรฟิงเทศน์ทำบุญเพื่อให้พระสงฆ์ได้อยู่จำพรรษา ตลอด พรรษานี้ชาวผู้ไทจะไปฟิงเทศน์ทุกเย็นที่วัด

เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน เป็นบุญเกี่ยวกับการอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับไปแล้วมักกระทำ บุญหลังจากการปักดำเสร็จแล้ว

เดือนสิบ บุญข้าวสาก ชาวผู้ไทจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับญาติมิตรที่ล่วงลับไปรวมทั้งผีไร้ ญาติ โดยการทำข้าวต้มมัด ผลไม้ ใส่ในกระบุงไปถวายพระ

เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา ชาวผู้ไทจะห่อข้าวต้มมัดไปวัด แล้วเตรียมจัดทำต้นไม้คล้ายรูป บ้านหรือปราสาท สำหรับให้ผู้ล่วงลับไปแล้วได้อยู่อาศัย นอกจากนั้นยังมีการทำบุญกฐิน หลังจาก ออกพรรษากวายนกฐินให้พระสงฆ์ที่จำพรรษา

เดือนสิบสอง บุญลองกระทง เป็นการทำบุญและงานรื่นเริง พิธีกรรมลอยกระทงก็เพื่อชำระล้างความชั่วร้ายที่ได้กระทำมาในหนึ่งปีที่ชาวผู้ไทนับถือว่าจะคอยปกป้องรักษาให้อยู่เย็นเป็นสุข ชาวผู้ไทนับถือทั้งผี และพุทธศาสนาควบคู่กันไป

อย่างไรก็ตามชาวผู้ไทได้มีความผูกพันกับธรรมชาติ เนื่องจากการดำรงชีวิตอยู่ด้วยการพึ่งพาอาศัยกัน ต้องอาศัยสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ซึ่งมาจากธรรมชาติมีสภาพพื้นที่ที่อยู่อาศัยกับธรรมชาติ ป่า เขา แม่น้ำ เป็นเหตุให้ครอบครัวชาวผู้ไทที่ทำมาหากินจากแหล่งธรรมชาติ มี ภูเขาล้อมรอบ ป่าไม้ ลำธารมากมาย ทำให้ชาวผู้ไทต้องให้ความเคารพนับถือธรรมชาติ โดยไม่มีการทำลาย เพราะถ้าเกิดสาเหตุใดก็ตามที่ทำให้ไม่สบาย เป็นไข้ ก็เชื่อว่าเป็นเพราะผีป่า-เขา ผีห้วย ผีหนอง ที่อยู่ตามป่าเขา กระทำ หรือที่เรียกกันว่า “ทำผิดผี” ทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย เป็นความผูกพันทางจิตใจ มักเกี่ยวกับเรื่องภูตผี วิญญาณ ต่างๆ จึงทำให้เกิดพิธีกรรมเหยาเกิดขึ้น

ความหมายของพิธีกรรมเหยา

ความหมายของคำว่าเหยา มีผู้ให้ความหมายและคำจำกัดความไว้หลายท่าน ซึ่งพิธีกรรมเหยา ก็จะมีส่วนคล้ายคลึงกับพิธีกรรมในหลายๆ ท้องถิ่นของทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะแตกต่างกันก็เฉพาะการเรียกชื่อเท่านั้น ส่วนใหญ่แล้วพิธีกรรมเหยาจะเกี่ยวข้องกับการรักษาผู้ป่วยและการเหยา เพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ สรุปได้ดังนี้

สุรัตน์ วรารัตน์ (2524) ได้ให้ความหมายของคำว่าเหยาไว้ว่า เหยาเป็นพิธีกรรมรักษาคนไข้ หรือพิธีกรรมบำบัดโรคภัยไข้เจ็บของชาวผู้ไท

ชัชวาล วงศ์ประเสริฐ (2526) พูดถึงการเหยาของชาวผู้ไทเป็นพิธีกรรมรักษาคนป่วย การเรียกขวัญ และการแก้บน ผู้ประกอบพิธีประกอบด้วยหมอเหยา หมอแคน

พระโพธิวงศาจารย์ (ติสโส อ้วน) (2515) ได้กล่าวเกี่ยวกับการเหยาไว้ว่า การเหยาเป็นพิธีกรรมเสี่ยงทาย

ถวิล ทองสว่างรัตน์ (2530) ได้กล่าวเกี่ยวกับการเหยาไว้ว่า เกิดขึ้นจากการนับถือผีของชาวผู้ไทว่าเกิดจากการนับถือผี และความเชื่อในการเสี่ยงทาย เมื่อมีผู้เจ็บไข้ได้ป่วย ก็เชื่อว่าเป็นเพราะผีกระทำวิธีการเพื่อจะทราบว่ามีผีต้องการอะไร จำเป็นที่จะต้องหาคนมาทำพิธีร้องรำ และมีการเสี่ยงทาย พิธีการนี้เรียกว่า พิธีเหยา

ไกรทอง สิงห์คำมา (2528) ได้กล่าวเกี่ยวกับการเหยาไว้ว่า เมื่อมีผู้เจ็บป่วยเป็นบุคคลที่มีผีต้องการให้ไปอยู่ด้วย จำเป็นญาติพี่น้องต้องเชิญหมอเหยา มาล่าส่องหาสาเหตุการป่วย ซึ่งผู้ป่วยที่หายจะต้องเป็นผีหมอ

จากการศึกษาผู้วิจัยได้สรุปได้ว่า การกระทำพิธีกรรมเหยา เกิดจากความเชื่อว่ามีผีกระทำผิดต่อผี ไม่ว่าจะเป็นผีป่า-เขา หรือผีปูด ผีบ้าน ผีเรือน เพื่อจะให้ชดจัดปิดเป่าให้กับผู้ที่ได้รับเคราะห์ และเป็นสิ่งที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวผู้ไท จึงได้มีพิธีกรรมเหยาเกิดขึ้น

ประเภทของพิธีกรรมเหยา

การเหยาเป็นพิธีกรรมที่มีลักษณะแตกต่างกันไปตามประเภทของการเหยา ซึ่งในการเหยานั้น ก็มีชื่อเรียกต่างกันไปตามในการวิจัยครั้งนี้จากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นหมอเหยาเอง

และที่เป็นนักดนตรีไม่ว่าจะเป็นหมอแคน และหมอปี่ผู้ไท สามารถแยกประเภทการเหยาได้ 4 ประเภท ดังนี้คือ ทรงคุณ จันทจร และปิติแสนโคตร (2540)

1. เหยาเพื่อชีวิต
2. เหยาเพื่อคุมฝืออก
3. เหยาเลี้ยงผี
4. เหยาเอาฮูปเอาฮอย

1. พิธีกรรมเหยาเพื่อชีวิต

การเหยาเพื่อชีวิต คือการเหยาเพื่อให้ชีวิตอยู่เย็นเป็นสุข ได้แก่การเหยาเพื่อรักษาคนเจ็บไข้ เหยาต่ออายุ เหยาแก้บน เหยาเรียกขวัญ ส่วนใหญ่การเหยาเพื่อชีวิต ก็จะมีให้เห็นการเหยาเพื่อรักษาคนเจ็บป่วย พิธีกรรมเหยาเพื่อรักษาคนเจ็บป่วย เป็นพิธีกรรมเหยาที่จัดจกระทำขึ้นเมื่อมีคนเจ็บป่วย เพื่อเป็นการรักษาคนเจ็บป่วยให้หายจากโรคร้ายต่าง ๆ โดยที่ญาติผู้ป่วยจะติดต่อกับหมอเหยาและเชิญมาให้ดูอาการ แล้วจึงได้ประกอบพิธีกรรมเหยารักษาคนป่วย

ชาวผู้ไทมีความเชื่อว่าสาเหตุที่คนเจ็บป่วยนั้นมีหลายประการ เช่น เกิดจากอำนาจของภูตผี ปีศาจและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เกิดจากการประพาศิทธิประเพณี เกิดจากขวัญของบุคคลนั้นไม่อยู่กับเนื้อกับตัว หรือเกิดโรคร้ายไข้เจ็บอื่น ๆ ซึ่งผู้ป่วยตลอดจนญาติพี่น้องไม่สามารถรู้ได้ว่าเกิดจากสาเหตุอะไร หมอเหยาจะได้แนะนำวิธีการรักษาให้ถูกต้อง ดังนั้นเมื่อมีผู้เจ็บป่วยขึ้น จึงได้มีพิธีกรรมเหยาเพื่อรักษาคนเจ็บป่วยตามมา

การประกอบพิธีกรรมเหยาเพื่อรักษาคนเจ็บป่วย ญาติพี่น้องของคนเจ็บป่วยไปเชิญหมอเหยา จัดหาเครื่องคายหมอเหยามาตกแต่งและมีการตั้งคายให้พร้อม ตลอดจนอำนวยความสะดวกเพื่อให้หมอเหยาสามารถประกอบพิธีกรรมได้ การประกอบพิธีกรรมเหยาจะดำเนินการได้ตามขั้นตอนและมีการเสี่ยงทายหาสาเหตุของการเจ็บป่วยและวิธีการแก้ไข จนเป็นที่แน่ใจ หมอเหยาบอกให้คนเจ็บป่วยและญาติพี่น้องไปปฏิบัติตามแล้วก็ปลดคายเหยาเป็นอันว่า เสร็จพิธีกรรมนี้ ผลของการทำพิธีกรรมเหยาเพื่อรักษาคนเจ็บป่วย ผู้ป่วยและญาติพี่น้องต้องปฏิบัติตามคำ ผลของการเหยาที่หมอเป็นผู้แนะนำ ทำให้ขวัญกำลังใจดีขึ้น จนคนป่วยหายเป็นปกติ

2. พิธีกรรมเหยาคุมฝืออก

เหยาคุมฝืออกจะทำเมื่อรักษาผู้ป่วยแล้วยังก็ไม่หาย เมื่อเหยาดูแล้วฝืบอกว่าผู้ป่วยรายนี้จะหายได้ก็ต่อเมื่อต้องรับเป็นหมอเหยา จากนั้นหมอเหยาก็จะทำพิธีคุมฝืออกให้ฝืเข้าสิงในร่างของคนป่วย เมื่อฝืเข้าสิงร่างแล้วคนไข้จะออกกลดลายการฟ้อนรำในการที่จะเป็นหมอเหยาได้นั้น ต้องมีการสืบทอดความเป็นหมอเหยา โดยแต่ละคนจะต้องผ่านพิธีกรรมเหยาคุมฝืออก เริ่มแรกจากการรักษาผู้ป่วยถ้าหมอเหยาทำพิธีเหยารักษาผู้ป่วยเสร็จแล้วเมื่อหายแล้วผู้ป่วยผู้นั้นจะเป็นหมอเหยาต่อไป หรือผู้ป่วยที่ทำการรักษาพร้อมกับญาติรับปากว่าจะเป็นหมอเหยา ก็จะทำให้หายป่วยได้ แล้วถ้าไม่รับปาก หมอเหยาก็จะทำพิธีส่งฝื คือไล่ฝืออกจากร่างผู้ป่วย แต่วิธีการจะซับซ้อน ฝืบางตัวอาจจะไม่ยอมออก หมอเหยาต้องเชิญหมอไสยศาสตร์ที่ไม่ใช่หมอเหยาเป็นผู้มาทำพิธีไล่ฝืตัวนั้นออกไป ในการเหยาคุมฝืออกทำขึ้นเพื่อเพิ่มจำนวนหมอเหยาและการสืบทอดต่อไป เมื่อญาติและผู้ป่วยรับปากจะเป็นหมอเหยา

แล้ว ก็จะต้องกล่าวบนบานไว้ ซึ่งภาษาผู้ไทเรียกว่า “บะ” โดยมีขันธห้าแต่งรับเอา แต่จะมีข้อแม้ว่า ผู้ป่วยจะต้องหายดีก่อน คือจะรอดูอาการของผู้ป่วยสักประมาณ 5-7 วัน จากนั้นจะมาทำพิธีเหยาอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้ได้ผู้สืบทอดต่อไป

3. พิธีกรรมเหยาเลี้ยงผี

เป็นพิธีกรรมที่หมอเหยาแต่ละคนจัดทำพิธีขึ้นในบ้านของตนเองเพื่อเป็นการเซ่นไหว้ดวงสรวงผีหมอหรือผีบรรพบุรุษของตนเองในรอบปีหนึ่ง เป็นการเลี้ยงขอบคุณผี มีมูลเหตุสืบเนื่องจากหมอเหยาเชื่อว่าประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีทำให้ชีวิตอยู่เย็นเป็นสุขทั้งตนเอง ครอบครัวตลอดจนญาติพี่น้องในรอบปีหนึ่งหมอเหยาต้องประกอบอาชีพและยังต้องรับเชิญไปประกอบพิธีเหยารักษาคนเจ็บป่วยด้วย เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณของผีหมอหรือผีบรรพบุรุษ หากไม่ทำกลัวจะเกิดการเจ็บป่วยหรือเกิดเภทภัยต่าง ๆ ที่คาดไม่ถึง สาเหตุอีกประการ คือ เป็นการรักษาสืบทอดของหมอเหยาที่ได้รับการสืบทอดมา

การดำเนินพิธีกรรมเหยาเลี้ยงผี นิยมเดือน 3 เดือน 4 หมอเหยาคนใดจัดพิธีเลี้ยงผีต้องกำหนดวันที่แน่นอนและเชิญหมอเหยาที่เป็นพ่อเมืองแม่เมืองมาร่วมพิธี จำนวนวันดำเนินการ 2 วันกับ 1 คืน ในวันแรกเป็นวันรวม มีการเตรียมการอุปกรณ์ต่าง ๆ มีการตั้งตูปะรำพิธี จัดเครื่องคายเหยาประกอบพิธีกรรมเป็น ช่วงกลางคืนและช่วงกลางวัน กรณีที่ไม่สามารถจัดพิธีกรรมเหยาเลี้ยงผีได้สามารถประกอบพิธีกรรมพายเหล้าแทนได้

4. พิธีกรรมเหยาเอาฮูปเอาฮอย

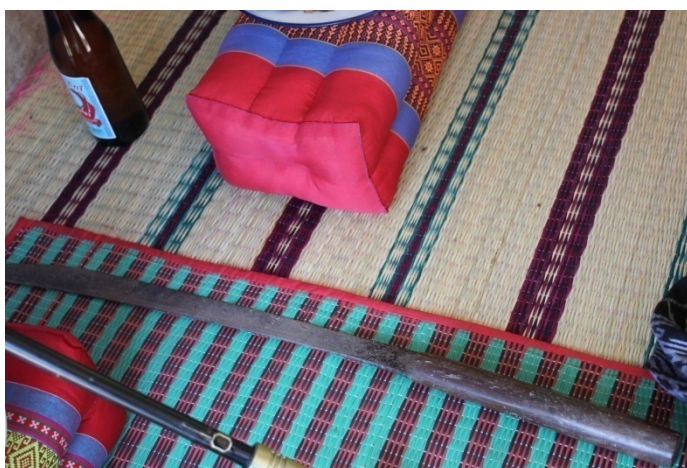
การเหยาเอาฮูปเอาฮอย หรือเรียกว่าเป็นการเหยาเอาฮูปเอาฮอย เพื่อให้บ้านเมืองอยู่ดีมีสุขในการทำพิธีกรรมเหยาเอาฮูปเอาฮอยจะต้องเตรียมฮูป คือ รูป โดยการนำเอาเหล็กกล้วยมาตัดแต่งเป็นอวัยวะเพศหญิง และใช้ต้นหมากเยา (ต้นสบู่ดำ) มาทำเป็นอวัยวะเพศชายแล้วมัดรวมกันเป็นคู่จำนวน 5, 7, หรือ 9 คู่ พิธีกรรมเหยาเอาฮูปเอาฮอย จะเหยาปีละ 1 ครั้งในงานบุญพะเวสฯ เท่านั้นจะทำติดต่อกัน 3 ปี แล้ว จะเว้น 1 ปี ขึ้นตอนการเหยาก่อนวันงาน คณะหมอเหยาก็จะจัดพบปะกันมีคนในหมู่บ้านรวมอยู่ด้วยที่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ จัดหาอุปกรณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องคาย ต่างๆ ลักษณะจะคล้ายกับการเหยาเลี้ยงผี แต่ จะต่างตรงที่ การทำในงานบุญพะเวส และจะเน้นการปิดป่าให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข พิธีจะเริ่มตอนเย็นๆ มีการตีกลองให้รวมผลชาวบ้านแห่ไปตามหมู่บ้านเพื่อที่จะได้เอาฮูปไปฝังไว้ในลานวัด มีการกินเหล้าร้องรำ ตามเสียงแคน เสียงปี่ผู้ไท เสียงกลอง ไปทั่วหมู่บ้านโดยมีทั้งคนที่แต่งตัวเล่นเป็นผีป่า ผีโพน อย่างสนุกสนานพอรุ่งเช้าหมอเหยาก็จะตั้งขบวนไปตามหมู่บ้านพอแห่ถึงวัดก็มีการแห่รอบโบสถ์ 1 รอบ แล้วหาสถานที่ที่จะตั้งคาย แล้วก็พากันนั่งบริเวณที่จัดเตรียมไว้ตั้งเครื่องคายผู้อาวุโสของหมู่บ้านก็จะเอาดอกไม้ 1 คู่ เทียน 1 คู่ไปหาหมอเหยา เพื่อให้ทำพิธีเหยาเอาฮูปเอาฮอย หมอเหยาก็จะตรวจดูเครื่องคาย ถ้าไม่ครบก็ให้นำมาเพิ่มเติม หมอแคนและหมอปีเริ่มบรรเลง หมอเหยาก็จะเหยาที่เกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์และเรื่องราวอวัยวะเพศทั้งสิ้น เพราะพิธีกรรมนี้ชาวผู้ไทเชื่อว่าเป็นพิธีเพื่ อความสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร อวัยวะเพศนั้นถือเป็นสัญลักษณ์ของการเกิด และเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์

วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเหยา

จากการสัมภาษณ์หมอเหยา และการสังเกตวัสดุที่ใช้ประกอบในพิธีเหยานั้น แยกออกเป็น 2 ส่วน สำหรับหมอเหยา และส่วนที่เป็นขันท์ห้า สำหรับนักดนตรี กล่าวคือ ส่วนที่เป็นเครื่องคาย สำหรับหมอเหยา และส่วนที่เป็นเครื่องประกอบ สำหรับเครื่องคายนั้นประกอบด้วยสิ่งของต่างๆ ดังนี้

1. จาน ใช้สำหรับวางเครื่องคายของหมอเหยา
2. หมอนสำหรับรองพาน ใช้สำหรับรองพานและหมายถึงการย้ายที่หลับนอน
3. ไข่ไก่ดิบ 1 ฟอง สำหรับเสี่ยงทาย นิยมใช้ไข่ใหม่จากแม่ไก่พันธุ์พื้นบ้าน
4. ดาบ 1 เล่ม ใช้สำหรับเสี่ยงทาย โดยใช้ปลายดาบจิ้มบนพื้น ตั้งให้ดาบนั้นตรง
5. เหล้าขาว 1 ขวด สำหรับหมอเหยาดื่ม
6. รัม ใช้ในการป้องกันลมฝน มีความเชื่อว่าตอนอพยพย้ายถิ่นฐานต้องใช้รัมเป็นสัญลักษณ์ในการป้องกันทั้งศัตรู แดด ลม ฝน พายุ
7. เทียนที่ทำจากผึ้งแท้ ซึ่งใช้แต่งขันท์ห้า
8. ดอกไม้ขาวสำหรับแต่งขันท์ห้า
9. หมาก พลู บุหรี่ จัดทำเป็นคำหมากสำหรับเคี้ยว
10. ฝ้ายขาว ใช้สำหรับคล้องรอบๆ ถ้วยข้าวสาร
11. เมี่ยง เป็นของกิน โดยจะปรุงจากตะไคร้ ใบมะละกอ ใบหมาก หั่นรวมกันเอาใส่ไว้ที่กรวย
12. ขันน้ำดื่ม
13. บายศรี ให้สำหรับบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์

นอกจากนี้ ต้องมีเครื่องประกอบสำคัญคือ แคน หมอแคน (ผู้เป่าแคน) และคายขันท์ห้า โดยเฉพาะแคนนั้นจะได้รับเชิญมาต่างหาก ซึ่งหมอแคนจะเป่าทำนองลายผู้ไทยในพิธีเหยา

ภาพที่ 12 ดาบ
บันทึกเมื่อมีนาคม 2558

ภาพที่ 13 ดอกไม้ เทียนแต่งขันห้า พลู หมายก เมี่ยง
บันทึกเมื่อ มีนาคม 2558

ภาพที่ 14 หมอนขิด สำหรับรองขันห้า
บันทึกเมื่อ มีนาคม 2558

ภาพที่ 15 ชันใส่น้ำ
บันทึกเมื่อ มีนาคม 2558

ภาพที่ 16 เหล้าขาว
บันทึกเมื่อ มีนาคม 2558

ภาพที่ 17 ไช้ไก่
บันทึกเมื่อ มีนาคม 2558

ภาพที่ 18 ร่ม
บันทึกเมื่อ มีนาคม 2558

ภาพที่ 19 เครื่องค้ายสำหรับนักดนตรี
บันทึกเมื่อ มีนาคม 2558

วัน เวลา ที่ประกอบพิธีกรรมเหยา

การเหยาจะไม่กระทำในวันพระขึ้น 8 ค่ำ ขึ้น 15 ค่ำ แรม 8 ค่ำ และแรม 15 ค่ำ เพราะเชื่อกันว่า เป็นวันต้องห้าม ส่วนวันอื่นจะกระทำได้ทั้งสิ้น ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับญาติของผู้ป่วยจะมาหาหมอเหยาให้ไปเหยาเมื่อใด หมอเหยาก็จะทำพิธีทันที แต่ช่วงเวลามักจะเริ่มเวลาเย็นประมาณ 5 โมงเย็น เป็นต้นไป จะไม่เริ่มพิธีช่วงบ่าย เพราะถือว่าเวลาดังกล่าวเป็นเวลาเคลื่อนศพไปป่าช้า ส่วนสถานที่นั้น ถ้าเหยารักษาผู้ป่วย หรือเหยาคุมผีออกจะทำพิธีเหยาในบ้านของผู้ป่วย ถ้าเหยาเลี้ยงผีจะกระทำที่บ้านของหมอเหยาคนใดคนหนึ่ง ซึ่งในแต่ละปีจะมีการเวียนจนครบทุกบ้านสลับกันไป ส่วนการเหยาเอาฮูปเอาฮอย สถานที่จะเป็นที่วัดหรือบริเวณที่จัดเตรียมไว้เพื่อการเหยาเอาฮูปเอาฮอยโดยเฉพาะ

การแต่งกายของหมอเหยา

หมอเหยาที่จะทำพิธีเหยานั้น จะต้องแต่งกายเป็นพิเศษ คือ ผู้หญิงใส่เสื้อแขนยาวสีดำขลิบแดง มีกระดุมที่ทำด้วยเงินเหรียญ สบด้วยผ้าขิด ใส่จอนหู นุ่งผ้าขึ้นมัดหมี่ หรืออาจจะใส่ผ้าขึ้นทิวมีผ้าสไบขิด ใส่กำไลเงินที่ข้อมือ มีดอกไม้แซมมวยผม และทัดหูด้วยดอกมหาหงส์ (ดอกสเลเต) ดอก

ลั่นทม ดอกขบา บางกรณีอาจจะเพิ่มฝ้าย ฝ้ายดอกไม้ซึ่งทำจากฝ้ายที่เส้นไว้เป็นใจแล้ว นำมามัดเป็น
 ตอนๆ ซึ่งดูแล้วจะคล้ายกับการร้อยดอกไม้ต่อกัน อันที่จริงเครื่องแต่งกายของหมอเหยาไม่ได้กำหนด
 แน่นตายตัว ขึ้นอยู่กับโอกาสหรือปีที่กำหนดให้ เช่นในการเหยาเลี้ยงผี และเหยาคุมผีออก หมอ
 เหยาจะต้องใส่มาลัยดอกลั่นทม ทำเป็นสายสะพายแบบตะแบงมาน ส่วนในการเหยาเลี้ยงผีนั้น ดูจะ
 เป็นอิสระซึ่งหมอเหยาอาจเลือกเครื่องแต่งกายที่แปลกพิสดารชนิดใดก็ได้ หมอแค้นก็จะแต่งกายตามชุด
 พื้นบ้านผู้ไท อาจจะมีผ้าโพกศีรษะหรือดอกไม้ทัดหูประดับไว้ด้วยก็ได้

ภาพที่ 20 เครื่องแต่งกายนักดนตรี
 บันทึกเมื่อ มีนาคม 2558

ภาพที่ 21 เครื่องแต่งกายหมอเหยา
 บันทึกเมื่อ มีนาคม 2558

ประเภทของการเหยาทั้ง 4 ประเภท ถึงแม้ว่าจะมีแตกต่างในจุดประสงค์แต่การเหยา ก็เพื่อให้
 ชาวผู้ไทที่อาศัยอยู่ด้วยกันมี ชีวิตที่ดี อยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และภัยอันตรายต่างๆ แต่
 จะมีสิ่งที่คล้ายคลึงกันก็คือ เครื่องคายที่ใช้ในการทำพิธี เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบกับการเหยา จะมี

แคนและปี่ผู้ไท บางพื้นที่ก็อาจจะไม่มีปี่ผู้ไท แต่ใช้ดนตรีประกอบอันเดียวกัน คือจะเป็นทำนองผู้ไท เวลาที่เหยาจะกำหนดวันเดียวกันจะต่างกันตรงสถานที่ในการเหยาแต่ละประเภท

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาพิธีกรรมการเหยาเลี้ยงผี และ พิธีกรรมเหยารักษาผู้ป่วย ซึ่งพิธีกรรมเหยาเลี้ยงผีหรือพิธีกรรมเหยาอื่นๆ รายละเอียดและขั้นตอนเหยามีดังนี้ คือเพื่อเป็นการเซ่นไหว้บวงสรวงผีหมอหรือผีบรรพบุรุษของตนเองในรอบปีหนึ่ง เป็นการเลี้ยงขอบคุณผี มีมูลเหตุสืบเนื่องจากหมอเหยาเชื่อว่าประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีทำให้ชีวิตอยู่เย็นเป็นสุขทั้งตนเอง ครอบครัว ตลอดจนญาติพี่น้อง ในรอบปีหนึ่งหมอเหยาต้องประกอบอาชีพและยังต้องรับเชิญไปประกอบพิธีเหยารักษาคนเจ็บป่วยด้วย เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณของผีหมอหรือผีบรรพบุรุษ หากไม่ทำกลัวจะเกิดการเจ็บป่วยหรือเกิดเภทภัยต่าง ๆ ที่คาดไม่ถึง สาเหตุอีกประการ คือ เป็นการรักษาสีตคองของหมอเหยาที่ได้รับการสืบทอดมา

สาเหตุของการเหยา เกิดขึ้นจากปัจจัยสามประการ กล่าวคือ ประการแรกเกิดจากความเชื่อของ ชาวผู้ไทในด้านปัญหาการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น เมื่อถึงคราวเกิดโรคภัยไข้เจ็บ เกิดภัยพิบัติที่เกินขีดความสามารถที่คนธรรมดาจะแก้ไขได้ ก็มีความเชื่อขึ้นมาว่า เนื่องจากมีอำนาจลึกลับทำให้เป็นไปเช่นนั้น จึงต้องไปหาหมอเหยามาประกอบพิธีเพื่อให้รู้แนวทางที่จะแก้ไขต่อไป

สิ่งที่จะควบคู่กันกับการเหยา ไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าเมื่อมีหมอเหยาก็ก็น่าจะมีหมอแคนเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่าแคนนั้นเป็นเครื่องดนตรีที่มีใช้กันอย่างแพร่หลายในภาคอีสาน ลักษณะของทำนองแคนในแต่ละท้องถิ่นก็จะแตกต่างกันออกไป จะใช้แคนเป่าเป็นทำนองหลักลายผู้ไทประกอบการลำผู้ไท ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวผู้ไท ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกเสียงจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม และได้วิเคราะห์คุณลักษณะของดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเหยาซึ่งจะวิเคราะห์ทำนองแคน รวมถึงโครงสร้างของบทเพลง ระดับเสียงของแคน การบันทึกโน้ตเพลงเป็นโน้ตสากล เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจสำหรับผู้ศึกษาตัวดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไท

ภาพที่ 22 การเสียงทาย ในพิธีกรรมเหยาเลี้ยงผี
บันทึกเมื่อ มีนาคม 2558

ภาพที่ 23 การเสี่ยงทาย ในพิธีกรรมเหยาเลียงผี
บ้านทีกเมื่อ มีนาคม 2558

ภาพที่ 24 การรำผีฟ้า ในพิธีกรรมเหยาเลียงผี
บ้านทีกเมื่อ มีนาคม 2558

ภาพที่ 25 การรำผีฟ้า ในพิธีกรรมเหยาเลียงผี
บ้านทีกเมื่อ มีนาคม 2558

ภาพที่ 26 การรำผีฟ้า ในพิธีกรรมเหยาเลี้ยงผี
บ้านทีกเมื่อ มีนาคม 2558

ภาพที่ 27 การเสียงท่าย ในพิธีกรรมเหยาคนป่วย
บ้านทีกเมื่อ มีนาคม 2558

ภาพที่ 28 พิธีกรรมเหยาคนป่วย
บ้านทีกเมื่อ มีนาคม 2558

ภาพที่ 29 พิธีกรรมเหยาคณปว้ย
บันทึกเมื่อ มีนาคม 2558

3.นักดนตรีและหมอเหยาชาวไทยตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

3.1.นายสว ย ปัญญาวงศ์ อายุ 68 ปี (หมอแคน)
อยู่บ้านเลขที่ 80 หมู่ที่ 1 ตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 30 นายสว ย ปัญญาวงศ์

3.2.นายสุ นี สุวรรณทิพย์ อายุ 54 ปี (พิน,แคน)
อยู่บ้านเลขที่ 30 หมู่ที่ 1 ตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 31 นายสุ นี สุวรรณทิพย์

3.3.นายถวิล ภาคภูมิ อายุ 61 ปี (กลอง,ฉิ่ง)
 อยู่บ้านเลขที่ 1 หมู่ที่ 1 ตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 32 นายถวิล ภาคภูมิ

3.4.นายสมร รูปคม อายุ 36 ปี (กลอง,ฉิ่ง)
 อยู่บ้านเลขที่ 65 หมู่ที่ 1 ตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 33 นายสมร รูปคม

3.5.นายนันท์วัฒน์ บุญญาพิทักษ์ อายุ 15 ปี (พิณ)
 อยู่บ้านเลขที่ 30 หมู่ที่ 1 ตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 34 นายนันท์วัฒน์ บุญญาพิทักษ์

3.6.นางเฮียง สารุชาติ อายุ 63 ปี (หมอเหยา)
อยู่บ้านเลขที่ 19 หมู่ที่ 1 ตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 35 นางเฮียง สารุชาติ

3.7.นางเลี่ยน ว่องไว อายุ 60 ปี (หมอเหยา)
อยู่บ้านเลขที่ 67 หมู่ที่ 1 ตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 36 นางเลี่ยน ว่องไว

3.8.นางแดง ปัญญาวงศ์ อายุ 67 ปี (หมอเหยา)
อยู่บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 13 ตำบลผึ่งแดด อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 37 นางแดง ปัญญาวงศ์

3.9.นางคำมา ภาคภูมิ อายุ 58 ปี (หมอเหยา)
อยู่บ้านเลขที่ 22 หมู่ที่ 1 ตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 38 นางคำมา ภาคภูมิ

3.10.นางทองพูน วรินสา อายุ 48 ปี (หมอเหยา)
อยู่บ้านเลขที่ 39 หมู่ที่ 1 ตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 39 นางทองพูน วรินสา

3.11.นางทอน ศิริกาล อายุ 70 ปี (หมอเหยา)
อยู่บ้านเลขที่ 109 หมู่ที่ 1 ตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 40 นางทอน ศิริกาล

3.12.นางธง สารชาติ อายุ 57 ปี (หมอเหยา)
 อยู่บ้านเลขที่ 32 หมู่ที่ 1 ตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 41 นางธง สารชาติ

3.13.นางหัน ภาคภูมิ อายุ 78 ปี (หมอเหยา)
 อยู่บ้านเลขที่ 16 หมู่ที่ 1 ตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 42 นางหัน ภาคภูมิ

บทที่ 5

วิเคราะห์เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทย

การศึกษาเรื่อง เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยได้ศึกษา บทเพลงที่ทำการวิเคราะห์ จะเรียกว่า “ลาย” ซึ่งลายที่ใช้ในการบรรเลงประกอบพิธีกรรมเหยา คือ “ลายผู้ไทย” เครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลง คือ แคน การวิเคราะห์ทำนอง ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โครงสร้างและทำนองของดนตรีประกอบพิธีกรรมเหยา คือ ทำนองแคน และวิเคราะห์กลอนลำที่ใช้ในพิธีกรรมการเหยา คือ ความหมายของบทร้อง ในการวิเคราะห์โน้ตในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดแบ่งหัวข้อเอกสาร ดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างบทเพลง (Form)
2. ทำนอง (Melody)
3. ผิวพรรณหรือพื้นผิว (Texture)
4. ทิศทางการเดินทำนอง
5. ความหมายของบทร้อง

ลายลำผู้ไทย สำหรับประกอบพิธีเหยา

$\text{♩} = 80$

ภาพที่ 43 โน้ตแคน ลำผู้ไทย

2

ภาพที่ 44 โน้ตแคน ลำผู้ไทย(ต่อ)

วิเคราะห์ทำนองแคน

จากโน้ตจะเห็นได้ว่าบทเพลงที่บรรเลงทำนองด้วยแคน จะมีลักษณะการบรรเลงซ้ำๆ วนไปวนมา นอกจากจะมีทำนองที่เป็นหลักแล้ว ก็ยังมีทำนองที่เพิ่มเติมขึ้นมา หรือที่เรียกว่าเป็นการด้น (Improvisation) ในการบรรเลงทำนองลายลำผู้ไทย ซึ่งเป็นลายที่ใช้ประกอบการลำผู้ไทย ลายผู้ไทยใหญ่ ลายผู้ไทยน้อย และนอกจากนั้นก็ยังเป็นลายที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมเหยาอีกด้วย บทเพลง “ลายผู้ไทย” มีลักษณะดังนี้

1. โครงสร้างบทเพลง (Form)

เป็นการศึกษาการจัดองค์ประกอบของบทเพลง พบว่า แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

- ท่อนนำ เป็นท่อนแรกเสียงแคนเกริ่นนำ
- ท่อนทำนองเพลง แคนบรรเลงต้นทำนอง (Improvisation) ไปตามการลำในลักษณะ ย้อนทำนองเดิมและมีความเป็นอิสระในทำนองเพลง
- ท่อนจบ เป็นท่อนสุดท้ายของบทเพลงและค่อยๆ ซาลงจนจบ

2. ทำนอง (Melody)

2.1 ทำนองหลัก (Theme) ทำนองแคน ลายผู้ไทยใหญ่ ประกอบพิธีกรรมเหยา มีทั้งหมด 170 ห้อง จากการวิเคราะห์พบว่า ทำนองแคนมีความเป็นอิสระในทำนองเพลง โดยทำนองแคนเปลี่ยนไปตามการลำ การร้องในรูปแบบของการด้นทำนอง (Improvisation)

จากการวิเคราะห์ทำนองหลักของแคนที่ใช้บรรเลงมีทั้งหมด 3 ท่อนทำนอง พบว่าการบรรเลงทำนองของแคนส่วนใหญ่ขึ้นต้นทำนองและลงท้ายทำนองด้วยเสียง โน้ตตัวลา และเสียงโน้ตตัวโด และจบลงด้วยเสียงโน้ตตัวลา

2.2 ทำนองเชื่อมระหว่างท่อนเพลง จากการวิเคราะห์ท่อนเชื่อมระหว่างท่อนเพลงของทำนองแคน พบว่ามีทำนองเชื่อมระหว่างท่อนเพลงจำนวน 2 ทำนอง

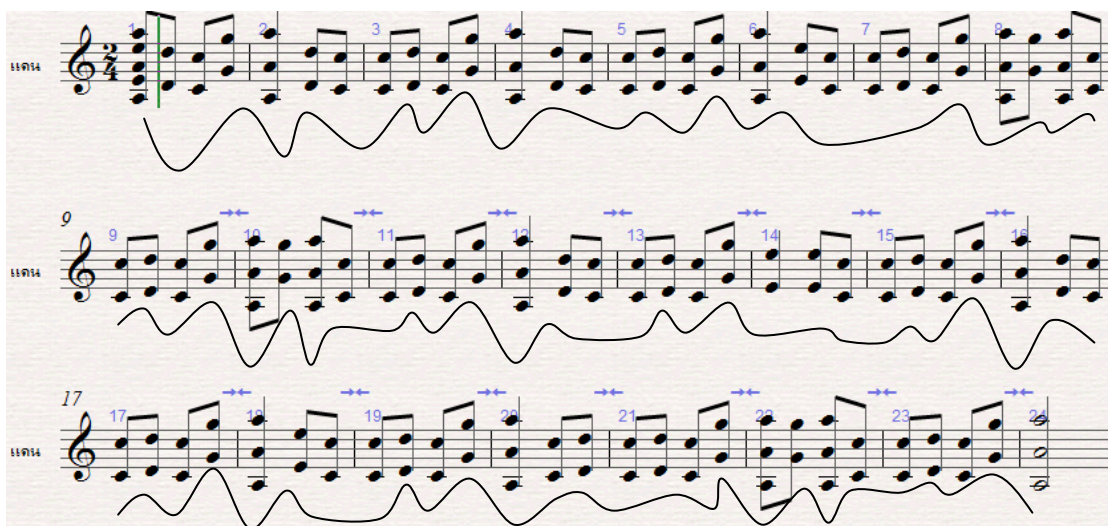
จากการวิเคราะห์ทำนองเชื่อมระหว่างท่อนเพลง พบท่อนเชื่อมระหว่างท่อนเพลง จำนวน 2 ท่อน ในแต่ละท่อนมีความยาวจำนวน 5 ห้อง จำนวนความยาวของการดำเนินทำนองของท่อนเชื่อมจะไม่ซ้ำกัน และลงจบที่เสียงโน้ตตัวลา

2.3 ช่วงกว้างของเสียง (Range) เป็นการศึกษาความกว้างของระดับเสียงต่ำสุดถึงเสียงสูงสุดที่ใช้ในบทเพลงของเครื่องดนตรีเฉพาะที่เป็นแคน โดยเสียงต่ำสุดของแคนในบทเพลงที่บรรเลงหรือลายลำผู่ไทยลายใหญ่ คือเสียงลาต่ำซึ่งต่ำกว่าเสียงโดที่อยู่ตรงกลาง Middle C ในสแนร์น้อยที่ 2 และเสียงสูงสุดในบทเพลง คือเสียงลาสูง ในสแนร์น้อยที่ 1

3. พื้นผิว (Texture)

เป็นการศึกษาทำนองและความสัมพันธ์ระหว่างท่วงทำนอง จากการวิเคราะห์เพลง พบว่าเป็นบทเพลงประเภททำนองเดียว (Monophony) โดยใช้แคนบรรเลงทำนองสอดประสานในลักษณะการดันสด (Improvisation) ประกอบการลำ

4. ทิศทางการเดินทำนอง

ภาพที่ 45 ทิศทางของทำนอง

วิเคราะห์กลอนลำ ความหมายของบทร้อง

ตัวอย่างกลอนลำเหยาผู้ป่วย 1

มาเดื่อฝูงเท้าบ่าวเจ้านาย จดกันมาคู่ตา หากันมาคู่หน้า มาน้อยบ่แพ้พาย
 มาหลายยังแพ้เพ็ด มาหอดแล้วตาหลักให้เยียม ในตาไล่ให้เหลียมนอก
 มาฮอดแล้ว มาโปเจ็บพื้นสิดา มาโปไข้พื้นสิดา คนผู้นี้เดื่อ
 เขายังเจ็บปวดท้องในกายยังบ่ช่วง เขาหากเจ็บปวดเนื้อกายนันยังบ่หาย
 ไปถามคู่มือบ่อนพื้นจำ บ่อนผืนาพื้นสร้าง ถามทางบ่อนพื้นเที่ยว เหลียวไปทางพื้นพี
 หาทางซีกะบ่มีแล้ว ผาแดงเจ้าหมูน เจ้ากล้าวิชาเจ้าแก่ง
 เจ้านี้แล้วโปเจ็บพื้นได้ โปไข้พื้นสิดา นั้นแล้ว

(นางเฮียง สารชาติ มีนาคม 2558)

ตัวอย่างกลอนลำเหยาผู้ป่วย 2

โอ้ย มามาเยอ โอ้ย จดคันทาปูตาเดื่อญา หากะมาปูนาพื้นมายิมเป้ยเป้ย เดื่อ
 โอ้ย มามาเยอ คันทะยีนกันเอ็น(เรียก)แก่งเป็นเป็นเจ้าแก่งอันญาเอ้ย
 โอ้ย มาแล้ว มาโฮมตุ้มบ่อนพื้นหงายอันญา มาตามมองพื้นแต่ง
 โอ้ย กันละมาแล้ว เห็นแขกบ่ไดฮอน เห็นคนบ่ไดฮาน กลับบ้านบ่ไดฮานนั้นนา

อันนี้แล้วญา(ผู้รู้)เอ้ย ฮีตบได้หมองเดื่อแพงเอ้ย คลองบ่ได้เสร้า สิตำปองกะบ่ตำคูอยู่นา
 โอ้ยแพงเอ้ย อันนี้แล้ว ปอยข้างแต่งายอย่าเดื่อปอยข้างเป็นนาง กินหมากกะบกหน่อน้ำเต้าปอย
 ตอดคิง(ผิวหนัง)ฮ้อนเดื่อ
 โอ้ย จดกันมาปูตาละบ่ ญาเอ้ย หากันมาคู่หน้าละบ่ มาน้อยบ่แพ้ภัยเดื่อ บะหลายยังแพ้พื้นดินดินเดื่อ
 โอ้ยซำนี้ก่อน จอปีสะก่อนกันละซำบัดนี้ มาเลยจำใจฮอยนา
 โอ้ย จับดาบฮอยยิมเดื่อ ญา จับปืนก็ให้ตั้ง ยิมจันกะให้คล่าเบ็งเด่
 โอ้ยแพงเอ้ย อันนี้แล้ว เจ้ากะตกดินทางนอนยาเจ้ากะย่างดินมาละน้อ
 โอ้ยแพงเอ้ย คันทะมาฮอดแล้ว บ่ได้ตินางน้อยเจ้าบ่ตีบเฮ้ย บ่ได้สินางแพงเจ้าแม่นบ่ได้

โอ้ยเจ้าอย่าว่าหลายกว่า เจ้าอย่าป่าไล่ตีหน้าสองทีกะมีเชื้อ จำเดื่อฮอยสิเอา
 โอ้ย นี่แล้วบัดเจ้านายเอ้ย เจ้านี้บ่โปเจ็บพื้นว่าได้ โปไข้พื้นสิดานั้นบ่
 โอ้ยโปโปเดื่อญาเอ้ย ตาหลักกะเอ็นในเบ็งดู ตาไซเอ็นนอกอย่าออกไกล ละหัดให้พ้ออินแขวนนำฟิซอก
 ยังบ่เปิดประกันให้เบ็งชอม เบ็งเจ้านั้นนะเด่
 โอ้ยแพงเอ้ย อันนี้แล้วกันผู้นี้เด่ คันทะด่าจิงซี้ละเด่ ปีจิงเอ็กแบกจิงไซ แมงไม่มีหยังตอมนั้นนา
 โอ้ย กันไปถามเบ็งดู พวกเจ้าวิ่งไถ่นางเจ้าเด่ บ่สูงไข่ล้าห่อตำไข่นางเบ็งนา

โอ้ยญาเอ้ย คั่นละเจ้าอยู่นี้ เจ้านี้บ่ เอ็ดนางน้อยลั้มถาดๆ เจ้านี้บ่ ปัดนางน้อยใส่หมอนอันเด้
 โอ้ยแพงเอ้ย อ้ายสิเอ็ดแนวไต่ได้ ยังสิตีได้ ให้ทำแนวไต่ยังสิขึ้นได้ กะสิลูกพ้อมบอด กะปอมกะเว้าอี
 นางน้อยสิล่าง
 โอ้ยญาเอ้ย อันนี้แล้วคั่นสิผิดเจ้าแล้ว ข้อยกะยอมยังตอบ กั่นละโทษเจ้าแล้วนางขอแก้ สิสมาเจ้าบ่
 โอ้ย กั่นละยอมคนนี้ คั่นสิลูกกินปลาบ่ญา หากเขาสิหากินข้าวให้มีแสงสั้วางอยู่บ่
 โอ้ยเปิดทางไปบ่ได้ อย่าได้ อย่าบ่ได้เขา(หยุดพัก)นี้ได้
 โอ้ยไปทางดินยังฮู้เส้นหญ้า ไปทางฟ้ายังบ่ฮู้เดินดาวอยู่ได้
 โอ้ยไปถามเบ้งตุ้ พวกผีหุงเคยหา ผีป่าเคยนำ ด่าดินกะบ่ฮอด ละตักกะบ่ถึงบ่ได้
 โอ้ยไปฮ้อยบักตองกากะบ่แพง ไปนางบ่ตองแก่งกะบ่
 โอ้ยไปฮ้อยบ่ตองกาอันญา ไปนางบ่ตองแก่งอีกได้
 ไปเบ้งไฟเบ้งมันลั้มๆ หลังก่อนบ่ได้ซอม(แอบมอง)เห็นแล้ว
 โอ้ยญาเอ้ย อันนี้แล้ว สารูแล้วมีตอยเจ้าบ่ฮ้อยได้ มีคำเจ้าเชิง(ซ่อน)ฮ้อยนา
 โอ้ยจับดาบฮ้อยให้ยืนเบ้งตุ้ จับปืนฮ้อยให้ตั้ง ยืนลังก็ให้ตั้งนี้นา

(นางเฮียง สารูชาติ มีนาคม 2558)

หมอเหยาจะเริ่มบูชาครูก่อนแล้ว ลำาเชิญผีลงหรือบ่าวผีให้มาเข้าทรงเพื่อจะได้ถามว่าคนป่วย
 นั้นเป็นอะไร เมื่อผีมาเข้าทรงแล้วก็จะมีการแต่งตัวของหมอเหยาอีก คือถ้ามีผีเข้าทรงนั้นเป็นผีเงือกผิง
 หมอเหยาจะเอาผ้าแดงมามัดศีรษะ ถ้าผีที่มาสืบเป็นผีป่าหรือผีบ้านธรรมดาหมอเหยาจะมัดศีรษะด้วย
 ผ้ายดอกไม้อีก ถ้าผีที่มาเข้าทรงเป็นผีนักมวยก็จะใช้ผ้าแดงมัดศีรษะเหมือนกันแต่เวลารำรำหมอเหยาจะ
 กำกำปั้นเหมือนจะชกมวย หมอเหยาจะล่ำไปตามทำนองแคน

เมื่อผีมาเข้าสิงในหมอเหยาแล้ว ก็จะเป็นการล่ำเหยาตอบโต้กันระหว่างผีและหมอเหยาใน
 ขั้นตอนนี้คนที่เป็นล่าม ซึ่งเป็นใครก็ได้หรืออาจจะเป็นญาติของคนป่วยหรือเป็นคนที่ติดตามมากับหมอ
 เหยา ซึ่งตอนนี้หมอเหยากับผีที่เข้าทรงจะตอบโต้กันไปเรื่อยๆ ผู้เป็นญาติก็จะฟังว่าผีต้องการอะไรจะ
 แก้ไขอย่างไร

หมอเหยาเชิญผีมาถามถึงสาเหตุความโกรธแค้นเมื่อหมอเหยาทราบจาก “ผีพระยาเมือง” ว่า
 ผีอะไรเป็นต้นเหตุที่ทำให้เจ็บป่วยก็จะเชิญผีนั้นมา (ผีที่เป็นสาเหตุส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้อกับแหล่งทำมา
 หากิน เช่น ผีป่า ผีดง ผีไร่ ผีนา ผีห้วย ผีหนอง) ถามว่าโกรธแค้นเรื่องอะไรและถ้าจะให้ผู้ป่วยหายป่วย
 จะต้องให้ทำอะไรบ้าง เนื่องจากระดับความโกรธของผีมีแตกต่างกัน แล้วแต่ว่าผู้ป่วยได้ไปทำความผิด
 กับผีไว้มากน้อยเพียงใด

หมอเหยาจะพยายามเจรจาต่อรองเป็นบทกลอนเสียงโหยหวานไพเราะจับใจ เพื่อให้ผียินยอม
 ไม่ทำร้ายผู้ป่วย โดยข้อบ่งชี้ว่าผียินยอมหรือไม่ดูได้จากการเสียงหายของหมอเหยา อาทิเช่น เสียงด้วย
 ไซ่ โดยการตั้งไซ่ให้ตรงไม่เอนเอียง ถ้าไซ่ตั้งตรงไม่ลั้มแสดงว่าผียินยอม หากไซ่ลั้มแสดงว่า ผียังไม่ยอม
 ให้หาย หมอเหยาต้องฮ้อนวอนต่อไปอีก ผีจะตอบโต้ด้วยถ้อยคำรุนแรงหมายเอาชีวิต โดยผ่านคำพูด
 เหล่านั้นออกทางปากหมอเหยา

เมื่ออ้วนจนเสร็จแล้ว หมอเหยาจะเสี่ยงทายต่อด้วยดาบ โดยเอาดาบนั้นปักปลายลงที่ข้าวสารในงาน บนถาดเครื่องค้าย พร้อมกับพูดว่าถ้าผีจะให้หายป่วยขอให้ดาบนั้นตั้งอยู่ได้

เพื่อให้มั่นใจว่าผียกโทษให้แล้ว หมอเหยาเสี่ยงทายด้วยเมล็ดข้าวสารที่โรงลงในมืออีก 3 ครั้ง ว่ามีจำนวนคี่ หรือ คู่ หรือตั้งดาบบนข้างสารอีก 2 ครั้ง เพื่อความแน่ใจว่าผียกโทษให้แล้ว เมื่อเสร็จแล้ว หมอเหยาจะปลดเอาฝ้ายออกจากมวยผมของตัวเองวางไว้ที่ค้าย หมอแคนหยุดเป่า หมอเหยาจะทักทายกับแขกที่มา และดื่มเหล้าเป็นการ “กินหนาน” คือ การกินค่าจ้างที่ให้ผีเดินทางมาหรือค่าเดินทางของผีขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ค่อนข้างใช้เวลายาวนาน เป็นช่วงเวลาของการเจรจาระหว่างความเป็นความตายใช้เวลาประมาณ 30 นาที

ในกรณีที่คนไม่ป่วยแต่เมื่อครบรอบปีจะเชิญหมอเหยาเพื่อต่ออายุ หมอเหยาจะเสี่ยงทายดูว่าในรอบปีที่ผ่านมาลูกหลานคนนี้ได้กระทำความผิดหรือไม่เป็นที่พอใจอะไร ถ้ามีก็จะแก้ไขไป เช่น แต่งขันท์ห่าสมมา (ขอขมา) หรือพายน้ำเหล้า เมื่อเหยาเสร็จก็จะมีการผูกแขนในลำดับต่อไป

ในปัจจุบันเทคโนโลยีทางการแพทย์มีความเจริญก้าวหน้า ในเรื่องการรักษาโรคมะเร็งโรงพยาบาลที่มีการยอมรับกันโดยทั่วไปก็ตาม พิธีกรรมเหยารักษาผู้ป่วยก็ยังคงมีให้เห็นในสังคมผู้ไท ย สิ่งหนึ่งที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และเพื่อความสบายใจไม่ว่าจะเป็นผู้ป่วยเอง หรือจะเป็นญาติ ๆ ของผู้ป่วย เห็นดีด้วยว่า ถ้าไม่ให้หมอเหยามาทำพิธีก็กลัวว่าจะไม่หายขาดจากการเจ็บไข้ได้ป่วยอีก

ดังนั้นในพิธีกรรมเหยา เมื่อมี หมอเหยาก็จะต้องมีหมอแคน เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่าแคนนั้นเป็นเครื่องดนตรีที่มีใช้กันอย่างแพร่หลายในภาคอีสาน ลักษณะของทำนองแคนในแต่ละท้องถิ่นก็จะแตกต่างกันออกไป แต่ในพิธีกรรมเหยานอกจากจะใช้แคนเป็นทำนองหลักที่ใช้ประกอบกับการลำผู้ไทในพิธีกรรมเหยา

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

โครงการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ บริบทของดนตรีผู้ไทยและเพื่อวิเคราะห์เอกลักษณ์ทางดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร โดยรวบรวมเปรียบเทียบวัฒนธรรมดนตรีผู้ไทยกลุ่มต่างๆ ในด้านความเป็นมา บริบททางสังคม วิเคราะห์บทเพลงเพื่อความเป็นมาและบทเพลงในพิธีกรรม การตีความทางดนตรี

มีวิธีวิจัยโดยเลือกเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ในประเด็นหลักของการศึกษา ได้แก่ หัวหน้าชุมชน หัวหน้าดนตรีผู้ไทย ปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ หมอเหยา นักดนตรี ผู้ร่วมในพิธีกรรม หรือผู้ใช้ดนตรีผู้ไทย ทำการสำรวจ สัมภาษณ์ ประมาณ 60 คน บันทึกและวิเคราะห์ทางดนตรี ในประเด็นบริบทด้านความหมายของพิธีกรรม การวิเคราะห์เอกลักษณ์ทางดนตรี บทหมอลำ ใช้การตรวจสอบสามเส้า (Triangulations) ทำการสำรวจในเขตอำเภอคำชะอี อำเภอหนองสูง อำเภอนิคมน้ำอ้อม อำเภอดงหลวง อำเภอดอนตาลและอำเภอเมืองมุกดาหาร ซึ่งเป็นกลุ่มวัฒนธรรมผู้ไทยที่หนาแน่น พบว่า

ดนตรีผู้ไทยเป็นวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวผู้ไทย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการอยู่แบบเรียบง่าย มีความเชื่อในการบูชาผีบรรพบุรุษ และมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ประชาชนยังยึดถือประเพณีสิบสองเดือน โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ให้การสนับสนุนบุญประเพณีโดยเฉพาะบุญบั้งไฟ ได้ตกลงกันจัดต่อเนื่องทุกสัปดาห์ในราวเดือนพฤษภาคม โดยมีบริษัทเอกชนเข้ามาช่วยจัดการประชาสัมพันธ์และประสานกิจกรรมโดยเฉพาะการประกวด การแสดงในพิธีเปิด ต่างแข่งขันกันให้ยิ่งใหญ่

ด้านดนตรี นักดนตรีวิตกเรื่องการสืบทอดแต่ประชาชนและผู้บริหารต่างไม่วิตกในประเด็นการสรรหากิจกรรมแนวความคิดการประกวดใหม่ คณะผู้วิจัยได้จัดอบรมการบรรเลงดนตรีผู้ไทยในหมู่บ้าน ได้รับการต้อนรับและตอบรับเป็นอย่างดี แต่ยังขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากศูนย์ผู้ไทยที่จัดตั้งขึ้นไม่มีกิจกรรมประจำหรือไม่มีเยาวชนมีต่อเนื่อง เนื่องจากต่างก็ไปเรียนในโรงเรียนมัธยม และมีสอนดนตรีเช่นกันแต่ไม่บูรณาการร่วมกัน

อภิปรายผล

ชาวผู้ไทย เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อพยพมาอยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยนั้น มาจากแคว้นสิบสองจุไทย ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของชาวผู้ไทยมาตั้งถิ่นฐานอยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ ทางตะวันออกเฉียงเหนือของไทย มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ชัดเจน วัฒนธรรมเหล่านั้นได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ แม้ว่าในปัจจุบันอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างๆ และวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามีบทบาทกับชาวผู้ไทยมากขึ้น แต่ชาวผู้ไทยยังยึดถือวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ ตามแบบบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมา นอกจากนี้วัฒนธรรมที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้

ไทยและยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน คือ ภาษาผู้ไทย และการลำผู้ไทย รวมถึงพิธีกรรมความเชื่อต่างๆ ซึ่งพิธีกรรมสำคัญที่สืบทอดกันมาของชาวผู้ไทยคือ พิธีกรรมเหยา

นอกจากนี้การบรรเลงดนตรีผู้ไทยยังแสดงให้เห็นถึงปฏิภาณไหวพริบของหมอแคนที่บรรเลงทำนองแบบด้นสด แม้ว่าดนตรีผู้ไทยจะเป็นดนตรีที่เรียบง่าย ไม่เร้าใจ ซึ่งในอดีตดนตรีผู้ไทยยังให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และยังใช้เป็นดนตรีประกอบพิธีกรรมเหยาอีกด้วย แต่ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยมของชาวผู้ไทยแปรเปลี่ยนไป โดยเฉพาะด้านการแพทย์ที่ทันสมัย ทำให้พิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาด้วยการเหยาผู้ป่วยลดลงไป

พิธีกรรมเหยา เป็นพิธีกรรมที่ต้องอาศัยทั้งการบรรเลงและการลำ ในลักษณะวรรณกรรมผสมดนตรี มีผู้นำเสนอสองฝ่าย คือ ผู้ขับร้องกับผู้บรรเลงดนตรี ผู้ขับร้องเรียกว่า “หมอลำ” ส่วนผู้เล่นดนตรี เรียกว่า “หมอแคน”

ในสังคมปัจจุบันมีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีมากขึ้น ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน ทำให้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวผู้ไทยเริ่มแปรเปลี่ยนไป

เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทย เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวในสังคมของชาวผู้ไทย ในเรื่องความเชื่อ และการเคารพบูชาผีบรรพบุรุษที่ช่วยให้ชาวผู้ไทยอยู่เย็นเป็นสุข เชื่อในบาปบุญคุณโทษที่ทำผิดจารีต ประเพณี หรือการทำผิดต่อธรรมชาติ

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมเหยา มีเพียง แคน ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีประเภทลิ้นอิสระ (Free Reed) ทำจากไม้เอี้ย มีลักษณะเป็นแพ เรียงกันสองข้าง ข้างละ 8 อัน เจาะรู นับสำหรับนิ้วกดทั้ง สองข้าง เรียกว่าแคนแปด จากการวิเคราะห์บทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเหยา ซึ่งจะใช้บรรเลง 1 ลาย คือ “ลายลำผู้ไทย” ทั้งสองเครื่องมือ จะอาศัยเสียงแคน การวิเคราะห์พบว่า

โครงสร้างบทเพลง (Form) ของดนตรีประกอบพิธีกรรมเหยา มี 3 ส่วน คือ ท่อนนำ เป็นท่อนที่แคนเกริ่นนำ ท่อนทำนองเพลง เป็นท่อนที่แคนด้นทำนอง (Improvisation) ไปตามคำร้องของหมอลำ ที่ขับร้องหรือลำทำนองเดิม ซึ่งมีความเป็นอิสระในทำนองเพลง และท่อนจบ เป็นท่อนที่จะบรรเลงพร้อมกันแล้วค่อยๆ จบลง

ทำนอง (Melody) ของบทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเหยามีความเป็นอิสระในทำนองเพลง โดยทำนองจะเปลี่ยนไปตามคำร้อง หรือการลำ ซึ่งจะอยู่ในรูปแบบของการด้นสด (Improvisation)

ทำนองท่อนเชื่อมระหว่างท่อนเพลง แคนมีหน้าที่บรรเลงเชื่อมไปยังทำนองของบทขับร้องในวรรคต่อ ๆ ไป พบว่าท่อนเชื่อมในแต่ละบทเพลงนั้นมีความยาวไม่เท่ากันและดำเนินทำนองไม่ซ้ำรูปแบบกัน

พื้นผิว (Texture) ของดนตรีประกอบพิธีกรรมเหยาเป็นประเภทบทเพลงทำนองเดียว (Monophony) คือ การขับร้อง หรือการลำ โดยทำนองแคนจะเป็นหลักในการสอดประสานทำนองของการขับร้องในการด้นสด (Improvisation)

ทิศทางของบทเพลง บทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเหยา มีทิศทางการเคลื่อนที่ของทำนองขึ้นลงสลับกันไปมาตามคำร้องหรือการลำของหมอเหยา

ดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมเหยาในอดีตมีความสำคัญต่อกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นเครื่องมือประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ และช่วยกล่อมเกลาจิตใจ รวมไปถึงให้ความบันเทิง สนุกสนานตามวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย ฟังพาอาศัยกัน

ในปัจจุบันเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีบทบาท และมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวไทยมากขึ้น ทำให้สังคมของชาวไทยเปลี่ยนแปลงไป ทั้งด้านการแต่งกาย อาหาร ภาษาพูด และปัจจุบันชาวไทยนิยมออกไปทำงานต่างจังหวัดหรือในเมืองใหญ่ ๆ มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ตลอดจนการจัดกิจกรรมงานบุญหรืองานรื่นเริง ซึ่งนิยมเปิดเพลงสมัยนิยมมากกว่าฟังเพลงพื้นบ้านดั้งเดิม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

1.1 การศึกษาทางด้านดนตรีวิทยา เป็นการศึกษาเรื่องราวทางดนตรีที่กำลังจะสูญหายไป หัวใจหลัก คือ การการศึกษาภาคสนาม ซึ่งประสบปัญหาจากการทำวิจัย คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักบางคนได้เสียชีวิตก่อนที่จะทันเก็บข้อมูล

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องต่อไปนี้

- 2.1 ศึกษาดนตรีผู้ไทย ในจังหวัดอื่นๆ
- 2.2 ศึกษาวิเคราะห์ดนตรีผู้ไทยในต่างประเทศ
- 2.3 ศึกษาเปรียบเทียบดนตรีผู้ไทยในประเทศไทยกับดนตรีผู้ไทยในต่างประเทศ

บรรณานุกรม

- กัญจนา ศิริวัฒนกุล. **ประเพณีการแต่งงานของชาวผู้ไทยคำตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์**. มหาสารคาม: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2526.
- กัลยาณี ทองแสน. “กาฬสินธุ์ถิ่นผู้ไทย” **ครูสัมพันธ์**. กรุงเทพฯ: สมาคมครูสัมพันธ์. สำนักงาน ก.พ, 2528.
- กิ่งแก้ว อรรถกร. “ลักษณะพิธีกรรมในสังคมไทย,” **ไทยคดีศึกษา : อารยธรรม**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสโขทัยธรรมาธิราช, 2534.
- จรัส พยักราชศักดิ์. “พืชนกไทยเรณูนคร”, **วัฒนธรรมไทย**. 24(2) : 21-25 ; กุมภาพันธ์, 2528
- จันทคุป (นามแฝง). “เผ่าผู้ไทยบ้านหนองสูง คำชะอี, สกลไทย. 26(1323) : 30-32 ; กุมภาพันธ์, 2523
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. 2523. “ประเพณีเฉพาะกลุ่มไทยคำ” ใน **อีสานปริทัศน์**. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- _____. 2530. **คติชาวบ้าน**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคามศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- จินตนา คงสว่าง. หนึ่งใหญ่ มหรรพไทยแต่โบราณ. **วารสารวัฒนธรรมไทย**. 24 (เมษายน 2528) : 29-32.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2540. **ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนและชนชาติไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัชวาล วงศ์ประเสริฐ. 2526. **พิธีเหยา**. โครงการส่งเสริมหนังสือตามแนวพระราชดำริ.
- ชนะ ประณมศรี. 2517. **การเมืองการปกครองท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ เส็งประชา. (2541). **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา. **เที่ยวที่ต่างๆ ภาคที่ 4**. กรุงเทพฯ: ไสภณพิพรรธนาการพิมพ์, 2466.
- ดำเนิน เลชะกุล. 2505” **ประวัติศาสตร์อีสาน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถวิล เกสรราช. 2512. **ประวัติผู้ไทย**. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- ถวิล จันลาวงค์. 2515. **ประวัติผู้ไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถวิล ทองสว่างรัตน์. 2530. **พิธีเหยาของชาวผู้ไทย**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาสารคาม.
- ทรงวิทย์ ดลประสิทธิ์. “งานบุญของชาวผู้ไทย”, **ช่วงพิเศษ-อาทิตย์.2(10)** : 49-50 ; พฤศจิกายน, 2529
- ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. **ผู้ไทย**. กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์, 2526.
- ธรรมบุญ จิตธิบุตร. **ปืห์ ดนตรีของชนเผ่าละว้า จังหวัดน่าน**. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยมหิดล , 2543

พระอริยานุวัตร เขมจารี. “คติความเชื่อของชาวอีสาน,” ใน **วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ**.

หน้า 1-65. กรุงเทพฯ : โครงการไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

พระเทพเวที (ประยุตฺร ปยุตฺโต). **วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2531.

พระโพธิวงศาจารย์ (อ้วน ติสโส). 2515. **ลัทธิธรรมนิยมต่างๆ ภาค 18**. กรุงเทพมหานคร :
โสณพิพรรณาการ.

ไพโรจน์ เพชรสังหาร. คติการปลูกเรือนผู้ไทยอำเภอเวียง จังหวัดกาฬสินธุ์. ปรินิพนธ์ ศศ.ม.

มหาสารคาม : ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2531.

รัตนกรรณ์ พัสสุ. 2535. **วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวผู้ไทย ศึกษากรณีกิ่งอำเภอนองสูง จังหวัด
มุกดาหาร**. ปรินิพนธ์, สาขาไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

บุญเลิศ จันท. 2531. **แคนดนตรีพื้นบ้านอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้นติ้ง. เข้าส.

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. ภาษาและวัฒนธรรม, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2518.

ปราณี วงษ์เทศ. “การละเล่นและพิธีกรรมในสังคมไทย”, ใน **วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ**. หน้า
225-326. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “บนแผ่นดินถิ่นผู้ไทย”. อนุสาร อ.ส.ท. 2(10) : 30-36 ; มิถุนายน, 2505.

ปัญญา รุ่งเรือง. 2546. **ประวัติการดนตรีไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
จำกัด.

_____. 2546. **หลักวิชามานุษยดุริยางควิทยา**. เอกสารประกอบการสอนรายวิชาพื้นฐาน
วิชาดนตรีชาติพันธุ์วิทยา.ม.ป.ท.

ผู้ไทยแท้ (นามแฝง). ประวัติชาวผู้ไทย, วัฒนธรรมไทย. 24(2) : 21-25 ; กุมภาพันธ์, 2528.

มนัสกมล ทองสมบัติ. ประเพณีพะซุของชาวผู้ไทยบ้านหนองหญ้าไซ ตำบลหนองหญ้าไซ

อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี. ปรินิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2536.

วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์. ข้อมูลสารสนเทศวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์. กาฬสินธุ์ : ประสานการ
พิมพ์, 2548.

วิญญู ผลสวัสดิ์. **การเลี้ยงผีบรรพบุรุษของชาวผู้ไทย ตำบลคำชะอี อำเภอคำชะอี จังหวัด
มุกดาหาร**. ปรินิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาสารคาม, 2536.

ศศิธร นักปี. เพลงพื้นบ้านตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544.

เศรษฐพงศ์ ดำคง. ศึกษาประเพณีที่ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม ระหว่างชาวไทยพุทธ กับ
ชาวไทยมุสลิมในอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง, ปรินิพนธ์ ศศ.ม. : มหาวิทยาลัยทักษิณ
, 2544.

สุกรี เจริญสุข. 2530. “ดุริยางคศาสตร์ชาติพันธุ์”. **วารสารดนตรี**. ปีที่ 1 ฉบับที่ 12 (ตุลาคม

2430) หน้า 38-41.

- _____. 2538. **ดนตรีชาวสยาม**. กรุงเทพมหานคร: Dr.Sax.
สนอง คลังพระศรี. หมอลำซิ่ง กระบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมดนตรีของหมอลำในภาคอีสาน.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.
สุนน อมรวิวัฒน์. การถ่ายทอดและการเรียนรู้วัฒนธรรมในการศึกษากับการถ่ายทอดวัฒนธรรม :
กรณีศึกษาหนังใหญ่วัดขนอน, หน้า 30-35 กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2537.
สตัปปิน รัตนเรือง. **ดนตรีปริทรรศน์**. กรุงเทพฯ : ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ, 2539.
สัญญา ด้วงbung. ดนตรีพิธีกรรม ชาวผู้ไทโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2550.
สาร สารทัศน์นันท. **อีตลีสองคลองลีสี่**. เลย์ : เมืองเลยการพิมพ์, 2534.
สุรจิตต์ จันทรสชา. 2498. **พงศาวดารเมืองมุกดาหาร**. กรุงเทพมหานคร: ณะการพิมพ์.
_____. (ม.ป.ป.). **รวมเผ่าไทยมุกดาหาร**. กรุงเทพมหานคร: สหายบล็อกการพิมพ์.
สุเมธ เมธาวิทยกุล. **สังกัปพิธีกรรม**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2532.
แสง จันทร้งาม. **ศาสนศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2534.
หอสุมดแห่งชาติ. ชาวผู้ไท. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, 2506.
อนุมานราชชน, พระยา. การศึกษาเรื่องประเพณีไทย. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2515.
อมรินทร์ แรงเพ็ชร. **วงปี่ม้านดนตรีในพิธีเสนของชาวลาวโซ่งในอำเภอย้อย จังหวัด**
เพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545.
อานันท์ นาคคง. 2538. **Introduction to Ethnomusicology**. เอกสารประกอบการเรียนวิชา
Ethnomusicology. (เอกสารอัดสำเนา).
อุทัย หิรัญโต. (2519). **สังคมวิทยาประยุกต์**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
Marion, Bauer. **The International Encyclopedia of Music and Musicians**.
New York :Dodd, Mead &Company, 1975.
Tong. Kin-woon. **Shang Musical Instruments (China)**. Dissertation. Ph.D. Connecticut
:nUnited states-connecticut, 1983.
Vivee Kenileno Peseye. **Developing an Indigenous Hymnody for the Naga Baptist**
Churches of Northeast India with Special Reference to the Angami Church,
Southwestern Baptist Theological Seminary, 2003.
Yang, Minkang. **A Study of the Music Traditional and its Contemporary Change of**
theTheravada Buddhist Festival Ritual Performance of Dai Ethnic
Nationality in Yunnan. Dissertation Ph.D. Hong Kong : Chinese University of
Hong Kong (People's Republic of China), 2002.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1
สำหรับหมอเหยาและนักดนตรี
เรื่อง “เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร”

ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี
ที่อยู่.....
ระดับการศึกษา.....มีความชำนาญด้าน.....
วัน เดือน ปี /สถานที่สัมภาษณ์.....

1. ท่านทราบประวัติความเป็นมาของชาวผู้ไทยที่อาศัยอยู่ในตำบลงมอน อำเภอมือมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

2. ท่านคิดว่าการแต่งกายของชาวผู้ไทยที่อาศัยอยู่ในตำบลงมอน มีเอกลักษณ์และลักษณะอย่างไร และในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

3. ท่านคิดว่าภาษาพูดของชาวผู้ไทยที่อาศัยอยู่ในตำบลงมอน มีเอกลักษณ์อย่างไร และในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตอย่างไร

.....
.....
.....

4. ขนบธรรมเนียมประเพณี ดนตรี และพิธีกรรมของชาวผู้ไทยที่อาศัยอยู่ในตำบลงมอนที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีอะไรบ้าง และมีอะไรที่สูญหายไป

.....
.....
.....

5. ท่านมีแนวทางหรือความคิดเห็นอย่างไร ในการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชาวผู้ไทยตำบลงมอนให้คงอยู่กับสังคมปัจจุบันและอนาคต

.....
.....
.....

ลงชื่อ ผู้สัมภาษณ์
วันที่ เดือน พ.ศ.

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 2
บุคคลทั่วไป
เรื่อง “เอกลักษณ์ดนตรีผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร”

ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี
ที่อยู่.....

ระดับการศึกษา.....ตำแหน่ง.....

วัน เดือน ปี /สถานที่สัมภาษณ์.....

1. ท่านทราบประวัติความเป็นมาของชาวผู้ไทยที่อาศัยอยู่ในตำบลดงมอน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

2. ท่านเคยเห็นหรือเคยร่วมพิธีกรรมเหยา และเคยฟังดนตรีของชาวผู้ไทยตำบลดงมอนหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

3. หน่วยงานรัฐ มีบทบาทในการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชาวผู้ไทยตำบลดงมอนหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

4. ท่านคิดว่าวัฒนธรรมของชาวผู้ไทยตำบลดงมอนด้านใดบ้างที่ควรให้การส่งเสริมและอนุรักษ์มากที่สุด เพราะเหตุใด

.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ ผู้สัมภาษณ์
วันที่ เดือน พ.ศ.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ ว่าที่ ร.ต.จักรวรรธ บุษดี

วันเกิด วันอาทิตย์ ที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2529

สถานที่เกิด อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 121 บ้านหนองกว้าง หมู่ที่ 7 ตำบลหนองผือ อำเภอเขาวง
จังหวัดกาฬสินธุ์ 46160

ตำแหน่งหน้าที่การงาน ข้าราชการครู

สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนกุตปลาจารย์ราษฎร์บำรุง อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2551	ปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
พ.ศ. 2553	ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
พ.ศ. 2557	ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี